EBEVEYNLEŞME DENEYİMİ İLE SUÇLULUK, UTANÇ VE KIRILGAN NARSİSİZM İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Ebru Mebrure İŞMEN
181180109

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Kuntay ARCAN

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eylül, 2022

EBEVEYNLEŞME DENEYİMİ İLE SUÇLULUK, UTANÇ VE KIRILGAN NARSİSİZM İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Ebru Mebrure İŞMEN
181180109
ORCID: 0000-0001-9537-9380

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Kuntay ARCAN

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Eylül, 2022

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez sürecimi, yaşadığım ve yaşattığım tüm sıkıntılar karşısında sergilediği rasyonel ve cesaretlendirici yaklaşımla kolaylaştıran tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Kuntay ARCAN'a sonsuz teşekkür ederim. Sorduğum her soruya verdiği titiz ve hızlı geribildirimler ile mahcup etmeyen tarzı olmasaydı bu tez ortaya çıkmazdı.

Tez jürimde bulunmayı kabul ederek görüş ve önerileriyle tezimi zenginleştiren Dr. Öğr. Üyesi Başak Bahtiyar ve Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur Aktaş'a çok teşekkür ederim.

Tez örneklemime ulaşmam için her koldan destek olan akrabalarıma, arkadaşlarıma ve özellikle bu konuda öğrencileriyle beraber en büyük desteği sağlayan Özge Yılmaz'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Oldukça uzun süren bu tez boyunca sızlanmalarımı dinleyen tüm çevrem ve beni birçok zaman idare eden iş arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecine başlayabilmemden, derslere gidebilmeme, tezime katılımcı bulmaya çalışmaktan, iyi niyetli temennilerini yollamaya kadar her tür konuda maddi ve manevi desteklerini hep üzerimde hissettiğim annem, babam ve kardeşlerime çok teşekkür ederim.

Tez sürecimde moralden motivasyona, mekândan lojistiğe olabilecek her türlü desteği hep gönülden veren Ömür'e çook teşekkür ederim. Pes etmedik, başardık :)

Son olarak hayat boyu benzer yerlerde dolaşıp ancak iş hayatında tanışma şansına eriştiğim canım arkadaşım Aslı Karan'a çok teşekkür ederim. Her düştüğümde toparladı, her zaman dinledi, hep yanımda olduğunu bildim. Çok sordum, çok cevap aldım, çok öğrendim, iyi ki vardı.

Ebru Mebrure İŞMEN

Eylül, 2022

ÖZ

EBEVEYNLEŞME DENEYİMİ İLE SUÇLULUK, UTANÇ VE KIRILGAN NARSİSİZM İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Ebru Mebrure İşmen
Yüksek Lisans Tezi
Psikoloji Anabilim Dalı
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Kuntay Arcan
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022

Ebeveynleşme, çocuk ya da ergenin ebeveynlerinin görev ve sorumluluklarını üstlenirken, kendi istek ve ihtiyaçlarını baskıladığı bir tür aile içi rol değişimi olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmada ebeveynleşme yaşantılarının yetişkinlerde, çeşitli sosyo-demografik değişkenler ile birlikte suçluk, utanç duyguları ve kırılgan narsisizmle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Örneklem, 18-69 yaş aralığında, 412 katılımcıdan oluşmuştur (275 kadın, 134 erkek). Araştırma çerçevesinde gönüllü katılımcıların bilgileri Demografik Bilgi Formu, Ebeveynleşme Envanteri, Patolojik Narsisizm Envanteri, Suçluluk-Utanç Ölçeği ve Depresyon-Anksiyete-Stres Ölçeği Kısa Formu aracılığıyla çevrimiçi toplanmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre kardeş odaklı ebeveynleşme ile ebeveynleşmeden algılan yarar/uyum boyutlarında, kadın katılımcıların anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Ailesinde psikolojik/psikiyatrik rahatsızlık öyküsü olanların ise, ebeveynleşme kapsamında algılanan yarar/uyum boyutunda daha düşük puan aldıkları belirlenmiştir. Doğum sıralarına göre incelendiğide, ilk çocukların ebeveyn odaklı ve kardeş odaklı ebeveynleşme boyutlarında ortanca ve en küçük kardeşlerinden, ortanca çocukların ise kardeş odaklı ebeveynleşme boyutunda en küçük kardeşlerinden anlamlı düzeyde daha fazla puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre, ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile suçluluk ve kırılgan narsisizmin pozitif, kardeş odaklı ebeveynleşme ile suçluluğun ise negatif yönlü anlamlı ilişkileri olduğu tespit edilmiştir. Analizler sonucunda elde edilen bulgular, alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ebeveynleşme, Kırılgan Narsisizm, Suçluluk, Utanç

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP OF PARENTIFICATION EXPERIENCE WITH GUILT, SHAME AND VULNERABLE NARCISSISM

Ebru Mebrure İşmen
Master Thesis
Psychology Department
Clinical Psychology Master Programme
Thesis Advisor: Asst. Prof. Kuntay Arcan
Maltepe University Graduate School, 2022

Parentification is defined as a kind of role reversal in which the child or adolescent takes on the duties and the responsibilities of their parents, by suppressing their own wishes and needs. In this study, it was aimed to examine the relationship of parentification with various socio-demographic variables, guilt, shame and vulnarable narcissism in adults. The sample consisted of 412 participants (275 females, 134 males) between the ages of 18-69. Data of the participants who volunteered for the study was collected online via Demographic Information Form, Parentification Inventory, Pathological Narcissism Inventory, Guilt-Shame Scale and Depression-Anxiety-Stress Scale Short Form.

According to the results, it was found that female participants scored significantly higher on the dimensions of sibling-focused parentification and perceived benefit/adaptation from parentification. It was also found that participants who had a family history of psychological/psychiatric disorder, scored lower on perceived benefit/adaptation from parentification. In addition, first children scored significantly higher than their middle and youngest siblings in the parent-focused and sibling-focused parentification dimensions, while the middle children scored significantly higher than their youngest siblings in the sibling-focused parentification dimension. According to the hierarchical regression analysis results, it was found that parent-focused parentification was positively associated with guilt and vulnerable narcissism, whereas sibling-focused parentification was negatively associated with guilt. The findings of the present study were discussed within the framework of the relevant literature.

Keywords: Parentification, Vulnerable Narcissism, Guilt, Shame

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI i
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI ii
TEŞEKKÜR iii
ÖZ iv
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER viii
TABLOLAR LİSTESİ xii
KISALTMALAR xiii
1. GİRİŞ 1
1.1 Problem 1
1.2 Amaç 3
1.3 Önem 4
1.4 Varsayımlar 5
1.5 Sınırlıklar 5
1.6 Tanımlar 6
2. GENEL BİLGİLER 8
2.1 Ebeveynleşme 8
2.1.1 Ebeveynleşmenin etkileri 9
2.2 Suçluluk ve Utanç 14
2.3 Narsisizm 16
2.3.1 Tarihçe ve tanım 16
2.3.2 Normal narsisizm 18
2.3.4 Patolojik narsisizm 19

2.3.4 Narsisistik kişilik bozukluğu 20
2.3.5 Kırılgan narsisizm 20
2.3.6 Narsisizmle ilişkili duygular 22
2.4 Depresyon 24
2.5 Anksiyete 25
2.6 Stres 27
3. YÖNTEM 29
3.1 Araştırma Modeli 29
3.2 Evren ve Örneklem 29
3.3 Veriler ve Toplanması 32
3.3.1 Demografik bilgi formu 32
3.3.2 Ebeveynleşme envanteri (EE) 32
3.3.3 Patolojik narsisizm envanteri (PNE) 34
3.3.4 Suçluluk ve utanç ölçeği (SUTÖ) 34
3.3.5 Depresyon anksiyete stres ölçeği kısa formu (DASÖ-21) 35
3.4 Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması 35
4. BULGULAR VE TARTIŞMA 37
4.1 Bulgular 37
4.1.1 Araştırma değişkenlerine ait betimsel istatistikler 37
4.1.2 Ebeveynleşme boyutlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması 37
4.1.3 Araştırma değişkenleri arasındaki korelasyon analizi 39
4.1.4 Suçluluk ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi 43

4.1.5 Utanç ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi 44

4.1.6 Narsisistik kırılganlık ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi 45

4.2 Tartışma 46

4.2.1 Ebeveynleşmenin demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasının tartışılması 46

4.2.1.1 Ebeveynleşmenin cinsiyete göre karşılaştırılması 46

4.2.1.2 Ebeveynleşmenin ailedeki psikolojik rahatsızlıkların varlığına göre karşılaştırılması 48

4.2.1.3 Ebeveynleşmenin doğum sırasına göre karşılaştırılması 49

4.2.2 Suçluluk, utanç ve kırılgan narsisizmin ebeveynleşme ile ilişkilerinin tartışılması 51

4.2.2.1 Suçlulukla ilişkili faktörlerin tartışılması 51

4.2.2.2 Utançla ilişkili faktörlerin tartışılması 52

4.2.2.3 Narsisistik kırılganlıkla ilişkili faktörlerin tartışılması 54

5. SONUÇ ve ÖNERİLER 62

5.1 Özet 62

5.2 Öneriler 64

KAYNAKLAR 65

EKLER 96

EK-1 Bilgilendirilmiş Onam Formu: 96

EK-2 Demografik Bilgi Formu 97

EK-3 Ebeveynleşme Envanteri 98

EK-4 Patolojik Narsisizm Envanteri 100

EK-5 Suçluluk Utanç Ölçeği 102

EK-6 Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği (DASÖ-21)..... 103
ÖZGEÇMİŞ..... 104

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 Katılımcıların Demografik Özellikleri 30
Tablo 2 Araştırmada Ele Alınan Değerlerin Betimsel İstatistikleri 37
Tablo 3 Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Ebeveynleşme Boyutlarına göre Karşılaştırılması 38
Tablo 4 Doğum Sırasına göre Ebeveynleşme Alt Boyutlarının Karşılaştırılması 39
Tablo 5 Değişkenler Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları 42
Tablo 6 Suçluluk ile İlişkili Değişkenlerin Analizi 43
Tablo 7 Utanç ile İlişkili Değişkenlerin Analizi 45
Tablo 8 Narsisistik Kırılganlık ile İlişkili Değişkenlerin Analizi 46

KISALTMALAR

EE : Ebeveynleşme Envanteri

EOE : Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme

KOE : Kardeş Odaklı Ebeveynleşme

AYU : Ebeveynleşmeden Algılanan Yarar/Uyum

APA : American Psychological Association

DSM-5 : The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition

PNE : Patolojik Narsisizm Envanteri

DASÖ-21 : Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği Kısa Formu

SUTÖ : Suçluluk Utanç Ölçeği

DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü

WHO : World Health Organization

ADAA : Anxiety and Depression Association of America

ICD-10 : International Classification of Diseases-10

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

Ort. : Ortalama

N : Toplam Kişi Sayısı

Min. : Minimum

Max. : Maximum

F : Frekans

SS : Standart Sapma

p : Anlamlılık Düzeyi

t : t Testi Değeri

r : Korelasyon Katsayısı

β **:** Regresyon Katsayısı

R2 **:** Regresyon Katsayısının Karesi

ANOVA : Analysis of Variance- Varyans Analizi

1. GİRİŞ

Çalışmanın ilk bölümünde araştırmaya konu olan problem ortaya koyulduktan sonra çalışmanın amacı, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımlarına yer verilerek bölüm sonlandırılacaktır.

1.1 Problem

Minuchin'e (1974) göre aile sisteminin sağlıklı bir şekilde yürümesi için aile üyelerinin gelişimsel ihtiyaçlarına uygun rollerinin ve farklılaşmalarının olması gerekmektedir. Aile sisteminde sınırların muğlak olması sonucu ebeveynlerle çocukları arasında yaşanan rol değişimleri, alanyazında "rol tersine dönmesi" (role reversal), "yetişkinleştirme" (adultification), "sınır çözülmesi" (boundary dissolution), "kuşaklararası çözülme" (generational boundary dissolution) ve "ebeveynleşme" (parentification) gibi terimlerle ifade edilmektedir (Boszormenyi-Nagy ve Spark, 1973; Chase, 1999; Jurkovic, 1997; Jacobvitz, Morgan, Kretchmar ve Morgan, 1991; Sroufe, Jacobvitz, Mangelsdorf, DeAngelo ve Ward, 1985).

Ebeveynleşme, aile içinde yaşanan rol değişimlerinden biri olup, çocukların kendi gelişim özelliklerine uygun olmayan ebeveyn görevlerini üstlenmeleri şeklinde tanımlanır (Hooper, 2007). Çocuklar, ev işleri yapmak, aileye maddi destek sağlamak gibi araçsal ya da ebeveynler arası çatışmalarda hakem olmak, ebeveynlerin sırdaşı olmak gibi duygusal sorumluluklar edinebilir. Aynı zamanda edindikleri sorumluklar anne babalarına karar alırken yardım etmek türü ebeveyn odaklı olabileceği gibi kardeşlerinin uykuya yatırılması gibi kardeş odaklı da olabilir. Alanyazında bu görevlerin, bazı şartlar altında çocuğun kimlik gelişimi ve kişiler arası ilişkileri üzerinde yapıcı etkilerinin olabileceği savunulmuştur (Champion vd., 2009; Hooper, Marotta ve Lanthier, 2008; Kuperminc, Jurkovic ve Casey, 2009; Thirkield, 2002). Çocuğun edindiği görev ve sorumlukları adil, karşılıklı ve/veya yararlı bulmasının ebeveynleşmenin sonuçları açısından koruyucu olduğunu tespit eden çalışmalar bulunmaktadır (Jurkovic, 1997; Köyden, 2015). Ancak görevlerin çocuğun gelişim özellikleriyle uyumsuz, adalet duygusunu zedeleyen, takdir görmeyen ya da yaşa uygun deneyim ve fırsatların kaçırılmasına sebep olan şartlar yaratması sonucunda, çeşitli psikolojik güçlüklere zemin

hazırlayabileceği öne sürülmüş ve ilgili araştırmaların sonuçlarıyla bu görüşler desteklenmiştir (Chase, 1999; Jankowski, Hooper, Sandage ve Hannah 2013; Jurkovic, 1997; Shaffer ve Sroufe, 2005). Ebeveynleşen çocucukların, yetişkin yaşamlarını değerlendirmek amacıyla yürütülen çalışmalar depresyon, anksiyete, yeme bozuklukları, eşbağımlılık (codependency), alkol ve madde kötüye kullanımı, somatizasyon ve obsesif düşünceler gibi zorlukların söz konusu olabileceğine işaret etmiştir (Carroll ve Robinson, 2000; Dragan ve Hardt, 2016; Fullinwider-Bush ve Jacobvitz, 1993; Hooper, Doehler, Jankowski ve Tomek, 2012; Jacobvitz ve Bush, 1996; Ketisch, Jones, Mirsalimi, Casey ve Milton 2014; Köyden, 2015; Tan, Moulding, Nedeljkovic ve Kyrios, 2010; Schier, Herke, Nickel, Egle ve Hardt, 2015; Williams ve Francis, 2010).

Winnicott (1960) çocuğun ebeveynlerinin ihtiyaçlarını karşılamak adına kendi istek ve gereksinimlerini bastırarak, sahte bir benlik geliştirdiğini savunur. Jones ve Wells (1996) de ebeveynleşme süreçlerinin, çocuklar için ebeveynlerinin kendilik yansımalarını gerçekleştirme görevine dönüşme olasılığına dikkat çekmiştir. Bu bilgiler çerçevesinde, ebeveynleşmenin sonucunda sahte kendilik oluşumunun ve kendilik nesnesi haline gelmenin, narsisistik kişilik gelişimine zemin hazırlayabileceği düşünülebilir.

Narsisizm, doğal bir gelişim döneminden, kişilerin kendilerini önemli ve özel hissettikleri sağlıklı bir kişilik özelliğine, gerçekdışı bir benlik yüceltmesinden, kişilik bozukluğuna kadar birçok yapıyı içinde barındıran bir kavramdır. Patolojik narsisizm ise araştırmacılar tarafından büyüklenmeci ve kırılgan olmak üzere iki boyutlu bir yapı olarak ele alınmaktadır (Miller vd. 2011; Pincus vd. 2009). Büyüklenmeci narsisizm, kibir, dışa dönüklük, hayranlık beklentisi, göstermecilik ve ötekilerle ilişkilerinde sömürücü yaklaşımla; kırılgan narsisizm ise savunmacılık, benlik saygısında dalgalanma ve yetersizlik hisleriyle ilişkili tanımlanmaktadır (Miller vd., 2011; Pincus vd., 2009; Russ, Shedler, Bradley ve Westen, 2008; South, Eaton ve Krueger, 2011). Her iki boyuttta da içsel bir yetersizlik ve utanç duygusunun görüldüğü ortaya koyulmakla birlikte, kırılgan narsisistik bireylerin dış dünyaya karşı mütevazı görüntü sergiledikleri, eleştirilere karşı sıklıkta tetikte oldukları ve sosyal ortamlarda kaçınıcı davranışlarıyla, büyüklenmeci narsisistlerden farklı oldukları görülmektedir (Freis, 2018; Gabbard, 1989; McWilliams, 2010; Wink, 1991).

Jurkovic (1997) ebeveynleştirilmiş çocukların, ebeveynlerinin onlara yeterli bakımı verememesi sebebiyle hayal kırıklığı ve gücenme hissettiklerini öne sürmüş ve bu deneyimin utanç, suçluluk, artan kaygı ve düşük benlik saygısıyla ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde, Wells ve Jones (2000) çocukluk dönemi ebeveynleşme yaşantısının yetişkinlikte utanç eğilimi ile ilişkili olduğunu bulmuş, Kim (2011) de çalışmasında hem suçluluk hem de utancın ebeveynleşme ile ilişkisini ortaya koymuştur. Fiscalini'nin (1993) alanyazına kazandırdığı "utanmış çocuklar" kavramı ise ebeveyn beklentilerini yeterince karşılamak için gelişimsel açıdan olmaları beklenenden daha olgun ve yetişkin gibi davranmaya eğilimli çocukları işaret etmektedir. Bu çocuklar bakım verenleri tarafından reddedilen yönlerini telafi etmek için onay arayışına girebilmektedir. Fiscalini (1993) aynı zamanda bu çocukların reddedilen ihtiyaçlarının yerine hangi davranışların konulduğuna bağlı olarak örtük (kırılgan) narsisistik yapı sergileyebileceklerini de iddia etmiştir.

Buraya kadar anlatılanlar ışığında, mevcut araştırma kapsamında, çocuklukta yaşanan ebeveynleşmenin, yetişkinlik döneminde ortaya çıkabilecek suçluluk, utanç ve kırılgan narsisizmle ilişkisini incelemenin önemli olacağı düşünülmüştür. Ayrıca araştırmada kırılgan narsisizmin öncüllerine dair daha ayrıntılı bulgulara ulaşmak için ebeveynleşmenin yanı sıra depresyon, anksiyete, stres, suçluluk ve utanç değişkenlerinin kırılgan narsisizmle ilişkisinin incelenmesinin alanyazına katkı sağlayabileceği öngörülmüştür.

1.2 Amaç

Bu çalışmanın amaçlarından ilki, çocukluk döneminde ebeveynleri ile rol değişimi yaşayan yetişkinlerin ebeveynleşme düzeylerinin cinsiyet, doğum sırası, ailede fiziksel ya da psikolojik/psikiyatrik rahatsızlığın varlığı, boşanma, ebeveyn kaybı gibi sosyo-demografik değişkenlere göre nasıl farklılaştığını araştırmaktır. Araştırmanın diğer amacı ise ebeveynleşme yaşantılarının utanç ve suçluluk gibi olumsuz duygularla ve kırılgan narsisizm ile ilişkisini incelemektir. Bu amaçla ebeveynleşme, utanç, suçluluk ve kırılgan narsisizm ile ilişkili olduğu bilinen depresyon (Erkoreka ve Navarro, 2017; Hooper vd., 2012; Köyden, 2015, Tilghman-Osborne, Cole, Felton ve Ciesla, 2008), anksiyete (Cândea ve Szentagotai-Tătar, 2018; Jacobvitz, Hazen, Curran, ve Hitchens, 2004; Jauk

ve Kaufman, 2018; Stein, Riedel ve Rotheram-Borus, 1999) ve stres (Kajonius ve Björkman, 2020; La Marca vd., 2022; Peris ve Emery, 2005) değişkenlerinin analizlerde kontrol değişkenleri olarak kullanılması planlanmıştır. Alanyazında ebeveynleşen çocukların kendileri ile ebeveynlerinin ihtiyaç ve arzuları arasında kalabilecekleri; bu çatışmanın ise suçluluk ve utanç gibi duygulara yol açabildiğine dair görüşler bulunmaktadır (Jankowski vd., 2013; Jurkovic, 1997; Wells ve Jones, 2000). Ancak bu durumun, özellikle benlik gelişiminde nasıl bir sonuca yol açtığının yeterince araştırılmadığı değerlendirilmiştir. Bu sebeple kısıtlı araştırma bulgularına karşın teorik zeminde ve psikoterapi seanslarında izlerine rastlanılan ebeveynleşme ile kırılgan narsisizm ilişkisinin bu araştırma kapsamında incelenmesinin önemli olacağı düşünülmüştür. Aynı zamanda, çalışma kapsamında, ebeveynleşmenin yanı sıra araştırmanın tüm değişkenleri ile kırılgan narsisizmin ilişkisini ele almak ve bu patolojiye dair daha fazla bilgiye ulaşmak da amaçlanmıştır.

Araştırmanın amaçları kapsamında oluşturulan araştırma soruları aşağıda sunulmuştur.

1) Ebeveynleşme alt boyutları, sosyo-demografik değişkenlere (cinsiyet, doğum sırası, aileye dair özellikler) göre farklılık göstermekte midir?

2)Ebeveynleşme alt boyutlarının demografik değişkenler ile depresyon, anksiyete ve stres kontrol edildikten sonra, suçluluk ve utanç üzerinde yordayıcı etkisi bulunmakta mıdır?

3) Demografik değişkenler de dâhil olmak üzere depresyon, anksiyete, stres, suçluluk, utanç ve ebeveynleşme alt boyutlarının narsisistik kırılganlık üzerinde üzerinde yordayıcı etkileri bulunmakta mıdır?

1.3 Önem

Problem bölümünde aktarıldığı üzere, alanyazında ebeveynleşme kapsamında risk faktörleri ile birlikte olası kısa ve uzun vadeli sonuçları üzerine çalışmalar yürütülmüştür. Ulusal alanyazında ise bu araştırmalarda kısıtlı olmakla birlikte son yıllardaki artış göze çarpmaktadır. Ancak ebeveynleşmenin depresyon, anksiyete, somatizasyon gibi içselleştirme sorunları ile ilişkisi sık çalışılan konular arasında yer alsa da suçluluk, utanç ve özellikle kişilik sorunlarıyla ilişkisi yeterince incelenmemiştir. Ayrıca, aile yapısı, cinsiyet rolleri, çalışma hayatı, çocuklardan beklentiler gibi etkenlerle şekillenebilen ve

kültürel farklılık gösterebildiği bilinen bir kavram olan (East, 2010; Gilford ve Reynolds, 2011; Kuperminc vd., 2013) ebeveynleşmenin ülkemizde yapılan yeni çalışmalarla değerlendirilmesinin de alanyazına katkı sunacağı düşünülmektedir.

Günümüzde narsisizm bir kişilik özelliği olarak toplumsal açıdan daha görünür ve ilgi çeken bir kavram haline gelmiştir. Klinik alanda patolojik narsisizm üzerine çalışmaların arttığı da gözlenmektedir. Ancak araştırmalarda narsisizmin büyüklenmeci yönüne daha çok odaklanıldığı ve bu sebeple Amerikan Psikiyatri Birliği'nin (APA, 2013) Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Sınıflandırma El Kitabı'nın beşinci baskısında (DSM-5) olduğu gibi patolojik narsisizm değerlendirmelerinin de eksik ya da yeterince kapsamlı olmadığı görülmektedir (Gunderson, Ronningstam ve Smith, 1991; Ronningstam, 1988). Bu anlamda narsisizmin kırılgan boyutu ve onunla ilişkili değişkenleri incelemenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Narsisizmin kökenleri incelendiğinde ebeveyn yaklaşımları, çocukluk çağı istismarı ve travmatik yaşantıların etkisinin araştırıldığı görülmekle (Bachar vd., 2015; Dickinson ve Pincus 2003; Morf ve Rhodewalt, 2001; Otway ve Vignoles, 2006; Simon, 2002) beraber çocuklardan gelişimlerine uygun olmayan rol beklentilerinin varlığının narsisizm gelişimindeki etkilerine dair çok daha az çalışmayla karşılaşılmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada depresyon, anksiyete, stres, suçluluk, utanç, ebeveynleşme gibi değişkenlerin kırılgan narsisizmle ilişkisinin incelenmesinin, bu patolojinin kökenleri hakkında daha fazla tartışma imkânı sunabileceği düşünülmüştür.

1.4 Varsayımlar

Katılımcıların çevrim içi formları kendi başlarına karar vererek, içten ve doğru bir şekilde yanıtladıkları varsayımsal olarak kabul edilmiştir.

1.5 Sınırlıklar

Araştırmanın kısıtlılıklarından biri kullanılan veri toplama araçlarının öz-bildirime dayalı ve retrospektif olmasıdır. Özellikle kişi tarafından deneyimlenmekten ve sosyal açıdan ifade edilmesinden kaçınılan suçluluk ve utanç duygularının ve ebeveynleşme ya da narsisizm gibi örtük süreçlerin ölçekler ile değerlendirilmesi çalışmanın önemli bir

sınırlılığıdır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin toplam madde sayısının fazla olması nedeniyle ortaya çıkabilecek yorgunluk etkisi de bir sınırlılık olarak düşünülebilir.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı ise kullanılan Ebeveynleşme Envanteri'nin yapısı itibariyle kardeşi olmayan katılımcıların, araştırma dışında bırakılmasıdır. Bu nedenle tek çocukların ebeveynleşme özelliklerinin ve bu özelliklerin kırılgan narsisizm başta olmak üzere çalışmanın diğer değişkenleri ile ilişkilerinin incelenmesi mümkün olmamıştır. Aynı zamanda katılımcıların yüksek eğitimli (%78.88'i lisans, %18.44'ü lisansüstü, %2.66'sı önlisans öğrencisi) ve eğitim yönünden homojen bir grup olmasının, özellikle ebeveynleşme etkisini ölçmek adına bir sınırlılık yaratmış olabileceği düşünülmektedir. Ebeveynleşmiş çocukların, ailelerine bakım vermek için kendi eğitim süreçlerini ihmal etmeleri sonucu düşük akademik başarıya sahip olabildikleri (Chase, Deming ve Wells, 1998) düşünüldüğünde, örneklemin üniversite öğrencilerinden seçilmiş olmasının, sonuçları etkileyebilecek bir faktör olabileceği değerlendirilebilir. Bununla beraber araştırmaya etki edebilecek boşanma, ebeveyn kaybı, aile üyelerinde bakım gerektiren fiziksel hastalık geçmişi, ebeveynlerin madde kullanım öyküsü gibi sorulara olumlu yanıt veren katılımcıların grup içi karşılaştırmalar için yeterli sayıda olmamaları nedeniyle, bu değişkenlerle ilgili analiz yürütülmemiştir.

1.6 Tanımlar

Ebeveynleşme: Ebeveynleşme, çocuğun aile sistemi içinde gelişim düzeyine uygun olmayan görev ve sorumluluklar edinmesi anlamına gelmektedir. Bu sürecin, çocuğun kendi ihtiyaç ve isteklerini yok saymasına yol açma olasılığının, olumsuz etkileri olacağı düşünülmektedir (Chase, 1999; Hooper, 2007; Jurkovic, 1997).

Ebeveyn odaklı ebeveynleşme: Çocuğun ebeveynlerin duygusal ya da araçsal ihtiyaçları ve isteklerini karşılamak amacıyla gelişim düzeyine uygun olmayan görev ve sorumluluklar üstlenmesi anlamına gelmektedir (Hooper, 2007).

Kardeş odaklı ebeveynleşme: Çocuğun gelişim düzeyine uygun olmayan şekilde kardeş/kardeşlerinin ebeveynleri tarafından karşılanmayan duygusal ya da araçsal ihtiyaçları için görev ve sorumluluklar edinmesi anlamına gelmektedir (Hooper, 2007).

Ebeyenleşmeden algılanan adalet/yarar: Jurkovic'in (1997) algılanan adalet, Hooper'ın (2012) ise yarar olarak tanımladığı bu kavram, çocuğun ebeveynleşme sürecini haklı, adil, karşılıklı ve kendisi için faydalı görmesini ifade eder. Bu durumda çocuğun aldığı görev ve sorumlulukların zarar verici olmayacağı öne sürülmektedir (Jurkovic, 1997; Jurkovic, Thirkield ve Morrell, 2001; Hooper, 2012).

Kırılgan Narsisizm: Narsisizmin bir boyutudur. Diğer boyut olan büyüklenmeci narsisizmle ortak olarak kendine hak görme ve büyüklenmeci fanteziler gibi özellikler taşımakla birlikte düşük benlik saygısı, sosyal geri çekilme, ötekilerin görüşlerine aşırı duyarlılık, inhibisyon, yüksek stres ve dış dünyada mütevazılıkla ilişkili olarak tanımlanmaktadır (Gabbard, 1989; McWilliams, 2010; Wink, 1991).

Suçluluk: İkincil, sosyal ya da moral duygu olarak sınıflanan suçluluk hissi, kişinin hatalı olduğuna inandığı bir davranış ya da düşünce karşısında hissettiği acı veren bir duygu olarak tanımlanmaktadır. Kişi bu duyguyla baş etmek adına itiraf etme, özür dileme gibi telafi edici davranışlarda bulunur (Karakaş, 2017; Lutwak ve Ferrari, 1996; Tangney ve Dearing, 2002)

Utanç: Suçluluk gibi yine ikincil, sosyal ve moral duygu olarak sınıflandırılan utanç, doğası gereği daha olumsuz bir duygu olarak görülür. Utanç hisseden birey hatasını tüm benliğine mal etmekte ve kendini gizleme gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Lutwak ve Ferrari, 1996; Tangney ve Dearing, 2002)

Depresyon: Depresyon, çökkün duygu durum, anhedoni, etkinliklere karşı ilgide belirgin azalma, uyku ve iştah problemleri, değersizlik, çaresizlik ya da suçluluk gibi olumsuz hislerin baskın olduğu bir duygu durum bozukluğudur (APA, 2013; Budak, 2000; Öztürk, 2002).

Anksiyete: Halihazırda bir tehdit olmamasına karşın bireylerin olası bir tehlikeye karşı hissettikleri endişe ve fizyolojik gerilim olarak tanımlanmaktadır (Karakaş, 2017; Öztürk, 2002).

Stres: Organizmanın rahatsızlık yaratıcı bir durum karşısında tekrar denge durumuna dönmek için verdiği fizyolojik, psikolojik ve bilişsel tepkiler olarak tanımlanabilir (Budak, 2000)

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Ebeveynleşme

Aile sisteminin işlevsel olabilmesi için sınırların varlığı ve bu sınırların "bireyin bütünlüğünü sağlayacak kadar sağlam ve aile üyeleri arasında iletişime izin verecek kadar geçirgen" olması beklenmektedir (Kameguchi, 1996; Kerig, 2005; Nichols, 2013). Aile sisteminde sınırların muğlak olması sonucu ebeveynlerle çocukları arasında yaşanan rol değişimleri alanyazında "rol tersine dönmesi", "yetişkinleştirme", "sınır çözülmesi", "kuşaklararası çözülme" ve "ebeveynleşme" gibi terimlerle ifade edilmektedir (Boszormenyi- Nagy ve Spark, 1973; Chase, 1999; Jacobvitz vd., 1991; Jurkovic, 1997; Karpel, 1977; Minuchin, Montalvo, Guerney, Rosman ve Schumer 1967; Sroufe vd., 1985).

Ebeveynleşme, aile sistemi içindeki sınırların bozulmasıyla rol tersine dönmelerinin yaşanması ve çocukların kendilerine uygun olmayan ebeveyn sorumluluklarını üstlenmeleri şeklinde açıklanır (Hooper, 2007). Çocuğun bu ilişkide edindiği ekstra yükler onun gelişimsel ihtiyaçlarını tehlikeye sokabilecek bir stresör olarak görülür (Shaffer ve Sroufe, 2005). Çocuk ya da ergenler, ebeveynleştiklerinde gelişimlerine uygun olmayan roller edindikleri gibi gelişimleri için oldukça önemli olan fırsat ve deneyimlerden de mahrum kalabilirler (Becker, Aldridge ve Dearden 1998). Bu tür bir rol değişimi, çocukları, ebeveynlerinin eksikliklerini telafi etmeye çalışmak gibi kendi düzeyleri için ulaşması imkânsız bir uğraşa sokabilmektedir (Jankowski vd., 2013). Gelişimsel psikopatoloji perspektifinden bakıldığında ebeveynleşme çocuğun ruh sağlığı üzerinde zararlı etkilere neden olabilecek bir risk faktörü olarak kabul edilmektedir (Macfie, Mcelwain, Houts ve Cox, 2005)

Yaşanan rol değişimi, ebeveynin karşılanmayan ihtiyaçlarını sağlamak için bir eş, akran veya kendisi gibi bir başka yetişkin aramak yerine bu desteği kendi çocuğundan beklediği bir ilişki kurmasına karşılık gelir (Macfie vd., 2005). Boszormenyi-Nagy ve Krasner (1986) ebeveynleştirme kavramını üç nesli birden ele alarak "defterleri dengelemek" metaforuyla açıklamışlardır. Bu bakış açısına göre ebeveynleşme kendi kök ailesi

tarafından karşılanmamış ihtiyaçları olan ebeveynlerin, bu "alacaklarını" karşılaşmak için çocuklarından beklenti içerisine girmeleri şeklinde tasvir edilmiştir.

Ebeveynleşme, çocuğun yüklendiği görev ve sorumluluklar açısından araçsal ve duygusal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Araçsal ebeveynleşme ev işlerini yapma, çalışarak aileye maddi katkı sağlama, kardeşlerin bakımı, ev alışverişi yapma gibi daha çok ailenin fiziksel ihtiyaçlarını gidermeye dönük görevleri kapsar. Buna karşılık duygusal ebeveynleşme çatışma durumlarında aile içinde arabuluculuk yapma, krize müdahale etme, sır saklama, güven ve destek veren konumda olma gibi roller alarak ebeveynler ve kardeşlerin duygusal ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmayı içerir (Jurkovic, 1997).

Alanyazında ebeveynleşme yaşantılarının oluşmasını tetikleyen riskler üzerine çokça çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların bulguları incelendiğinde ebeveynlerin ebeveynleşme öyküsü (Boszormenyi-Nagy ve Spark, 1973; Kerig, 2005), ailedeki en büyük çocuk olmak ya da tek çocuk olmak (McMahon ve Luthar, 2007), göç ve sosyoekonomik güçlükler (Titzmann, 2012; Walsh, Shulman, Bar-On ve Tsur, 2006; Weisskirch, 2010), ebeveynlerde alkol-madde bağımlılığı öyküsü (Burnett, Jones, Bliwise ve Ross, 2006; Carroll ve Robinson, 2000; Chase vd., 1998) ailede kronik ruhsal ya da fiziksel hastalıklar (Fitzgerald vd., 2008; Rolland, 1999; Stein vd., 1999), ebeveynler arası çatışma ve boşanma (Johnston, 1990; Jurkovic vd., 2001; Martin, 1996; Peris ve Emery, 2005), ebeveyn stresi, işlev bozukluğu, izolasyon veya depresyon (Radke-Yarrow, Zahn-Waxler, Richardson, Susman ve Martinez, 1994), ebeveynin çocuklukta kötü muamele öyküsü (Alexander, Teti ve Anderson, 2000; Howes, Cicchetti, Toth ve Rogosch, 2000) ve kadın cinsiyetine sahip olma (Kerig, 1999) gibi durumların ebeveynleşme gelişiminde risk faktörü oldukları görülmektedir.

2.1.1 Ebeveynleşmenin etkileri

Ebeveynleşmenin bireyler üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalarda, olgunun yaygın olumsuz etkilerinin yanı sıra olası olumlu etkileri üzerinde de durulmuştur. Jurkovic (1997) çocuğun yaşı ve gelişim düzeyinin üzerinde görevler edinmiş olmasına rağmen, sosyal çevresi ile ailesi tarafından desteklenmesi ve takdir edilmesinin sonucunda, ebeveynleşmenin işlevsel/uyumsal olacağını belirtir. Böyle durumlarda ailedeki karşılıklılık ve çocuğun algıladığı adalet duygusunun koruyucu rol oynayarak, üstlendiği

sorumlulukların çocuğun kimlik gelişimi üzerinde sağlıklı ve yapıcı etkiler bırakabileceğini savunur. Thirkield (2002) de özellikle araçsal ebeveynleşmenin, yetişkinlikte kişilerarası yetkinlik (interpersonal competence) ile pozitif yönde ilişkili olduğu yönünde bulgular sunmuştur. Ebeveynleşme ile kişilerarası yetkinlik arasında pozitif bir ilişki olduğunu gösteren farklı araştırmalara da rastlanmıştır (Champion vd., 2009; Hooper vd., 2008; Kuperminc vd., 2009). Stein, Rotheram-Borus ve Lester'in (2007) ebeveynleşmenin uzun vadeli sonuçlarını araştıran çalışması ise ebeveynleşme ile uyumlu başa çıkma becerilerinin ilişkili olduğunu göstermiştir. Bununla beraber Arditti (1999) bu ilişki türünün, gelişimsel olarak uygun sınırların olmamasına rağmen, ebeveyn ve çocuk arasında daha fazla dostluk, paylaşım ve yakınlığa izin verebileceğini öne sürmektedir.

Aile sistemindeki olumsuz durumlar genellikle olumsuz ve istikrarsız bir benlik saygısı ile ilişkili görülse de benzer şartların paradoksal bir şekilde dayanıklılık ve öz yeterlilik duygularını arttırabileceğine dair veriler de bulunmaktadır (Byng-Hall, 2008). Jurkovic (1997) özellikle ebeveynler arası çatışma gibi aile içinde çocuğun kontrolünün olmadığı durumlara karşı yetişkin gibi bakım verebilme davranışının çocuğun kontrolü eline alması aracılığıyla, uyumsal bir davranış haline gelerek yıkıcı ebeveynleşmeden ayrıştığını ifade etmektedir. Ebeveynleşmenin, zor durumlarda bir ebeveyne veya kardeşe bakmak gibi aile rolleri ve sorumluluklarını üstlenmenin bir sonucu olarak çocukların benlik saygısında artış yaşamasına veya yeni beceriler geliştirmesine destek olabileceği de öne sürülmüştür (Pasternak ve Schier, 2014). Bu iddiayı araştırmak için yapılan çalışmalar incelendiğinde, ilişkinin pozitif ya da negatif olabildiği görülmektedir. Örneğin, Malezya'da 419 üniversite öğrencisiyle yapılan bir çalışmada klinik bölümlerde okuyan öğrencilerin anlamlı derecede daha fazla ebeveynleştikleri ve ebeveynleşmenin psikolojik sağlamlılığı pozitif yönde yordadığı görülmüştür (Yew, Siau ve Kwong, 2017). Buna karşılık proaktif kişilik, ebeveynleşme, psikolojik sağlamlık ve psikolojik iyi oluş değişkenleri üzerine üniversite öğrencileriyle yapılan başka bir çalışmada ise ebeveynleşmenin psikolojik iyi oluş ve psikolojik dayanıklılık üzerinde doğrudan olumsuz bir etkiye sahip olduğuna dair bulgular sunulmuştur (Eskisu, 2021). Psikoloji ve beşerî bilimler öğrencileri ile yapılan bir diğer çalışmada ise, psikoloji öğrencilerinin diğer öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek ebeveynleşme puanlarına sahip oldukları ancak aynı düzeyde psikolojik sağlamlık göstermedikleri, buna karşılık

psikoloji öğrencilerinin kendi içlerinde ebeveynleşme ve psikolojik sağlamlıkları arasında anlamlı ilişki olduğu rapor edilmiştir (Mijl ve Vingerhoets, 2017).

Alanyazında ebeveynleşmenin olumlu etkilerine işaret eden araştırma sonuçlarına karşın ebeveynleşmenin olumsuz etkilerini ortaya koyan daha fazla çalışma bulgusu bulunmaktadır. Ebeveynleşme yaşantılarının olumsuz etkilerinin incelendiği araştırmalarda özellikle depresyon (Carroll ve Robinson, 2000; Jacobvitz vd., 2004; Köyden, 2015; Shifren ve Kachorek, 2003; Williams ve Francis, 2010), kaygı (Tan vd., 2010; Williams ve Francis, 2010) ve somatizasyon (Schier vd., 2015) belirtilerinin sonraki yıllarda ortaya çıkabilecek önemli duygu durum değişkenleri olabileceği görülmüştür. Çocuklukta yaşanan ebeveynleşmenin yeme bozukluğu (Ketisch vd., 2014) ve alkol/madde bağımlılığı veya kötüye kullanımı (Dragan ve Hardt, 2016; Rothman, Bernstein ve Strunin, 2010) ile de anlamlı ilişkileri olduğunu gösteren araştırma bulgularına rastlanmaktadır. Ebeveynleşme, duygusal ihtiyaçların reddedilmesi ve kronik kaygı ile şiddetli yetersizlik duyguları hissettirmesi gibi sebeplerle çocuk için duygusal ihmal tehlikesini beraberinde getirmekte olup bu yönüyle olgunun travma olarak değerlendirilmesi gerektiği öne sürülmüştür (Hooper, 2007; Saha, 2016).

Jurkovic (1997) kültürel olarak uygun görülmeyen, adil olmayan, kişisel ve aile alt sisteminin sınırlarını ihlal eden, gelişim düzeyiyle uyumsuz ve ağır yük oluşturan görevlerin çocuk için yıkıcı ebeveynleşmeye sebep olacağına işaret etmiştir. Özellikle duygusal ebeveynleşmenin -ebeveynlerin sırdaşı olmak, aile içindeki duygusal çatışmalarda hakem görevi almak gibi zorlayıcı görevleri sebebiyle- araçsal ebeveynleşmeden daha fazla olumsuz psikolojik sonucunun olması beklenmektedir (Champion vd., 2009; Hooper vd., 2008; Jurkovic, Jessee, Goglia, 1991; Jurkovic, 1997). Ebeveynle çocuk arasındaki ilişkide kabul eksikliği ve karşılıklılık olmadığı, çocuk ebeveyn sorumluluklarını yüklenirken kendi rolünden feragat ettiği ve ebeveynin çocuksu yapısı nedeniyle çocuğa çocukluk hakkı tanımadığı durumlarda ebeveynleşmenin zararlı etkilerinin görüleceğine değinilmiştir (Chase, 1999; Jurkovic, Kuperminc, Sarac ve Weisshaar, 2005). Ebeveynleştirilen çocuğun kendisine yüklenen rolün adaletsizliğine karşı öfke ve bu rolü tam olarak başaramamasından dolayı utanç hissetmesi, ebeveynleşmenin olumsuz sonuçlanmasına dair işaretler olarak görülmektedir (Jankowski vd., 2013). Çocuklar sınırların çözüldüğü aile sistemlerinde kendilerine

yüklenen talepleri karşılayamadıklarında, suçluluk hissi, güvensizlik ve yetersizlik duygularının yanı sıra düşük benlik saygısı, depresyon ve duygu düzenleme ile ilgili sorunların da nadir olmadığı gösterilmiştir (Byng- Hall, 2002; Byng-Hall, 2008; Kerig, 2005; Peris ve Emery, 2005). Hetherington (1999) çocukların ebeveynlerinin ihtiyaçlarını karşılamada başarılı olsalar bile kendi ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi ve gelişimlerinin engellenmesiyle sonuçlanan açıkça görünür olmayan bedellerin de olabileceğini öne sürmüştür.

Ebeveynleşmenin olumsuz sonuçları kapsamında, kişilik gelişimine dair etkilerini inceleyen daha az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Ebeveynleşme ve kişilik stillerine dair yapılan bir araştırmada ebeveynleşme yaşantısının narsisistik ve mazoşistik kişilik stillerini yordadığı ancak kompulsif kişilikle ilişkili olmadığına dair bulgular sunulmuştur (Jones ve Wells, 1996). Araştırmacılar farklı tipte ebeveynleşme yaşantıları olabileceğini, ebeveynlerinin araçsal ve duygusal yardımcısı rolündeki çocukların daha çok mazoşistik bakım verenlere dönüşürken; ebeveynlerinin idealize edilmiş kendilik yansımalarını gerçekleştirmeye dönük ebeveynleşen çocukların ise narsisistik kişilik özellikleri gösterebileceğini savunmuşlardır. Miller (1979) ile Glickauf-Hughes ve Wells (1997) narsisistik kişiliklerin çocukken ebeveynlerinin kendilik nesnelerini tatmin etmek zorunda hissettiklerini, başka bir deyişle yüksek düzeyde ebeveynleştiklerini iddia eder.

McWilliams (2010) narsisistik kişilerin ebeveynleri veya bakım verenleri için gerçek kimliklerinden ziyade yerine getirdikleri işlevden dolayı büyük önem taşımış olabileceğinden bahseder. Bu tip bir yapı içinde, çocuk kendi ihtiyaçlarına dönük duygularını sergilerse, reddedileceği veya aşağılanacağı kaygısını taşıyabilir. Winnicott'a (1960) göre, çocuğun bu arzu ve ihtiyaçlarını baskılaması ve bakım verenleri için kabul edilebilir olduğunu öğrendiği bir kimliği sergilemesi "sahte kendilik"in gelişmesine neden olabilir. Alanyazında ebeveynleşen çocuk için de aynı tehlikeden bahseden çalışmalar görülmüştür (Castro, Jones ve Mirsalimi, 2004; Chase, 2001). Bu çocuklukların, gelişim düzeylerine uygun olmayan görev ve sorumlulukları gerçekleştirirken kaçınılmaz olarak yaşadıkları eksiklik duygusu sebebiyle, nesnel başarılarına rağmen sürekli olarak kendinden şüphe duyan bir benliğe sahip olma şeklinde tanımlanan bir sendrom olan "impostor fenomeni" yaşadıklarına dair bulgular sunulmuştur (Castro vd., 2004).

Kişilik bozuklukları psikoterapisi yürüten ve bu bozuklukları aile sistemleri ile ilişki içinde yorumlayan Magnavita (2000) on işlevsiz alt sistem tanımlamıştır. Ebeveynleri ve diğer aile üyelerinin duygusal ihtiyaçlarını karşılayan, ailenin eksikliklerini telafi etmek için baskı altında olan, yani ebeveynleşen çocukların gelişimlerinin sınırlandığını iddia etmiş ve bu alt sistemi "Gizli Narsisistik İşlevsiz Kişilik Sistemi" olarak adlandırmıştır. Ebeveynleşme, aile içi roller ve utanç duygusunun, narsisizm ile ilişkisini inceleyen ülkemizde yapılmış araştırmada ise ara bulucu/psikolog rolünün yetişkinlikte büyüklenmeci narsisizmle ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Kaboğlu, 2020).

Byng-Hall (2008) ebeveynleştirilmiş çocukların, çocukken karşı karşıya kaldıkları sorumluluk örüntülerini sıklıkla kendi çocuklarına aktardıklarını veya tersine çocukluk deneyimlerini aşırı telafi ederek çocuklarının ebeveynlik becerilerini geliştirme fırsatına sahip olmalarını engelledıklerini iddia etmiştir. İkinci durum bu çocukların büyüdüklerinde, kendi çocuklarından yüksek talepleri olmasına yol açabilir, böylece ilk ebeveynleştirilmiş çocuktan sonra bir nesil atlasa da ebeveynleştirme kuşaklar arası iletilmiş olur. Byng-Hall (2008) ayrıca, çocukken ebeveynleştirilen yetişkinlerin, kendilerine bakacak birini arayan eşler seçtiklerini ve böylece bu yetişkinlerin hayatlarında bakıcı rolünü sürdürdüğünü ileri sürmüştür. Wells, Glickauf-Hughes ve Jones'un (1999) araştırması da bu görüşü destekleyen şekilde; kişinin ötekilerle ilişkilenirken kendi değerini yitirdiği, sürekli kendisi dışındakilere aşırı derecede odaklandığı ve duygularını açıkça ifade etmediği disfonksiyel bir davranış örüntüsü olan (Cermak, 1986; Fischer ve Spann, 1991) eşbağımlılık ile ebeveynleşme arasındaki pozitif ilişkiye dair bulgular ortaya koymuştur (Wells vd., 1999).

Wells ve Jones (2000) ebeveynleşme ile utanç ilişkisine dair yaptıkları araştırmada, suçluluk duygusu kontrol altına alındığında dahi utanç ile ebeveynleşmenin ilişkili olduğunu bulmuştur. Bu bulgular, ebeveynleşmede gerçekdışı ebeveyn beklentilerinin içselleştirilmesi sonucu ortaya çıkan gerçek benliğe dair duyulan utancın, suçluluğa nazaran ebeveynleşme ile daha anlamlı ilişkiye sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Araştırmacılar aynı zamanda ebeveynleşme yaşantısına maruz kalan çocukların gerçek benliklerini ortaya koymakta zorlandıklarını, istek ve arzuları için duydukları utançla mücadele etmek adına ise bölme savunma mekanizmasına başvurduklarını tespit etmişlerdir (Wells ve Jones, 1998). Ergenlerde utanç ve suçluluğa yatkınlığının

ebeveynleşme üzerindeki etkilerinde cinsiyetlerine göre farklılığın incelendiği bir çalışmada, erkeklerin kız çocuklarına göre daha yüksek düzeyde ebeveynleşme gösterdikleri görülmekle birlikte, utancın ebeveynleşme üzerinde suçluluk duygusundan daha etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, etkileri cinsiyete göre farklı olmakla birlikte, suçluluk eğilimi erkeklerin, utanç eğilimi ise kadınların ebeveynleşmesi üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir (Kim, 2011).

Sonuç olarak; ebeveynleşme çocukların gelişimsel özelliklerinin üzerinde görev ve sorumluluklar almaları ve bu sebeple yaşlarına uygun fırsat ve deneyimlerden yoksun kalmaları ile karakterize bir olgu olması dolayısıyla yetişkinlikte belirli kişisel ve sosyal zorluklara yol açma riski taşımakta olup bu olgunun üzerine çalışılmasının alanyazın ve klinik çalışmalar için önemli olacağı düşünülmektedir.

2.2 Suçluluk ve Utanç

Suçluluk ve utanç, alanyazında temel duygulardan sonra gelişen özbilince yönelik duygular olarak tanımlanmaktadır. Bu duygular, bireyin benliğine dair bir bilince sahip olması ve benliğin değerlendirilmesini gerektirmesi bakımından temel duygulardan ayrılmaktadırlar (Lewis, Sullivan, Stanger ve Weiss, 1989) Her iki duygunun da erken dönem yaşantılarında, ötekilerle ilişkiler içinde şekillenmesi ve kişiler arası alana ait duygular olmaları sebebiyle sosyal duygular olarak da ifade edildiği görülmektedir (Gilbert, 2003). Suçluluk ve utanç aynı zamanda bireyleri etik davranış geliştirmeye yönlendirmesi bakımından ise ahlaki (moral) duygular olarak da ele alınmaktadır (Tangney ve Dearing, 2002).

Günlük hayatta zaman zaman birbirleri yerine kullanılan ya da aynı anlama geldiği düşünülen duygular olsa da suçluluk ve utanç duygularının birbirinden farklı olduğu yapılan araştırmalarla ortaya koyulmuştur (Lewis, 1971; Lewis, Alessandri ve Sullivan, 1992; Lutwak ve Ferrari, 1996; Tangney ve Dearing, 2002; Pattison, 2000). Suçluluk ve utanç duygularına dair en belirgin farkın, duyguların odak noktası olduğu tespit edilmiştir. Buna göre suçlulukta odak kişinin belirli davranışlarıyken, utanç duyulduğunda odak tüm benliğe çevrilmektedir (Tangney ve Dearing, 2002). Birey utanç deneyiminde olumsuzluğu benliğine atfederken, suçluluk yaşadığında olumsuz durumu

sergilediği davranış ile ilişkilendirdiği için olumsuz durumla baş edebilecek olan benlik korunmaktadır (Lutwak ve Ferrari, 1996).

Araştırmacılara göre suçluluk hisseden kişi birine zarar vermiş olabileceğini düşünerek itiraf etme, özür dileme, hatasını giderecek eylemlere girişme gibi telafi edici davranışlarda bulunur (Lutwak ve Ferrari, 1996; Tangney ve Dearing, 2002). Buna karşın utanç hisseden kişinin narsisistik tarzda kendi duyguları ile ilişkide olduğu görülmektedir (Lutwak ve Ferrari, 1996; Tangney ve Dearing, 2002). Utanç yaşayan kişinin kusurlu gördüğü benliğini ötekinden saklamaya odaklanması sebebiyle suçluluk, utanca göre daha adaptif bir duygu olarak tanımlanmıştır (Tangney, Burggraf ve Wagner, 1995).

Tangney (1993) 65 genç yetişkinle yaptığı araştırmada, utanç duygusunun suçluluğa göre katılımcılar tarafından anlamlı derecede daha acı verici ve zor bir duygu olarak tanımlandığını rapor etmiştir. Katılımcılar utanç duygusunu deneyimlerken fiziksel olarak kendilerini diğer insanlardan daha küçükmüş gibi hissettiklerini ve olaylar üzerinde daha az kontrolleri olduğunu aktarmışlardır. Araştırmada utanç deneyimi karşısında katılımcıların ötekilerin kendileri hakkındaki görüşleri konusunda daha çok endişe hissettikleri ve bu deneyimin suçluluk deneyimlerine kıyasla kişileri daha çok kendilerini saklamaya ve daha az itiraf etmeye eğilimli kıldığı bildirilmiştir.

Tangney ve Dearing (2002) suçluluk eğilimli kişilerin, yıkıcı, dürtüsel ve/veya suçla ilişkili davranışlarda bulunma ihtimalinin utanç eğilimli kişilere göre daha düşük olduğunu bildirmiştir. Lutwak, Panish ve Ferrari (2003) tarafından yapılan araştırmada utanca yatkınlıkta kendini suçlamanın yanı sıra başkalarını suçlama ile ilişkili görülürken, suçluluğa yatkınlığın kendi eylemleri için başkalarını suçlamayla ilişkili bulunmadığı gösterilmiştir. Aynı zamanda bu iki duygunun öfke açısından farklılığı değerlendirildiğinde, suçluluk duygusu yaşayanların utanç yaşayanlara göre daha az öfkelendikleri ancak öfkelendiklerinde bunu daha direkt bir şekilde karşılarındaki kişiye yansıttıkları görülmüştür.

Psikanalitik teoriye bakıldığında özellikle Freud'un (1909,1917,1924) obsesif nevrozlar, mazoşizm ve depresyonun kökenlerinde utançtan çok suçluluğa odaklandığı görülmektedir. (aktaran Tangney, Wagner ve Gramzow, 1992) Kabul edilemeyen dürtülere bağlı olarak ortaya çıkan suçluluğun psikopatolojiye yol açtığı yaklaşımına

karşın erken dönem psikanalitik metinlerde utanç duygusunun olası etkileri daha az incelenmiştir (aktaran Quinodoz, Çev. 2016). Erikson'a (1963) göre, çocuk özerklik edinmeye başladığı sırada yetişkinlerin ve toplumun beklentilerini de fark etmeye başlar. Bu dönemde kendi istek ve iradesiyle yaptığı davranışlar ile bakım verenlerin istekleri uyuşmadığında, çocuk utanç hisseder. Bu teoriye göre Erikson utancı gelişimsel olarak suçluluktan daha önce ortaya çıkan, daha arkaik bir duygu olarak tanımlamıştır. (aktaran Öztürk, 2002) Kendilik psikolojisiyle beraber teorisyenler utanç üzerine daha fazla eğilmişlerdir. Psikanalitik yönelimli klinisyenler ve kuramcılar utancı depresyon, bipolar bozukluk, şizofreni ve narsisizm gibi patolojilerin temel bir bileşeni olarak görmüşlerdir (Kohut, 1971; Morrison, 1989; Nathanson, 1987).

Sonuç olarak acı verici ve ötekilerle ilişkiler içerisinde gelişen bu iki duygunun ebeveynleşme yaşantılarıyla ilişkisinin incelenmesinin ve yine olumsuz duygularla yakından ilişkili bulunan kırılgan narsisizmle bağlantısının sorgulanmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

2.3 Narsisizm

2.3.1 Tarihçe ve tanım

Narsisizm terimi kökenini, tanrıların verdiği ceza sonucu sudaki yansımasına âşık olan ve hiç ulaşamayacağı bu imge dışında hiçbir şeyi gözü görmediği için ölen Yunan Mitolojisi karakteri Narkissos'tan almıştır (Erhat, 1972; Tura, 2000). Narsisizmi Narkissos ile ilişkilendirerek 1898 yılında ilk kullanan araştırmacı olan cinsellik araştırmacısı Ellis, kavramı kendine hayranlık eğilimi ile ilişkili oto-erotik bir yönelim olarak tanımlamıştır (aktaran Levy, Ellison ve Reynos, 2011). Rank (1911, 1914) ise narsisizmi kibir ve kendine hayranlıkla açıklamıştır. Narsisizm zaman içinde farklı kuramsal yaklaşımlara göre dürtü odaklı bir yapı, gelişimsel bir dönem, bir kişilik örüntüsü ve/veya kişilik bozukluğu gibi değişen spektrumlarda tanımlanmıştır (Odağ, 1996).

Freud (1905, 1910) narsisizmi önce cinsellikle ilişki kavramsallaştırmış ve eşcinselliğin narsisistik bir nesne seçimi olduğunu öne sürmüşse de 1914 yılında kaleme aldığı "Narsisizme Giriş" makalesiyle kavramı daha geniş şekilde ele alarak birincil narsisizm

ile ikincil narsisizmi birbirinden ayırmıştır. Birincil narsisizmi bebeğin tüm libidosunu kendine yatırdığı bir dönem ve normal bir süreç olarak tanımlarken, ikincil narsisizmi libidonun nesne yatırımlarından geri çekilerek yeniden benlik üzerine dönmesi olarak tanımlamış ve bu durumun patolojik olduğuna işaret etmiştir (aktaran Quinodoz, Çev. 2016).

Jones (1913) "Tanrı Kompleksi" makalesinde narsisizmi patolojik kişilik özellikleri olarak kavramsallaştırmış ve duygusal açıdan uzak, kendine hayran, aşırı özgüvenli, tümgüçlülük ve tümbilirlik fantezilerine sahip, teşhirci kişileri bu kavram altında toplamıştır. Jones, aynı zamanda tümgüçlülük fantezilerini kişiyi gerçeklikten koruyan savunmalar olarak değerlendirmiştir (aktaran Levy vd., 2011). Abraham (1919/1979) ise narsisizmi erken dönem bakım verenlerle ilişkide yaşanan hayal kırıklıkları nedeniyle sevgi nesnesine duyulan haset, düşmanlık ya da aşağılama ile ilişkilendirmiştir.

Narsisistik kişilik kavramını ilk dile getirenlerden Wälder (1925) bu bireyleri küçümseyici, diğerlerinden üstün hisseden, kendilerine hayranlıkla aşırı meşgul olan ve belirgin bir empati eksikliği -çoğunlukla da cinsel hayatlarında- sergileyen kişiler olarak tanımlamıştır. Freud (1931/1950) daha önceki çalışmalarından farklı olarak narsisizmi bir kişilik tipi olarak ele almış ve narsisistik bireyleri son derece bağımsız, dışa dönük, saldırgan ve yakın ilişkilerde sevgi duyamayan veya bağlanamayan özelliklerde tasvir etmiştir. Freud (1931/1950), tüm bu olumsuz özelliklere rağmen bu bireylerin sıklıkla ilgi topladığını, onlara hayranlık duyulduğunu ve liderlik konumunda bulunabildiklerine de dikkat çekmiştir.

Narsisizmi bir karakter özelliği olarak gören Horney (1939), patolojik narsisizmi sağlıklı benlik saygısından farklı olarak gerçeklikle uyuşmayan bir benlik kabarması şeklinde açıklamıştır. Horney, benlik kabarması ile narsisistik bireyin bu kabarmaya sebep olabilecek bir öz kaynağın yokluğuna rağmen kendini sevmesini, takdir etmesini ve değer vermesini kastetmiştir.

Reich (1960) narsisistik bireylerin tekrarlayan erken travmatik deneyimlerin bir sonucu olarak benlik saygısını düzenleyememekten mustarip olduğunu öne sürmüştür. Reich'a (1960) göre, narsisistik bireyler bu deneyimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan güçsüz benliklerini inkâr ederek diğerlerinden daha üstün oldukları büyüklenmeci ve koruyucu

bir fantezi dünyasına çekilirler. Reich (1960) ayrıca narsisistlerin belirsizliğe, sıradanlığa veya başarısızlığa çok az tolerans gösterdiğini ve kendilerini ya mükemmel ya da tam bir başarısızlık örneği olarak gördüklerini belirtmiştir. Benliklerine dair bu bütünleşme sorunu, onları büyüklenmecilik ile depresif bir çaresizliğin arasında şiddetli bir salınıma sürüklemektedir. Nemiah (1961) narsisizmi yalnızca bir kişilik tipi olarak değil aynı zamanda bir bozukluk olarak açıkça tanımlamıştır.

Winnicott (1965), annenin daimî olarak çocuğun öznelliğine hassasiyet göstermeden bakım verdiğinde, çocuğun hakiki benlik gelişiminin durduğu ve bu yetersiz çevreye aşırı uyumlanan bir sahte benliğin geliştiğini öne sürmüştür. Narsisistik bireylerin ise savunmacı bir şekilde büyüklenmeci bir sahte benlikle özdeşleştiklerini varsaymıştır.

Kernberg (1967, 1970, 1975, 1992) narsisizmin ebeveynlerin çocuklarına dair tutarsız yatırımları sonucu geliştiğini öne sürmüştür. Ebeveyn zaman zaman kendi çocukluk ihtiyaçlarını tatmin etmek için oldukça özenli veya müdahaleci olabilirken, başka zamanlarda da ihmalkâr, soğuk ve küçümseyen tavır gösterebilir. Bu hipoteze göre, ebeveynin bu soğuk ve reddedici tutumu nedeniyle çocuk geri çekilerek, savunma amacıyla büyüklenmeci bir benlik temsili geliştirir.

Kohut (1971, 1977) narsisizmi gelişimsel açıdan değerlendirmiştir. Kohut'a (1971, 1984) göre çocuk normal gelişim sürecinde idealize edilmiş ebeveyn figürleriyle özdeşleşmek için büyüklenmecilik göstermekte ve bu sürecin sonunda gerçekçi hırslar ve hedefler geliştirerek bütünleşmiş bir benlik duygusuna sahip olmaktadır. Ancak ebeveynin reddi ve kayıtsızlığı sonucu idealize edilemediği durumlarda büyüklenmeci benlik tüm kişiliğe entegre edilemez ve patolojik narsisizm gelişir. Kohut (1977, 1984) aynı zamanda narsisistik bireylerin günlük yaşamın normal dalgalanmalarını yeterince regüle edemediklerini, ötekilerden hayranlık ve tam bir uyum içinde benlik saygıları ve istikrarlı bir kimliğe ilişkin kaygılarını düzenlemeyi sağlama görevini beklediklerini öne sürmüştür.

2.3.2 Normal narsisizm

Narsisizm, kuramcılar tarafından normal ve patolojik narsisizm olarak ayrılmıştır. Oldham ve Morris (1995) özgüvenli tarz olarak ifade ettikleri normal narsisizmde

kişilerin kendilerini özel, önemli ve misyon sahibi gördüklerini ifade etmişlerdir. Kişiler bu görüşlerini karşılamak adına yüksek hedefler koyar ve çevrelerindeki insanları da hedeflerine ortak eder. Bu kişiler ancak karşılarındaki kişi onları önemsemediğinde öfke tepkileri gösterebilirler. Millon, Grossman, Millon, Meagher ve Ramnath (1994/2019) atılgan ve rekabetçi bir kişilik yapılanması tarif etmiştir. Bu yapılanmada kişiler kendilerine dair sarsılmaz inançlara sahip, zeki ve gözü kara olarak tasvir edilmiştir. Ancak bu kişilerin kendilerini oldukça özel hissetmeleri sebebiyle zaman zaman da ayrıcalıklı muamele arayışında oldukları ifade edilmiştir.

Rozenblatt (2002) ise normal narsisizmde kişinin kendisi, yakınları ve sosyal çevresiyle uyum içinde olduğunu, çevresinin beklentilerini karşılayabileceğini hissettiğini ifade etmiştir. Akhtar (1989) normal narsisizmde kişinin kendisini değerlendirmek için ötekilerin geribildirimlerinden ziyade kendi görüşlerini dikkate aldığını ve bu şekilde özgüvenini kabarttığını öne sürmüştür.

2.3.4 Patolojik narsisizm

Patolojik düzeyde narsisistik bireyler kendilerini ötekilerden üstün ve özel görür, dolayısıyla da ayrıcalıklı olmaları gerektiğine inanırlar (Masterson,1990). Karaaziz ve Atak (2013) patolojik boyutta narsisistik özellikler gösteren kişilerin kendilerini ne kadar önemli ve özel algılasalar da ötekinin değerlendirmesine muhtaç olduklarını iddia etmişlerdir. Bu yönüyle narsisistik zedelenmenin bu patoloji için önemi üzerinde durmanın gerekli olduğu düşünülmektedir. Sağlıklı ve doğal narsisizmle patolojik narsisizmi ayıran bir diğer öğe ise empati eksikliğidir. Patolojik narsisizmde kişi ötekilerin duygu, istek ve ihtiyaçlarını anlamakta güçlük çektiği gibi onlara karşı sömürücü bir tutum da göstermektedir (Kernberg, 1975; Ronningstam ve Gunderson, 1990).

Tura (2000) klinik gözlemlerinden hareketle narsisizmde birincil ve ikincil savunmaya yönelik bir semptomatoloji sınıflaması önermiştir. Buna göre narsisizmin birincil semptomları erken dönemde yaşanan narsisistik zedelenmelere bağlı gelişen zayıf, kırılgan ve gelişmemiş bir kendilik bölümünden ileri gelmektedir. Yazar bu semptomları, narsisistik kırılganlık, yoğun utanç duyguları ve düşük kendilik değeri olarak tasnif etmiştir. İkincil semptomatoloji ise zedelenmiş bu yapıyı korumak adına ortaya çıkan,

kibir, büyüklenmecilik, hayranlık ve onay açlığı, kişinin kendisiyle aşırı meşguliyeti, empati eksikliği, narsisistik tatmin amaçlı sapıklık ve sömürücülük şeklinde açıklanmıştır.

2.3.4 Narsisistik kişilik bozukluğu

Freud (1914) narsisizmi aktarım nevrozlarından ayırıp psikozlarla bir arada değerlendirmişse de günümüzde narsisizm psikozdan hafif bir kategori olarak ele alınmaktadır. DSM-V (APA, 2013), narsisistik kişilik bozukluğunu B tipi kişilik bozuklukları kümesinde; "erken erişkinlikte başlayan ve değişik bağlamlarda ortaya çıkan, büyüklenme (düşlemlerde ya da davranışlarda), beğenilme gereksinimi ve eşduyum yapamama ile giden yaygın bir örüntü" olarak tanımlamış ve tanı koymak için ötekileri kendi çıkarları için kullanma, hak etme duygusu taşıma, kıskançlık ya da kıskanıldığına dair düşünceler gibi belirtilerden beş ya da daha fazlasının varlığını şart koşmuştur.

Narsisizm üzerine çalışan kuramcı ve araştırmacılar patolojik narsisizmi, büyüklenmeci ve kırılgan olmak üzere iki boyutlu olarak tanımlamışlardır. Bu çalışmada kırılgan narsisizmin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle büyüklenmeci narsisizmin ayrı bir başlık altında ele alınması yerine söz konusu boyutun yalnızca kırılgan narsisizmle farkları açısından aktarılması tercih edilmiştir.

2.3.5 Kırılgan narsisizm

Kırılgan narsisizm; narsisizmin daha görünür, üzerine daha fazla çalışılan, daha sık tanılanan boyutu olan büyüklenmeci narsisizme göre tam da karakteristik özelliklerine uygun olarak gölgede kalan diğer boyutudur. Kırılgan boyut, araştırmacılar tarafından ince derili (thin-skinned), örtük, aşırı tetikte, aşırı duyarlı, gizli veya çekingen narsisizm olarak farklı şekillerde isimlendirilmiştir (Akhtar, 2000; Bateman, 1998; Britton, 2000; Gabbard, 1989; Hendin ve Cheek, 1997; Hunt, 1995; Masterson, 1981; Rosenfeld,1987).

Görünür özellikleri birbirinden açıkça farklı olmakla birlikte tüm narsisistik bireylerin içsel bir yetersizlik ile utanç yaşadıkları ve kendilerine dair gerçekdışı büyüklenmeci beklentilere sahip oldukları öne sürülmüştür (Gabbard, 1989; McWilliams, 2010). Bu ortak çekirdeğe rağmen büyüklenmeci tip dışa dönüklük, kendine güven, teşhircilik ve

saldırganlık ile kırılgan tip ise içe dönüklük, savunmacılık, kaygı ve travmalara karşı kırılganlık ile ilişkilendirilirmiştir (Wink, 1991). Wink aynı araştırmada hak görme ve sömürücülük tutumunun her iki narsisistik boyutta da görüldüğünü ancak farklı olarak kırılgan narsisistik bireylerin düşük benlik saygısı ve sosyal geri çekilme yaşadıklarını ortaya koymuştur. Araştırmacılar kırılgan narsisistleri, ötekilerin görüşlerine aşırı duyarlı, inhibe, yüksek stresli ve dışarıya karşı oldukça mütevazi olarak tanımlamıştır (aktaran Levy vd., 2011).

Gabbard (1989) kırılgan tiptekileri, sessiz büyüklenmeciler olarak tasvir etmiş ve zayıflığa karşı aşırı hassas olmaları nedeniyle görünür olmaktan kaçındıklarını aktarmıştır. Ronningstam (2009) kırılgan narsisistik bireylerin, ötekilerin ilgisini çekmeye dair düşük toleransları, hata yapma veya eleştiriye karşı sürekli tetikte olmaları gibi özellikleri nedeniyle sosyal anlamda daha pasif ve çekinik olduklarına dikkat çekmiştir. Aynı zamanda bu kaçınıcı davranışlarının büyüklenmeci kendiliğin sürdürülmesini sağlamayı amaçladığı da öne sürülmüştür (Foster ve Trimm, 2008).

Masterson (1993) büyüklenmeci tipin kendini yüceltirken ötekileri değersizleştirdiğini, kırılgan tipin ise başkalarını överken kendi benliğini değersizleştirdiğini savunur. Kernberg (1986) ise kırılgan tipin başkalarını idealize etme eğilimi ile büyük ölçüde bilinçsiz olan büyüklenmecilik duygularını maskelemeyi amaçladığını ve bu durumun teşhisi güçleştirdiğini ifade etmiştir.

Kırılgan narsisistik özellik gösteren kişiler, benlik saygısını yönetmek için başkalarından gelen geribildirimlere yaslanmak zorundadır. Benlik saygılarının zayıf doğası nedeniyle başkalarıyla ilişkiler geliştirirken çok daha fazla kaygı yaşarlar. Aynı zamanda karşılanmayan haklılık beklentilerden kaynaklanan kronik aşırı duyarlılık ve hayal kırıklığı sonucu benlik saygısını yönetebilmek için sosyal olarak geri çekilmektedirler (Cooper, 1998; Gabbard, 1989; Gersten, 1991; Kraus ve Reynolds, 2001; Wink, 1991).

Torres (2002) şema alanları ile kırılgan narsisizm ilişkisini araştırdığı çalışmada kırılgan narsisizmin duygusal yoksunluk, terk edilme, güvensizlik/suistimal edilme, sosyal izolasyon/yabancılaşma, kusurluluk/utanç, başarısızlık, bağımlılık/yetersizlik, hastalıklar/tehditler karşısında dayanıksızlık, iç içe geçme/gelişmemiş benlik, boyun eğicilik, duyguları bastırma, hak görme/büyüklük, yetersiz özdenetim, cezalandırıcılık,

onay arayıcılık şemaları ile pozitif ilişkili olduğunu rapor etmiştir. Yine narsisizm ve şemaların ilişkisinin incelendiği başka bir araştırmada ise güvensizlik, boyun eğicilik, terk edilme ve hak görme/büyüklük şemalarının kırılgan narsisizm ile pozitif ilişkili olduğu ortaya koyulmuştur (Zeigler-Hill, Green, Arnau, Sisemore ve Myers, 2011). Ergenlerle yapılan bir çalışmada ise, tutarsız disiplin ve denetim eksikliği gibi özellikleri olan olumsuz ebeveynlik, kırılgan narsisizm ile ilişkilendirilmiştir. (Mechanic ve Barry, 2015).

Patolojik narsisizmin iki boyutu yaşam motivasyonları açısından incelendiğinde, büyüklenmecilerin kazanımların ve fırsatların peşine düştüğü, kırılgan boyuttaki bireylerin ise kayıplar üzerine odaklandığı ve gelebilecek tehditler üzerine kendini savunmak için tetikte oldukları görülmüştür (Freis, 2018). Büyüklenmeci tipler, kendilerini diğerlerine rol model veya göz korkutucu olarak sunarken, kırılgan tipler zayıflıkları nedeniyle savunmacı izlenim göstermeyi tercih ederler (Hart, Richardson, Tortoriello ve Breeden 2019).

2.3.6 Narsisizmle ilişkili duygular

Çocuklar ve ergenlerin narsisizm açısından incelendiği araştırmalar, narsisizmin korku, endişe ve depresyon semptomları dahil olmak üzere oldukça geniş bir dizi içselleştirme sorunuyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Barry ve Malkin, 2010; Washburn, McMahon, King, Reinecke ve Silver, 2004). Ronningstam (2005) benlik saygısı, duygulanım düzensizliği ve kişilerarası ilişkilerde yaşadıkları zorluklara dayalı olarak narsisistik kişiliğin alt tiplerini tanımlamıştır. Utangaç narsisist olarak tanımladığı tipteki bireyler, ihtiyaç ve hırsları konusunda yoğun bir utanç hissederken aynı zamanda büyüklenmeci fanteziler aracılığıyla benlik saygılarını düzenlemeye çalışmaktadır. Ronningstam'a (2005) göre bu grubun baskın duygulanım sorunu ise utanç ve ego tehditlerine karşı aşırı duyarlı olmaktır.

Kırılgan narsisizmle iyi oluş hali ya da olumsuz duygularla ilişkili araştırmalar, bu bireylerin olumsuz duygulanıma, anksiyeteye ve depresyona yatkın olduklarını, kırılgan narsisizm özelliklerinin öznel iyi oluşla negatif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Miller vd, 2011; Rose, 2002; Tracy, Cheng, Martens ve Robins, 2011). Kırılgan narsisistik bireylerin özellikle ilişkisel reddedilmeler gibi utanç verici kişilerarası

tecrübeler yaşadıklarında, benlik saygılarının önemli ölçüde azaldığı ve duygularının hızla olumsuz yönde değiştiği araştırmalarda gösterilmiştir (Besser ve Priel, 2010; Sommer, Kirkland, Newman, Estrella ve Andreassi, 2009; Thomaes, Bushman, Stegge, ve Olthof, 2008).

Tracy ve Robins'in (2004, 2007) "otantik ve kibirli" gurur modeline göre narsisizmin her iki tipi için de aşırı gurur ve utancın birbirleriyle ilişkili olduğu öne sürülmüştür. Tracy, Cheng, Robins ve Trzesniewski (2009) tarafından önerilen modelde utanç, narsisizmde temel bir duygudur ve bu duyguyu örtme amaçlı büyüklenmecilik ve gurur tepkisinin geliştiği iddia edilmiştir. Narsisistik kendini büyütmenin, erken çocukluk döneminde ebeveynlerin çocuktan gerçekçi olmayan taleplerde bulunması ve mükemmelliğe ulaşılamadığında onu reddetmesi durumunda gelişen içsel bir çatışmanın sonucu olduğu ileri sürülmüştür (Tracy vd., 2009).

Kıskançlık duygusu kırılgan narsisistik bireyler için bir diğer önemli duygu olarak ele alınmaktadır (Krizan ve Johar, 2012; Nicholls ve Stukas, 2011). Öfke de klasik olarak büyüklenmeci narsisizmde daha açık deneyimlense de kırılgan narsisizm açısından da önemli bir duygu olarak görülmüş ve "otantik ve kibirli" gurur modeline göre, suçu dışarı atfetme ve öfkenin kronik utançla başa çıkmak için uygun bir strateji olduğu ortaya koyulmuştur (Tracy ve Robins, 2006). Saldırganlık, utanç anında bireye ego koruyucu bir şekilde hizmet eden bir tepki olarak yorumlanabilmektedir (Tangney ve Dearing, 2002).

Thomaes, Stegge, Olthof, Bushman ve Nezlek (2011) tarafından yapılan bir araştırmada narsisistik özellikleri yüksek çocukların, kolay bir görevde hata yapmalarının, nispeten yoğun utanç duyguları yaşamalarına neden olduğu bulunmuş ve bu tür başarısızlıkların muhtemelen narsisistlerin büyüklenmeci benlik imajını tehdit ettiği görüşüne varılmıştır. Ergenlerden oluşan bir örneklemde yürütülen başka bir deneyde ise açık şekilde verilen olumlu geribildirimin, kırılgan narsisistlerin utanç duymalarına neden olabileceği rapor edilmiştir (Malkin, Barry ve Zeigler-Hill, 2011).

Sonuç olarak, kırılgan narsisizm gerçekdışı ebeveyn beklentileri ve ebeveynlerden yetersiz rehberlik alma, ötekilerin görüşlerine aşırı duyarlılık, duygulanım regülasyonunda güçlük ve içselleştirme sorunları gibi zorlukları bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle kırılgan narsisizm ile suçluluk, utanç, depresyon, anksiyete,

stres ve çocukken ebeveyninin ihtiyaç ve arzularını karşılamak adına kendi otantikliğini baskılamak durumunda kalan çocukların ebeveynleşme yaşantılarının ilişkisinin araştırılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

2.4 Depresyon

Depresyon bireyin keyifsizlik, karamsarlık, suçluluk, değersizlik, çaresizlik gibi duygu ve düşünceler yüklendiği, sosyal çevreden geri çekildiği, uyku, iştah, cinsel istek ile hareketlilik gibi gündelik rutinlerinin bozulduğu bir ruhsal durum olarak açıklanmaktadır (Budak, 2000; Uğur, 2002; Öztürk, 2002). Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ, WHO) Uluslararası Hastalık Sınıflandırması'nda (ICD-10) depresyon tanımlanırken, hastalığın ilk yaşantısı için depresif epizot, hastalığın yinelendiği durumlar için tekrarlayan depresif bozukluk terimi kullanılmıştır. ICD-10 (WHO, 1992) depresyon tanımı yapabilmek için depresif duygudurum, anhedoni ve enerji kaybı şeklinde üç semptom sıralamakta olup bu belirtilerden en az ikisinin var olmasını şart koşmuştur. DSM-V'e (APA, 2013) göre Yeğin (Majör) Depresyon Bozukluğu tanısı koymak için belirtilerin en az iki haftalık süre boyunca ve başka bir sağlık durumuna bağlı olmadan ortaya çıkması gerekmektedir. DSM-V'te (APA, 2013) depresyon tanısı için çökkün duygu durum ve anhedoni belirtilerinden en az birinin ve etkinliklere karşı ilgide belirgin azalma, uyku ve iştah problemleri, değersizlik ya da suçluluk hisleri gibi belirtilerin beşi ya da daha fazlasının görülmesi gerektiği belirtilmektedir. DSM-5, Depresyon Bozuklukları kümesi altında, Yıkıcı Duygudurumu Düzenleyememe Bozukluğu, Yeğin (Majör) Depresyon Bozukluğu, Süregiden Depresyon Bozukluğu (Distimi) ve Aybaşı Öncesi (Premenstrüel) Disfori Bozukluğu sınıflandırılmıştır (APA, 2013).

Depresyonun nedenlerini açıklamak için günümüzde biyopsikososyal bir model önerilmektedir. Depresyon biyolojik, ruhsal ve sosyal, çevresel etmenlerle gelişebilir, bir kişide birden fazla etmenin etkileşiminden bahsedilebilir ya da bunlar hastalığın seyrini etkileyen faktörler olabilir (Akiskal ve McKinney, 1975; Gilbert, 2004). Kişileri depresyona yatkın hale getiren risk faktörleri olarak kadın olmak, geçmiş anksiyete ve/veya yeme bozukluğu, birinci derece akrabalarında depresyon, alkol ve madde kullanımı öyküsüne sahip olmak, cinsel istismar ya da aile içi şiddetin varlığı sayılmıştır (Garbar ve Flynn, 2001; Kaelbar ve Moul, 1995; McCarter, 2008). Kişilik ve depresyona

dair yapılan bir araştırmada ise kişiler arası duyarlılık ile birlikte nevrotik, bağımlı ve belli oranda takıntılı kişilik özelliklerinin depresyonla ilişkili olduğu gösterilmiştir (Boyce ve Mason, 1996). Depresyonla ilişkili biyolojik faktörler arasında genetik, biyokimyasal, nörofizyolojik, noroendokrin fonksiyonlarla ilgili sorunlar, uyku bozuklukları ve güneş ışığının etkileri sayılmıştır (Uğur, 2002).

Çocukluk dönemi erken kayıplar, yıkıcı, düşmanca ve olumsuz çevre ile sıcak ilişki eksikliği de depresyonda etkili değişkenler olarak ele alınmıştır (Epkins ve Harper, 2016; Parker ve Roy, 2001). Son yıllarda yapılan çalışmalarda çocukluk çağı istismarı, depresif bozukluğun sadece görülme sıklığını değil özelliklerini de etkileyen önemli bir faktör olarak dikkat çekmektedir. Konuya dair yapılan bir meta-analiz çalışması, çocuklukta istismar öyküsü olan bireylerin tekrarlayan ve kalıcı depresif ataklar geliştirme olasılığının diğerlerine oranla iki, depresyon tedavisine yanıt vermeme olasılıklarının da yaklaşık bir buçuk kat fazla olduğunu ortaya koymuştur (Nanni, Uher ve Danese, 2012). Çocukluk çağı istismar ve ihmaline dair 12 araştırmayı içeren bir başka meta-analizde de özellikle psikolojik istismarın diğer kötü muamele biçimlerinden daha güçlü olarak depresyonla ilişkili olduğunu ve ayrıca bakım verenin çocuğun temel duygusal ve maddi ihtiyaçlarını karşılamaması olarak tanımlanan ihmalin de depresif bozukluk üzerindeki etkisini gösterilmiştir (Infurna vd., 2016). O'Mahen, Karl, Moberly ve Fedock (2015) tarafından yapılan çalışmada da çocuklukta duygusal ihmal ve duygusal istismar, depresyonla güçlü şekilde ilişkili olan duygu düzenleme stratejileri (ruminasyon ve davranışsal kaçınma) ile ilişkilendirilmiştir.

2.5 Anksiyete

Latince'de darboğaz, boğulma, tıkanma gibi anlamlara gelen "angere" kelimesinden batı dillerine geçen anksiyete, alanyazında nedeni belirsiz korku, kaygı, bunaltı gibi anlamlar ifade etmiştir (Alkın ve Onur, 2007). Anksiyete bireylerin kötü bir şey olacakmış gibi hissettikleri, olumsuz düşüncelere kapıldıkları, kaçınma davranışları sergiledikleri, dikkat dağınıklığı ve konsantrasyon kaybı yanında, çarpıntı, nefes darlığı, kas gerginliği, sindirim ve boşaltım sistemi sıkıntıları gibi fizyolojik sorunlara dair belirtiler gösterdikleri bir durum olarak tanımlanmıştır (Kocabaşoğlu, 2002; Öztürk, 2002).

Evrimsel bakış açısına göre insanları olası tehlikelerden koruyarak onları hayatta tutan işlevsel bir mekanizma olarak görülen anksiyete, normal uyumsal kaygı olarak ifade edilmiştir. Buna karşılık alanyazında bu uyumsal tepkinin artmış ya da uygunsuz şekillerde ortaya çıktığı ve kişinin işlevselliğini etkilediği durumlar için patolojik anksiyete ya da anksiyete bozukluğundan söz edilmiştir (Bateson, Brilot ve Nettle, 2011; Hofer, 1995; Nesse, 1994; Price, 2003). DSM-V'te (APA, 2013) yapılan son düzenlemeye göre anksiyete bozuklukları kümesinin altında; Ayrılma Kaygısı Bozukluğu, Seçici Konuşmazlık, Özgül Fobi, Sosyal Fobi, Panik Bozukluğu, Agorafobi ve Yaygın Kaygı Bozukluğu bulunmaktadır.

Anksiyetenin sebepleri incelendiğinde, genetik, biyolojik, çevresel ve psikososyal birçok faktörün etkileri göze çarpmaktadır. Örneğin araştırmalar genetik yatkınlığın yanında, norepinefrin ve serotonin düzensizliğine işaret etmektedir (Ressler ve Nemeroff, 2000). Diabet, guatr gibi fiziksel rahatsızlıkların belli oranlarda etkili olabildiğine dair çalışmalar da bulunmaktadır (Munir, Gondal, Takov, 2019). Bu faktörlerin etkisinin, anksiyete bozukluğu türleri için değişen oranda önemli olabildiği görülmektedir. Örneğin The National Institute of Mental Health'e (NIMH, 1998) göre panik bozuklukta genetik altyapı daha fazla önem taşırken diğer kaygı bozukluğu türlerinde stresli yaşam olaylarının daha etkili olduğu görülmektedir.

Yaygın anksiyete, Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), Özgül Fobiler, Sosyal Fobi, Panik Bozukluğu gibi kaygı bozuklukları ile risk faktörleri üzerine yapılan kapsamlı bir araştırmada, ailede majör depresyon öyküsü, kadın olmak, bozulmuş aile ortamı, erken dönem ebeveyn kaybı, çocukluk çağı cinsel istismarı, çocuklukta davranım bozukluğu, 21 yaş öncesi travmatik olaylar, 21 yaş öncesi madde kullanımı, eğitim sürecinin erken kesilmesi ve düşük benlik saygısı gibi değişkenlerin kaygıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Blanco vd., 2014).

Bilişsel faktörlere bakıldığında en çok öne çıkanın kişilerin duruma dair kontrolü kaybetme hissi olduğu görülmektedir, kişi belirsizlik ve şartları kontrol edememe nedeniyle çaresizlik hissettiğinde bu durum kaygıya yol açar (Barlow, Chorpita ve Turovsky, 1996). Ayrıca anksiyete sorunu yaşayan bireylerin içinde bulundukları durumlarla ilişkili tehdidin derecesini abarttığı ve kendi başa çıkma yeteneklerini hafife

aldıkları gösterilmiştir (Beck ve Clark, 1988). Bu bakış açısına göre kişiler dünyayı olduğundan daha fazla tehdit edici gösteren hatalı düşünce kalıpları aracılığıyla yorumladıklarında ve algılanan tehditlere karşı işlevsiz tepkiler verdiklerinde kaygı gelişmesi olasıdır (Hankin ve Abela, 2005).

2.6 Stres

Stres, genel olarak organizmanın var olan dengesini bozan içsel ve dışsal uyaranlar (stresör) karşısında dengeyi yeniden sağlayabilmek adına verdiği fiziksel, psikolojik ve bilişsel tepkiler olarak adlandırılabilir (Budak, 2000). Strese dair tanımlar, teorisyenlerin stresi ele alış şekline göre değişmiştir. Alanyazında stresin tanımının, bir uyarıcı olay/öncül, bir etkiye tepki veya aracı bir süreç olarak değiştiği görülmüştür (Jerusalem ve Schwarzer, 1992).

Lazarus (1966) stresi, dış dünyadan gelen taleplerin, kişinin başa çıkma yeteneğinin ötesinde algılanması olarak da tanımlamıştır. Weiten (2004) ise stresi bireylerin iyi oluşunu tehdit eden ve/veya ettiği düşünülen, dolayısıyla başa çıkma becerilerini zorlayan herhangi bir durum olarak tanımlamıştır. Alanyazında stresin çevresel taleplerin bir organizmanın adaptasyon kapasitesini zorlayarak hem psikolojik gereksinimlere hem de hastalık riski oluşturabilecek biyolojik değişikliklere neden olduğu bir süreç olarak tanımlandığı da görülmüştür (Cohen, Kessler ve Gordon, 1995).

Stres, bireyleri çeşitli şekillerde etkilemektedir. Amerikalı bireyler üzerinde stresi inceleyen bir araştırmada, yüksek düzeyde stresin fiziksel sağlıkta, aile yapısında bozulma ve duygusal sıkıntılar ile ilişkili olduğunu bulunmuştur (APA, 2010). Stresin depresyon (Kessler, 1997), kaygı (Blaug, Kenyon ve Lekhi, 2007; Wang ve Patten, 2001), madde bağımlılığı ve şizofreni (Baum, 1990) gibi psikolojik zorlukların gelişimine de katkıda bulunduğuna dair birçok araştırma bulunmaktadır. Stres ve çocukluk çağı istismarına dair bir araştırmada, duygusal ihmal tehdidi altındaki bebeklerin stres reaksiyonun arttığı görülmüştür (White vd., 2012). Aynı araştırmada bebeklerin stres yanıtına bağlı olarak depresyon ve anksiyete semptomları da gösterdikleri rapor edilmiştir.

DSM-IV-TR'de (APA, Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı, 2004) stresle ilişkili bozukluklar diğer tüm anksiyete bozukluklarıyla aynı kategorideyken, DSM-V'de (APA, 2013) stres ile ilişkili bozukluklar artık ayrı bir tanı kategorisi oluşturmaktadır. DSM-V, stresin birincil etiyolojik faktör olduğu iki bozukluk tanımlar; bunlar TSSB ve Akut Stres Bozukluğu'dur.

Stres araştırmaları stresin olumsuz etkilerine yönelik olsa da zaman içinde stresin olumlu yönünün keşfiyle artan kişisel büyüme ve gelişmiş benlik saygısı gibi stres adaptasyonunun faydaları da incelenmeye başlamıştır (Cohen vd., 1995). Stres, değişim için bir itici güç olarak görev gördüğünde pozitif bir güç (Gonzalez-Mena ve Eyer, 2001), işleyişi kesintiye uğrattığında ise negatif bir güç olarak görülmüştür (Lazarus, 1990). Goodyear (1988), özellikle çocukların, çevrelerinde yaşanan çok sayıda stresli olaya karşı genellikle dirençli olduklarını, stresle nasıl başa çıkacaklarını ve bunlara uyum sağlamayı erken öğrendiklerini öne sürmüştür. Bu bakış açısıyla stresin, oluşabilecek zararlı etkilere ek olarak, esneklik ve benlik saygısı gibi yararlı sonuçlar ortaya çıkarabileceği de düşünülmüştür.

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde örneklemi oluşturan katılımcıların sosyo-demografik özellikleri tanıtılmış olup, verilerin toplanmasında kullanılan ölçüm araçlarına dair bilgiler ile verilerin toplanma süreci, ilgili işlemler ve uygulanan analizlere yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Ebeveynleşme, utanç-suçluluk, depresyon, anksiyete, stres ve narsisistik kırılganlık değişkenlerinin arasındaki ilişkileri değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma, ilişkisel tarama modeline uygun olarak yürütülmüştür.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemi olan üniversite öğrencilerine pandemi süreci nedeniyle çevrimiçi yollar vasıtasıyla ulaşılmıştır. Ölçek bataryasının bulunduğu çevrimiçi formlar (Google Formlar) çeşitli forumlar, sosyal medya siteleri ve üniversite gruplarında paylaşılmıştır. Çalışmaya 325'i lisans (%78.88), 76'sı lisansüstü (%18.44) ve 11'i (%2.66) önlisans öğrencisi olmak üzere toplam 412 öğrenci katılmıştır. Örneklem 18-69 yaş aralığındaki katılımcılardan oluşmuştur (Kadınlar: Aralık=19–69, *Ort.*=25.03, *ss*=5.61; Erkekler: Aralık=19–46, *Ort.*=24.63, *ss*=4.67; Tüm Örneklem: Aralık=19-69, *Ort.*=24.88, *ss*=5.30). Katılımcıların 275'i kadın (%67.2) 134'ü erkek (%32.8) olup, 3 (%0.7) katılımcı ise cinsiyet belirtmemiştir.

Çalışmanın örnekleminin 256'sı (%62.1) anne ve/veya babalarıyla, 54'ü (%13.1) evde arkadaşlarıyla, 40'ı (%9.7) evde tek başına, 20'si (% 4.9) yurtta, 26'sı (%6.3) eşiyle, 10'u (%2.4) kardeşleriyle yaşamaktadır. Katılımcılardan 6'sı (%1.4) ise farklı akrabaları ya da partnerleriyle yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Örneklem grubunun annelerinin 130'u (%31.6) lise mezunu, 102'si (%24.8) yüksekokul/lisans mezunu, 82'si (%19.9) ilkokul mezunu, 58'i (%14.1) ortaokul mezunu, 20'si (%4.9) yüksek lisans mezunu, 16'sı (%13.9) okur-yazar ve 4'ü (%1.0) ise okur-yazar değildir. Babaların eğitim durumu incelendiğinde, 163'ünün (%39.6) yüksekokul/lisans mezunu, 113'ünün (%27.4) lise mezunu, 55'inin (%13.3) ilkokul mezunu, 45'inin (%10.9) ortaokul mezunu, 32'sinin (%7.8) lisansüstü mezunu oldukları görülmüştür.

Hayatlarının büyük bölümünü geçirdikleri yerleşim yerleri incelendiğinde katılımcılardan 287'si (%69.7) büyükşehirde, 78'i (%18.9) şehirde, 36'sı (%8.7) ilçede ve 11'i (%2.7) köy-kasabada yaşadıklarını belirtmiştir.

Katılımcılar doğduklarında annelerinin 16-40 *(Ort.*=26.61, *ss*=4.80) babalarının ise 19-54 (*Ort.*=30.38, *ss*=5.39) yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların 5'i (%1.2) annesinin, 14'ü (%3.4) ise babasının hayatta olmadığını belirtmiştir. Kırk dört (%10.7) öğrencinin anne babası ayrıdır. Ailede fiziksel ve/veya psikolojik rahatsızlıkların varlığı araştırıldığında, 8'inin (%1.9) ailesinde bakım gerektiren bir fiziksel rahatsızlığın, 55'inin (%13.3) ise psikolojik rahatsızlığın olduğu görülmüştür. Örneklemin 27'si (%6.6) anne ve babalarının alkol ve/veya madde bağımlılığı öyküsü olduğunu bildirmişlerdir.

Katılımcıların 1 ve 10 arasında kardeşe sahip olduğu, 251'inin (%60.9) 1 kardeşi, 96'sının (%23.3) 2 kardeşi, 37'sinin (%9.0) 3 kardeşi, 16'sının (%3.9) 4 kardeşi, 12'sinin (%2.9) ise 5 ve daha fazla kardeşi olduğu görülmüştür (*Ort.*=1.68, *ss*=1.15). Doğum sıraları incelendiğinde ise, katılımcıların 187'sinin (45.4) ilk çocuk, 153'ünün (%33) ise son çocuk olduğu saptanmıştır. Veri araçları arasında kullanılan Ebeveynleşme Envanteri'nin kardeşlerle ilgili bir alt ölçeği bulunduğu için kardeşi olmayan katılımcılar, çalışmanın dışında bırakılmıştır. Buraya kadar özetlenen demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1 Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	***Ort.***	**Min-Max**	***SS***	***N***	**%**
Yaş	24.88	18-69	5.30	412	
Anne yaş	26.61	16-40	4.80	412	
Baba yaş	30.38	19-54	5.39	412	
Kardeş sayısı	1.68	1-10	1.15	412	
Cinsiyet					
Erkek				134	32.8
Kadın				275	67.2
Diğer				3	0.7
Eğitim durumu					
Önlisans öğrencisi				11	2.6
Lisans öğrencisi				325	78.8
Lisansüstü öğrencisi				76	18.4
Yaşamın Büyük Kısmında Yaşanan Yerleşim Yeri					
Köy-kasaba				11	2.7
İlçe				36	8.7
İl				78	18.9

Büyükşehir	287	69.7
Yaşadığı Yer		
Anne ve/veya babayla	256	62.1
Yurtta	20	4.9
Evde arkadaşlarla	54	13.1
Evde yalnız	40	9.7
Eşimle	26	6.3
Kardeş(ler)imle	10	2.4
Akrabalarımla	3	0.7
Diğer	3	0.7
Anne		
Hayatta	407	98.8
Hayatta Değil	5	1.2
Baba		
Hayatta	398	96.6
Hayatta Değil	14	3.4
Anne eğitim		
Okur-yazar Değil	4	1.0
Okur-yazar	16	3.9
İlkokul Mezunu	82	19.9
Ortaokul Mezunu	58	14.1
Lise Mezunu	130	31.6
Lisans Mezunu	102	24.8
Lisansüstü Mezunu	20	4.9
Baba Eğitim		
Okur-yazar Değil	0	0
Okur-yazar	4	1.0
İlkokul Mezunu	55	13.3
Ortaokul Mezunu	45	10.9
Lise Mezunu	113	27.4
Lisans Mezunu	163	39.6
Lisansüstü Mezunu	32	7.8
Ailede Psikolojik Rahatsızlık		
Var	55	13.3
Yok	357	86.7
Ailede Fiziksel Rahatsızlık		
Var	8	1.9
Yok	404	98.1
Anne-baba alkol madde bağımlılık öyküsü		
Var	27	6.6
Yok	385	93.4
Doğum Sırası		
İlk	187	45.4
Ortanca	72	17.5
Son	153	37.1

3.3 Veriler ve Toplanması

Maltepe Üniversitesi Etik Kurulu'ndan ölçeklerin uygulanması ve araştırmanın yürütülmesi için gerekli izinler alınmıştır. Uygulama pandemi döneminde çevrim içi formlar aracılığıyla yapılmış olup formların ilk sayfasında katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu katılımcılara yazılı olarak sunulmuş ve Aydınlatılmış Onam Formu'nu (EK 1) onaylayanların araştırmaya devam etmesi sağlanmıştır. Ebeveynleşme Envanteri (EE)'nin Kardeş Odaklı Ebeveynleşme (KOE) alt boyutu olması nedeniyle kardeşi olmadığını belirten katılımcılardan veri toplanması, demografik form bitiminde otomatik olarak sonlandırılmıştır.

Araştırmada katılımcılar ve ailelerine dair bilgileri almak için araştırmacı tarafından hazırlanan "Demografik Bilgi Formu", çocukluk ve ergenlik döneminde yaşanabilecek ebeveynleşme yaşantılarını geriye dönük ölçmek için "Ebeveynleşme Envanteri (EE), kırılgan narsisistik kişilik özelliklerini ölçmek için Patolojik Narsisizm Envanteri (PNE), utanç ve suçluluk duygularını ölçmek için Suçluluk-Utanç Ölçeği (SUTÖ) ile katılımcıların depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini değerlendirebilmek için Depresyon-Anksiyete-Stres Ölçeği Kısa Formu (DASÖ-21) kullanılmıştır. Faydalanılan ölçek ve formlara dair ayrıntılı bilgi aşağıda verilmiştir.

3.3.1 Demografik bilgi formu

Demografik Bilgi Formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda katılımcılara kendileri ve aile üyeleri hakkında çeşitli sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, eğitim gördükleri üniversite/bölüm, kimlerle yaşadıkları gibi kendilerine yönelik sorular ile ebeveynlerinin yaşları, eğitim durumları, medeni halleri, kaç kardeşe sahip oldukları, doğum sıraları, ebeveynlerin alkol ve/veya madde kullanıp öyküsü olup olmadığı, ailede fiziksel/psikolojik rahatsızlıkların varlığına ilişkin konular araştırılmıştır. Demografik Bilgi Formu Ek 2'de sunulmuştur.

3.3.2 Ebeveynleşme envanteri (EE)

Hooper'a (2007) göre ebeveynleşme çocukların, gelişim özelliklerine uygun olmayan ebeveynlik görevlerini yüklendikleri bir tür aile içi rol değişimidir. Ebeveynleşme Envanteri (Hooper, 2009) çocukluk çağında yaşanan bu değişimin düzeyini ölçmek

amacıyla geliştirilen retrospektif bir ölçektir. Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme (EOE), Kardeş Odaklı Ebeveynleşme (KOE) ve Ebeveynleşmeden Algılanan Yarar/Uyum (AYU) olmak üzere üç alt boyuttan oluşan ölçek 22 maddeye sahip olup, katılımcılar ifadeleri 5 dereceli likert tipe göre değerlendirmektedir (1: Hiçbir zaman, 5: Her zaman). EOE, "Sık sık anne babamın arasındaki sorunları çözmeye yardım ettim" maddesinde olduğu gibi ebeveyne yönelik ebeveynleşme yaşantılarını işaret ederken, KOE "Kardeşlerimin ev ödevlerini tamamlamalarına yardımcı olmaktan sorumluydum" ifadesindeki gibi kardeşlere yönelik görev ve sorumlulukları ölçer. AYU ise "Ailem tarafından takdir edildiğimi hissettim" cümlesininde olduğu gibi çocuğun ebeveynleşme yaşantılarına dair algıladığı faydayı ve bu yaşantıya dair uyumunu araştırır. Bu nedenle EOE ve KOE boyutlarından alınan puanların yüksekliği ebeveynleşmenin yüksekliğini gösterirken AYU alt ölçeğinden alınan puan ise ebeveynleşme karşısında birey tarafından algılanan yararın düzeyini göstermektedir. Ölçek maddelerinden alınabilecek puan 22-110 arasında değişmektedir. Toplam puanın artması ebeveynleşmenin artması anlamına gelmektedir. Ebeveynleşme Envanteri'nin Cronbach alfa değeri .84'tür.

Ölçeğin Türkçe versiyonu için geçerlik ve güvenirlik çalışması Köyden (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Envanterin güvenirliği, iç tutarlılık katsayısı ve yarı test güvenirliği yöntemleriyle araştırılmıştır. Türkiye örnekleminde, EOE alt boyutunun 9, KOE alt boyutunun 5, AYU alt boyutunun 6 maddeden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite öğrencileri örnekleminde yapılan çalışmada ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı alt ölçeklerde, EOE için .83, KOE için .73 ve AYU için.76, toplamda da .88 olarak bulunmuştur. Yarı test güvenirliği ise alt ölçeklerde EOE için .78, KOE için .74 ve AYU için .74, toplamda ise .79 olarak bulunmuştur. Tüm değerler birlikte değerlendirildiğinde ölçeğin Türk örneklemi için geçerli bir ölçüm aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Köyden, 2015).

Envanterin Türkiye alanyazında kullanıldığı diğer çalışmalar incelendiğinde, EOE, KOE ve AYU alt boyutlarının iç tutarlılık katsayıları Arıkan Çolak (2019) tarafından sırasıyla .84, .76, .71 olarak bulunurken, Yıldırım (2016) tarafından sırasıyla .80, .60, .73 olarak rapor edilmiştir. Ölçeğin tamamı için iç tutarlılık katsayısı ise Yıldırım (2016) ve Sarıkaya (2019) tarafından sırasıyla .78 ve .83 olarak bulunmuştur. Ebeveynleşme Envanteri'nin bu çalışmadaki güvenirlik değerlerini belirlemek amacıyla yapılan iç tutarlılık analizinde Cronbach alfa katsayısı EOE alt ölçeği için .83, KOE alt ölçeği için

.75 ve AYU alt ölçeği için .79 olarak hesaplanmıştır. Ebeveynleşme Envanteri Ek 3'te sunulmuştur.

3.3.3 Patolojik narsisizm envanteri (PNE)

Patolojik Narsisizm Envanteri (Pincus vd., 2009) narsisizmin kırılgan ve büyüklenmeci boyutlarını değerlendirmek amacıyla 52 maddeden oluşan bir öz-bildirim ölçeği olarak geliştirilmiştir. Ölçek, 6'lı likert tipte puanlamaktadırlar ve ölçekten alınan yüksek puanlar alt ölçeğin temsil ettiği özelliklerde artışa işaret etmektedir. Narsisistik büyüklenmecilik boyutu sömürücülük, fedakârlık yoluyla kendini yüceltme ve büyüklenmeci fantezi, narsisistik kırılganlık boyutunda ise koşula bağlı özsaygı, kendiliği gizleme, hak görücü öfke ve değersizleştirme alt ölçekleri yer almaktadır. Güvenirlik katsayılarının tüm ölçek için .92 olduğu, alt ölçeklere ait değerlerin ise .78 ile .93 arasında değiştiği bildirilmiştir.

Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Büyükgüngör (2016) tarafından yapılmıştır. Çalışmada madde korelasyonları ve faktör yükleri sebebiyle orijinal ölçekteki 12 madde çıkartılarak madde sayısı 40'a düşürülmüştür. Toplamda 36 maddesi olan narsisistik kırılganlık alt boyutu, varyansın %45.27'sini ve sadece sömürücülük alt ölçeğinden (7., 10., 16. ve 26. maddeler) oluşan narsisistik büyüklenmecilik alt boyutu ise varyansın %15.21'ini açıklamaktadır. Sömürücülük dışındaki tüm alt ölçeklerin narsisistik kırılganlık boyutunda toplanması sebebiyle ölçeğin Türkçe formu, ağırlıklı olarak kırılgan narsisizmi ölçen bir araç olarak kullanılmaktadır. Narsisistik kırılganlık boyutunun Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .94 olarak bildirilmiştir. Bu araştırmada narsisistik kırılganlık boyutu için Cronbach alfa katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır. Patolojik Narsisizm Envanteri Ek 4'te sunulmuştur.

3.3.4 Suçluluk ve utanç ölçeği (SUTÖ)

Şahin ve Şahin (1992) tarafından geliştirilen Suçluluk ve Utanç Ölçeği (SUTÖ), iki ön çalışma ve bir ana çalışma ile son halini almıştır. Çalışmaların sonucunda derecelendirilmiş 24 maddelik ve 5'li likert tipteki bu ölçek geliştirilmiştir. Ölçek her ikisi de 12 maddeden oluşan utanç ve suçluluk alt boyutlarına sahiptir. Her bir boyuttan alınan yüksek puanlar, o boyutun temsil ettiği duygunun yüksekliğine işaret etmektedir.

Lise ve üniversite öğrencisinden oluşan örneklemde suçluluk boyutunun güvenirlik katsayısı .81 ve utanç boyutunun ise .80 olarak rapor edilmiştir. SUTÖ'nün bu çalışmadaki güvenirlik değerlerini belirlemek amacıyla yapılan iç tutarlılık analizinde Cronbach alfa katsayısı suçluluk alt ölçeği için. 82, utanç alt ölçeği için ise. 79 olarak hesaplanmıştır. SUTÖ Ek 5'te sunulmuştur.

3.3.5 Depresyon anksiyete stres ölçeği kısa formu (DASÖ-21)

DASÖ-21 ölçeği Lovibond ve Lovibond (1995) tarafından geliştirilen Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASÖ-42) uzun formu içinden uygulama süresini kısaltmak adına 21 maddenin seçilmesiyle oluşturulmuştur. Ölçeğin Türkçe adaptasyon çalışması Sarıçam (2018) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçekte (DASÖ-21) depresyon, anksiyete ve stres boyutlarını ölçmek için 7'şer soru bulunmakta olup, 4'lü likert tiptedir.

Sarıçam (2018) tarafından yapılan çalışmada, klinik örneklemde Cronbach alfa katsayısı depresyon alt ölçeği için .87, anksiyete alt ölçeği için .85 ve stres alt ölçeği için .81olarak bulunmuştur. DASÖ-21'in çalışmamızdaki Cronbach alfa katsayısı depresyon alt ölçeği için .87, anksiyete alt ölçeği için .83 ve stres alt ölçeği için .85 olarak hesaplanmıştır. DASÖ-21 Kısa Formu Ek 6'da sunulmuştur.

3.4 Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Veri toplama işlemi Haziran 2020-Aralık 2020 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Katılımcılardan elde edilen veriler Statistical Package for the Social Science (SPSS) 26.0 programı ile istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Öncelikle çalışmada yararlanılan ölçeklerin ortalamaları, standart sapma, minimum ve maksimum puanları ve iç tutarlılık katsayısı gibi değerleri tanımlayıcı istatistikler yoluyla hesaplanmıştır. Ayrıca çalışmaya dahil olan katılımcıların demografik bilgilerini açımlamak adına frekans, ortalama, standart sapma gibi veriler betimleyici istatistikler yoluyla tespit edilmiştir.

Sonraki aşamada EE alt boyutlarının katılımcıların demografik özelliklerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için bağımsız gruplar için t -test analizi ile tek yönlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiş ve gruplar arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için post-hoc testleri yürütülmüştür.

Cinsiyet ve yaş gibi demografik değişkenler, EE alt boyutları (EOE, KOE, AYU), narsisistik kırılganlık, suçluk, utanç ile depresyon, anksiyete ve stres değişkenleri arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi ile incelenmiştir.

Son olarak araştırmanın soruları çerçevesinde suçluluk ve utancın bağımlı değişken olarak analize girildiği ve bu değişkenlerle demografik özellikler, depresyon, anksiyete, stres ve ebeveyenleşme alt boyutlarının ilişkisinin incelendiği iki farklı regresyon analizi yürütülmüştür. Aynı zamanda araştırmanın bir diğer amacı olan kırılgan narsisizmi yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla da yine yaş, cinsiyet, depresyon, anksiyete, stres, suçluluk, utanç ve ebeveynleşme alt boyutlarının denkleme girdiği bir hiyearşik regresyon analizi yapılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1 Bulgular

4.1.1 Araştırma değişkenlerine ait betimsel istatistikler

Araştırmada kullanılan ölçeklere ait örneklemden elde edilen puanlarının ortalaması, standart sapması, minimum ve maksimum değerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2 Araştırmada Ele Alınan Değerlerin Betimsel İstatistikleri

Değişkenler	*Ort.*	*SS*	Min.	Maks.
EE				
EOE	24.91	7.57	9.00	45.00
KOE	9.92	3.94	5.00	25.00
AYU	22.28	4.92	6.00	30.00
PNE				
N. kırılganlık	96.38	32.86	17.00	180.00
SUTÖ				
Suçluluk	52.47	6.35	34.00	60.00
Utanç	43.49	8.04	15.00	60.00
DASÖ-21				
Depresyon	10.18	5.60	0.00	21.00
Anksiyete	7.62	5.16	0.00	21.00
Stres	10.52	5.32	0.00	21.00

Not. EE: Ebeveynleşme Envanteri, EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, AYU: Ebeveynleşmeden Algılanan Yarar/Uyum, PNE: Patolojik Narsisizm Envanteri, N. Kırılganlık: Narsisistik Kırılganlık, SUTÖ: Suçluluk ve Utanç Ölçeği, DASÖ-21: Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği

4.1.2 Ebeveynleşme boyutlarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılması

Ebeveynleşme boyutlarından alınan puanların demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasında, bağımsız grupların ikili veya çoklu olmalarına bağlı olarak bağımsız örneklem t testi ve ANOVA kullanılmıştır.

Ebeveynleşme alt boyut puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları, sırasıyla KOE ile AYU puan ortalamalarının cinsiyet bakımından anlamlı düzeyde farklı olduğunu göstermiştir (t=2.13; p<.05; t=2.59, p<.05). Tablo 3'te görüldüğü gibi kadınların sırasıyla KOE ve

AYU puanlarının (*Ort.*=10.18; *Ort.*=22.72) erkeklere *(Ort.*=9.32; Ort.=21.40) göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ebeveynleşme alt boyutlarının ailede psikolojik/psikiyatrik bir rahatsızlığın varlığına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları, EOE (t=1,48, p>.05) ve KOE (t=-0.44, p>.05) alt boyutlarında anlamlı düzeyde fark olmadığını göstermiştir. AYU alt boyutunda ise ailede psikolojik/psikiyatrik bir rahatsızlığın varlığının anlamlı düzeyde farklı olduğu (t=-3.90, p<.001) ve ailesinde psikolojik/psikiyatrik bir rahatsızlığın bulunan katılımcıların (*Ort.*=19.90) AYU puanlarının ailesinde psikolojik/psikiyatrik bir rahatsızlığın bulunmayanlara (*Ort.*=22.64) göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu bölümde ifade edilen bulgular Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3 Katılımcıların Demografik Özelliklerinin Ebeveynleşme Boyutlarına göre Karşılaştırılması

	Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme	Kardeş Odaklı Ebeveynleşme	Ebeveynleşmeden Algılanan Yarar/Uyum
Demografik Özellikler	*Ort.*±*SS*	*Ort.*±*SS*	*Ort.*±*SS*
Cinsiyet			
Kadın (n=275)	25.28±7.55	10.18±3.95	22.72±4.94
Erkek (n=134)	24.14±7.61	9.32±3.80	21.40±4.79
	t =1.43, p = 0.154	t= 2.13, p = 0.034	t = 2.59, p = 0.010
Ailede Psikolojik Sağlık Sorunu			
Var (n=55)	26.32±8.32	9.70±3.51	19.90±4.43
Yok (n=357)	24.70±7.44	9.96±4.01	22.64±4.89
	t = 1,48, p = 0.138	t = -0.44 p = 0.657	t = -3.90, p = 0.000

Tablo 4'te gösterildiği üzere yapılan ANOVA analizi sonucunda EOE [F(2)=5.81, p<.01] ve KOE [F(2)=57.21, p<.001] alt puanlarının katılımcıların doğum sıralarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı ancak AYU boyutunun [F(2)=0.09, p>.05] doğum sırasına göre anlamlı farklılaşma göstermediği bulunmuştur.

EOE boyutu için farklılığın kaynaklandığı grubu belirlemek amacıyla, grupların varyansları homojen olduğu için Tukey HSD yöntemi kullanılarak yapılan çoklu karşılaştırma (post-hoc) testi sonucunda; ailelerinin ilk çocuğu olan katılımcıların EOE boyutu puanlarının ortanca ve son çocuk olan katılımcıların puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (p<.01).

KOE boyutu için farklılığın kaynaklandığı grubu belirlemek amacıyla, grupların varyansları homojen olmadığı için Tamhane yöntemi kullanılarak yapılan çoklu karşılaştırma (post-hoc) testi sonucunda; ailenin ilk çocuğu olan katılımcıların KOE boyutu puanlarının ortanca ve son çocuklardan anlamlı biçimde sırasıyla (p<.01; p<.001) yüksek olduğu, ortanca çocukların KOE puanlarının ise son çocukların puanlarından yine anlamlı düzeyde (p<.001) yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4 Doğum Sırasına göre Ebeveynleşme Alt Boyutlarının Karşılaştırılması

Doğum Sırası							
	Grup	***N***	***Ort.***	***SS***	***F***	***p***	**Fark**
EOE	(1)İlk	187	26.27	7.55	5.81	.003	1>2 1> 3
	(2)Ortanca	72	23.31	8.32			
	(3) Son	153	24.01	6.97			
KOE	(1)İlk	187	11.74	3.92	57.21	.000	1>2 1>3 2>3
	(2)Ortanca	72	10.02	3.93			
	(3)Son	153	7.66	2.60			
AYU	(1)İlk	187	22.32	4.84	0.09	.912	
	(2)Ortanca	72	22.05	5.29			
	(3)Son	153	22.33	4.86			

4.1.3 Araştırma değişkenleri arasındaki korelasyon analizi

Çalışmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkileri saptamak için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucu elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5'te gösterildiği üzere EE'nin EOE alt boyutu, EE'nin KOE alt boyutu ile pozitif yönde (r=.52, p<.01); PNE'nin narsisistik kırılganlık alt boyutu ile pozitif yönde (r=.24,

p<.01); DASÖ-21'in Stres alt boyutu ile pozitif yönde (*r*=.13, *p*<.01) ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki göstermektedir. Ayrıca EE'nin EOE alt boyutu, annenin ve babanın yaşıyla negatif yönde (sırasıyla: *r*=-.17, *p*<.01; *r*=-.14, *p*<.01) ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki göstermektedir.

EE'nin KOE alt boyutu, EE'nin AYU alt boyutu ile negatif yönde (*r*=-.13, *p*<.05); PNE'nin narsisistik kırılganlık alt boyutu ile pozitif yönde (*r*=.18, *p*<.01); SUTÖ'nün suçluluk alt boyutu ile negatif yönde (*r*=-.11, *p*<.01); DASÖ-21'in anksiyete ve stres alt boyutları ile pozitif yönde (sırasıyla: *r*=.17, *p*<.01; *r*=.15, *p*<.01) ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki göstermektedir. Ek olarak KOE katılımcıların anne babalarının yaşlarıyla negatif yönde (sırasıyla: *r*=-.36, *p*<.01; *r*=-.32, *p*<.01) ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki göstermektedir.

EE'nin AYU alt boyutu, PNE'nin narsisistik kırılganlık alt boyutu ile negatif yönde (*r*=-.19, *p*<.01); SUTÖ'nün suçluluk alt boyutu ile pozitif yönde (*r*=.17, *p*<.01) DASÖ-21'in depresyon, anksiyete ve stres alt boyutları ile negatif yönde (sırasıyla: *r*=-.34, *p*<.01; *r*=.18, *p*<.01, *r*=.23, *p*<.01); katılımcıların anne babalarının yaşları ile ise pozitif yönde (sırasıyla: *r*=.11, *p*<.05; *r*=.12, *p*<.05) ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki göstermektedir.

PNE'nin narsisistik kırılganlık alt boyutu, SUTÖ'nün utanç alt boyutu ile pozitif yönde (*r*=.38, *p*<.01); DASÖ-21'in depresyon, anksiyete ve stres alt boyutları ile pozitif yönde (sırasıyla: *r*=.46, *p*<.01; *r*=.46, *p*<.01, *r*=.50, *p*<.01); katılımcıların yaşları ile ise negatif yönde (*r*=-.11, *p*<.05) ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki göstermektedir.

SUTÖ'nün suçluluk alt boyutu, SUTÖ'nün utanç alt boyutu pozitif yönde (*r*=.35, *p*<.01) ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki göstermektedir.

SUTÖ'nün utanç alt boyutu, DASÖ-21'in anksiyete ve stres alt boyutları ile pozitif yönde (sırasıyla: *r*=.15, *p*<.01; *r*=.18, *p*<.01) ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki göstermektedir.

DASÖ-21'in depresyon alt boyutu, DASÖ-21'in anksiyete ve stres alt boyutları ile pozitif yönde (sırasıyla: *r*=.63, *p*<.01; *r*=.73, *p*<.01); katılımcıların yaşları ile negatif yönde (*r*=12, *p*<.05) ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki göstermektedir.

DASÖ-21'in anksiyete alt boyutu, DASÖ-21'in stres alt boyutu ile (r=.74, p<.01); katılımcıların yaşları ile ise negatif yönde (r=.20, p<.01) ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki göstermektedir.

DASÖ-21'in stres alt boyutu, katılımcıların babalarının yaşları ile negatif yönde (r=-.11, p<.05) ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki göstermektedir.

Tablo 5 Değişkenler Arasındaki Pearson Korelasyon Katsayıları

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**
1.EOE	1											
2.KOE	.52**	1										
3.AYU	.01	-.13**	1									
4.N. kırılganlık	.24**	.18**	-.19**	1								
5.Suçluluk	.09	-.11*	.17**	.03	1							
6.Utanç	.08	-.02	.07	.38**	.35**	1						
7.Depresyon	.00	.07	-.34**	.46**	-.09	.09	1					
8.Anksiyete	.09	.17**	-.18**	.46**	-.03	.15**	.63**	1				
9.Stres	.13**	.15**	-.23**	.50**	-.00	.18**	.73**	.74**	1			
10.Yaş	.05	.02	-.03	-.11*	.08	-.09	-.12*	-.20**	-.09	1		
11.Anne Yaş	-.17**	-.36**	.11*	-.09	-.05	-.03	.01	-.04	-.07	-.08	1	
12.Baba Yaş	-.14**	-.32**	.12*	-.05	-.04	-.03	-.04	-.04	-.11*	-.13**	.77**	1

EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, AYU: Algılanan Yarar/Uyum N. kırılganlık: Narsisistik kırılganlık

*p<0.05, **p<0.01 ***p<0.001

4.1.4 Suçluluk ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi

Çalışmanın bu aşamasında, suçluluk ile ilişkili değişkenleri saptamak amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yürütülmüştür. Bağımsız değişkenler regresyon analizine dört basamakta girilmiştir. Buna göre, katılımcıların yaş ve cinsiyetleri ilk basamakta, depresyon, anksiyete ve stres puanları ikinci basamakta, utanç puanları üçüncü basamakta girilmiş olup son basamakta EE'nin alt ölçek puanları analize dahil edilmiştir.

Analize ilk aşamada giren cinsiyet ve yaş değişkenlerinden yalnız cinsiyetin katılımcıların suçluluk puanları açısından anlamlı olduğu tespit edilmiştir (sırasıyla t=.-3.02, p<.01; t=1.55, p>.05). Kadınların suçluluk puanlarının erkeklerden yüksek olduğu görülmüştür (kadın *Ort.*=53.17, *ss*= 5.65; erkek *Ort.*=51.14, *ss*=7.34; t=2.81, p<.01). Regresyon analizine ikinci aşamada analize giren depresyon, anksiyete ve stres değişkenleri, ilk aşamada %2 olan açıklanan varyansı % 3'e yükseltmiştir ancak her üç değişkenin de suçluluk puanlarıyla ilişkili olmadığı tespit edilmiştir (sırasıyla t=-2.21, p<.05; t=-.13, p>.05; t=1.40, p>.05). Üçüncü aşamada girilen utanç puanları varyansı %14'e yükseltmiş ve suçluluk puanlarıyla pozitif yönlü anlamlı ilişki göstermiştir (t=7.38, p<.001). Son aşamada analize dahil edilen EOE, KOE ve AYU puanları açıklanan varyansı %16'ya yükseltmiştir. EE alt boyutlarından AYU suçluluk puanları ile anlamlı düzeyde ilişkili bulunmazken, EOE suçlulukla pozitif (t=2.95, p<.05) KOE boyutunun ise negatif yönlü (t=-3.39, p<.01) ilişki gösterdiği bulunmuştur.

	β	***t***	***R²***	***Uyarlanmış R²***	***F***	***F değişim***
I. aşama			.02	.02	5.95**	5.95**
Cinsiyet	-.14	-3.02**				
Yaş	-.07	1.55				
II. aşama			.04	.03	3.43**	1.74
Depresyon	-.16	-2.21*				
Anksiyete	-.01	-.13				
Stres	.11	1.40				
III. aşama			.15	.14	12.33***	54.53***
Utanç	.34	7.38***				
IV. aşama			.18	.16	10.10***	4.91**
EOE	.13	2.53*				
KOE	-.16	-2.97**				
AYU	.08	1.66				

Tablo 6 Suçluluk ile İlişkili Değişkenlerin Analizi

EOE:Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, AYU: Algılanan Yarar/Uyum
*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

4.1.5 Utanç ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi

Çalışmanın bu aşamasında, utanç ile ilişkili değişkenleri saptamak amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yürütülmüştür. Bağımsız değişkenler regresyon analizine dört basamakta girilmiştir. Buna göre, katılımcıların yaş ve cinsiyetleri ilk basamakta, depresyon, anksiyete ve stres puanları ikinci basamakta, suçluluk puanları üçüncü basamakta, son basamakta ise EE'nin alt ölçeklerine ait puanlar analize dahil edilmiştir.

Analize ilk aşamada giren cinsiyet ve yaş değişkenlerinden yalnız cinsiyetin katılımcıların utanç puanları ilişkili olduğu tespit edilmiştir (sırasıyla t=-2.80, p<.05; t=-1.89, p>.05). Kadınların utanç puanlarının erkeklerden yüksek olduğu bulunmuştur (kadın *Ort.*=44.24, *ss*=7.64, erkek *Ort.*=42.94, *ss*=8.69; t=2.73, p<.01). Regresyon analizine ikinci aşamada girilen depresyon, anksiyete ve stres değişkenleri, ilk aşamada %2 olan açıklanan varyansı %4'e yükseltmiştir. Depresyon, anksiyete, stres değişkenlerinden yalnız stresin utanç puanlarıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir (sırasıyla t=-1.12, p>.05; t=.60, p>.05; t=2.23, p<.05). Üçüncü aşamada analize dahil edilen suçluluk açıklanan varyansı %15'e yükseltmiş ve utanç puanları ile pozitif yönde anlamlı ilişkili bulunmuştur (t=7.38, p<.001) Son aşamada analize dahil edilen EOE, KOE ve AYU puanları ile açıklanan varyansı % 15 olarak kalmıştır. Yapılan analizlerle ebeveynleşmenin üç boyutunun da utanç puanları ile anlamlı ilişki göstermediği tespit edilmiştir (sırasıyla t=1.66, p>.05; t=-1.72, p>.05; t=1.36, p>.05).

Tablo 7 Utanç ile İlişkili Değişkenlerin Analizi

	β	*t*	R^2	Uyarlanmış R^2	*F*	*F* değişim
I. aşama			.02	.02	5.54**	5.54**
Cinsiyet	-.13	-2.80*				
Yaş	-.09	-1.89				
II. aşama			.05	.04	4.76***	4.15**
Depresyon	-.08	-1.12				
Anksiyete	.04	.60				
Stres	.18	2.23*				
III. aşama			.16	.15	13.58***	54.53***
Suçluluk	.34	7.38***				
IV. aşama			.17	.15	9.16***	0.43
EOE	.04	.73				
KOE	-.03	-.63				
AYU	.03	.73				

EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, EAU: Algılanan Yarar/Uyum *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

4.1.6 Narsisistik kırılganlık ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi

Çalışmanın bu aşamasında, narsisistik kırılganlık ile ilişkili değişkenleri belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yürütülmüştür. Bağımsız değişkenler regresyon analizine 4 basamakta girilmiştir. Buna göre, demografik özelliklerden katılımcıların yaş ve cinsiyetleri ilk basamakta, DASÖ-21'le ölçülen depresyon, anksiyete ve stres puanları ikinci basamakta, önceki aşamalarda korelasyon analiziyle anlamlı ilişki görülmeyen suçluluk puanı dışarıda bırakılarak SUTÖ ölçeğinin sadece utanç puanı üçüncü basamakta ve son basamakta ise EE'nin alt ölçekleri olan EOE, KOE ve AYU puanları analize dahil edilmiştir.

Analize ilk aşamada giren cinsiyet ve yaşın, katılımcıların narsisistik kırılganlık puanları ile ilişkili olmadığı görülmüştür (sırasıyla t=.93, p>.05; t=-2.18, p>.05). Regresyon analizine ikinci aşamada girilen depresyon, anksiyete ve stres değişkenleri ile ilk aşamada %1 olan açıklanan varyans %28'e yükselmiştir. Her üç değişkenin de narsisistik kırılganlık puanları ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür (sırasıyla t=2.43, p<.05; t=2.57, p<.05; t=3.65, p<.001). Üçüncü aşamada analize girilen utanç puanları açıklanan varyansı %37'ye çıkarmıştır (t=7.74, p<.001). Regresyon

analizine son aşamada giren EOE, KOE ve AYU puanları açıklanan varyansı %41'e yükselmiştir. Son aşamada giren bu değişkenlerden yalnız EOE'nin (t=3.87, p<.001) narsisistik kırılganlık puanları ile pozitif yönde ve anlamlı biçimde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8 Narsisistik Kırılganlık ile İlişkili Değişkenlerin Analizi

	β	t	R^2	Uyarlanmış R^2	F	F değişim
I. aşama			.01	.01	2.91	2.91
Cinsiyet	.04	.93				
Yaş	-.10	-2.18				
II. aşama			.29	.28	32.65***	51.75***
Depresyon	.16	2.57*				
Anksiyete	.15	2.43*				
Stres	.26	3.65 ***				
III. aşama			.38	.37	41.18***	59.95***
Utanç	.31	7.74***				
IV. aşama			.42	.41	32.54***	9.83***
EOE	.17	3.87***				
KOE	.04	.89				
AYU	-.06	-1.61				

EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, AYU: Algılanan Yarar/Uyum
*p<0.05, ***p<0.001

4.2 Tartışma

Bu çalışmada; üniversite öğrencilerinin ebeveynleşme yaşantıları ile suçluluk, utanç, anksiyete, depresyon, stres ve narsisistik kırılganlık değişkenleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın amaçları çerçevesinde hazırlanan araştırma sorularına yönelik istatistik analizler yürütülerek, elde edilen bulgular ilgili literatür çerçevesinde bu bölümde tartışılmıştır.

4.2.1 Ebeveynleşmenin demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasının tartışılması

4.2.1.1 Ebeveynleşmenin cinsiyete göre karşılaştırılması

Ebeveynleşmenin cinsiyete göre incelenmesi için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre, ebeveyn odaklı ebeveynleşmede cinsiyetler arası anlamlı fark bulunmazken, kardeş odaklı ebeveynleşmede kadınların puanlarının erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu, ebeveynleşmeden algılanan yarar kapsamında ise

kadınların erkeklere göre ebeveynleşmeden anlamlı şekilde daha yüksek yarar/uyum algıladıkları tespit edilmiştir.

Çalışmamızda ebeveyn odaklı ebeveynleşme için cinsiyetler arası anlamlı fark bulunmamıştır. Alanyazında bu veriye benzer şekilde ebeveynlere yönelik ebeveynleşmede cinsiyetler arasında farklılaşmanın olmadığı çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Akdaş, 2022; Büyük, 2020; Cho ve Lee, 2018; Jurkovic, vd., 2001; Köyden, 2015; Peris, Morey, Cummings ve Emery, 2008; Sandoval, 2021). Buna karşılık kadınların daha yüksek oranda ebeveynleştiği sonucuna ulaşılan çalışmaların da olduğu görülmektedir (Stein vd., 1999). Hooper, Tomek, Bond ve Reif (2015) ise son yıllarda yaptıkları bir araştırmada erkeklerin kadınlardan önemli ölçüde daha yüksek ebeveyn odaklı ebeveynleşme gösterdiklerini tespit etmiştir. Bu farklı araştırma bulguları, ebeveynleşmeyle cinsiyet üzerine yapılan karşılaştırmalarda, araştırmalara dahil edilmeyen katılımcılara ait başka faktörlerin de etkili olabileceğini düşündürmüştür. Örneğin araştırmamızda örneklemin kadın ağırlıklı, genç ve yüksek eğitimli olması, boşanma, ebeveyn kaybı gibi yaşantıların nispeten düşük oranda görülmesi, ebeveynleşmenin hangi ebeveynle gerçekleştiğinin tespit edilmemesi ve ebeveynlerin ihmaliyle ilişkili olabileceği düşünülen işsizlik ve/veya yoksulluk gibi verilerin ölçülmemiş olmasının da bu bulguyu değerlendirme açısından etkili olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda kadınların kardeşlerine yönelik anlamlı düzeyde daha yüksek ebeveynleştikleri görülmüştür. Bazı araştırmalar kardeş odaklı ebeveynleşmede cinsiyet farkları tespit etmezken (Akdaş, 2022; Köyden, 2015), bazı çalışmalar ise araştırmamız bulgularını destekleyecek şekilde kız çocuklarının erkeklere göre kardeşlerine bakım verme ihtimalini daha yüksek bulmuştur (East ve Hamill, 2013; Gager, Cooney ve Call, 1999; Howe ve Rinaldi, 2004; Hsueh ve Gennetian, 2011; Zick ve Allen, 1996). Eley (2004) ile Dearden ve Becker (1998), kız çocuklarının bakım verme rol ve sorumluluklarına daha yatkın olduklarını tespit etmişlerdir. Yine Dearden ve Becker (2004) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise ebeveynleştirme deneyimlerindeki farklılığın cinsiyetle ilişkisi incelenmiş ve kardeş odaklı bakım verme işlerine kadınların daha çok katıldığı görülmüştür. Kardeşlerine bakım veren ergenlerle yapılan daha güncel bir çalışmada ise, kız çocuklarının yine erkek çocuklardan daha fazla kardeşlerine bakım

verdiği ve verilen bakımın içeriği incelendiğinde ise erkek çocukların kardeşleriyle daha çok oyun oynarken, kız çocuklarının kardeşleri için fiziksel bakım sağladığı ve onlarla daha çok konuştuğu tespit edilmiştir. Bu sonuç ergenlerin ebeveynlerine dair cinsiyet rolleriyle özdeşleşmesi ve onları yansıtması olarak açıklanmıştır (Wikle, Jensen ve Hoagland, 2018). Bununla beraber her ne kadar çalışmamızda ölçülmemiş olsa da büyük çocuğun cinsiyetinin, ele alınan ilişkiye etkisinin olabileceği ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Ayrıca kültürümüzde annelerin kız çocuklarından erkeklere kıyasla ev işlerinde daha çok yardım talebinde bulunması (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005) da kardeşe bakım verme konusunda kız çocukların daha fazla ebeveynleşmesine etki ediyor olabileceği düşünülebilir. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından bakıldığında, kız çocukların bakım veren olarak eğitildikleri de bilinmektedir (Dorian ve Killebrew, 2014).

Çalışmamızda kadınların yaşadıkları ebeveynleşmeyi daha olumlu algıladıkları tespit edilmiştir. Bu bulgu ülkemiz alanyazınında var olan bazı çalışma sonuçlarını desteklemektedir (Büyük, 2020; Köyden, 2015; Yıldırım, 2016). Jurkovic'in (1997) tanımladığı yapıcı ebeveynleşme kavramına göre, çocuk ebeveynleştiği durumlarda ailesinden takdir gördüğü ve içinde bulunduğu kültürel normlara uyan beklentileri karşıladığı zaman, ebeveynleşmeyi haklı bir gereklilik ve karşılıklık içinde algılar. Jurkovic (1997) bu türden bir ebeveynleşmenin yapıcı olacağını ifade etmiştir. Ülkemizdeki kız çocuklarının ev içi görevlerle ilgili hem ailelerinden hem de toplumdan aldıkları pozitif geribildirimin de benzer şekilde ebeveynleşmeyi adil ve uyumsal görmelerini açıklayabileceği düşünülmüştür. Son olarak erkeklerin cinsiyet rollerine uygun bulmadıkları için ebeveynleşmeyi ifade etmekten kaçınmaları, kadınların ise cinsiyet rollerine uygun buldukları için daha yüksek ebeveynleşme bildirmeye eğilimli olabileceklerine dair bulguların (East ve Weisner, 2009) da bu bölümde tartışılan sonuçlar açısından etkili olabileceği düşünülmüştür.

4.2.1.2 Ebeveynleşmenin ailedeki psikolojik rahatsızlıkların varlığına göre karşılaştırılması

Ebeveynleşmenin, ailede psikolojik/psikiyatrik bir rahatsızlığın varlığına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için yapılan analiz sonuçlarına göre ebeveyn ve kardeşlere yönelik ebeveynleşmede anlamlı düzeyde fark olmadığı görülmüştür. Öte yandan,

ailesinde psikolojik/psikiyatrik bir rahatsızlığın bulunduğunu ifade eden katılımcıların algılanan yarar/uyum puanlarının, ailesinde psikolojik/psikiyatrik bir rahatsızlığın bulunmadığını beyan eden katılımcılara kıyasla daha düşük olduğu bulunmuştur. Başka türlü ifade etmek gerekirse, ailesinde psikolojik/psikiyatrik bir rahatsızlığı bulunanların, ebeveynleşmeye dair algıladıkları yararın daha düşük olduğu görülmüştür. Ülkemiz alanyazınında özel gereksinime sahip kardeşleri olan katılımcılarla gerçekleştirilen araştırmada, çalışmamızın sonuçlarına benzer şekilde özel gereksinimli kardeşi olanların, olmayanlara göre ebeveynleşmeyi daha az yararlı algıladığı tespit edilmiştir (Arıkan Çolak, 2019). Kardeşlerinde bakım gerektiren mental bozukluklar olan çocukların, aşırı sorumluluk ve yardımseverliğin yanı sıra, öfke, suçluluk, utanç, endişe gibi duygulara sahip olduğu bulunmuştur (Eripek, 1996). Ergenlerin ruhsal hastalığı olan bir ebeveynle yaşama deneyimlerinin araştırıldığı bir çalışmada, ergenlerin ebeveynlerinin ruhsal hastalığını yönetmek için aile içi sorumluluk almayı bir strateji olarak kullandıkları görülmüştür. (Trondsen, 2012). Çalışmaya katılan ergenler, aile üyelerine bakım sağlayarak faydalı oldukları için memnun olduklarını, ancak sorumluluğun da ağır bir yük olabileceğini belirtmişlerdir. Aile içinde psikiyatrik/psikolojik rahatsızlığa sahip bir bireyin varlığının aile içi stresörlerden biri olduğu göz önüne alındığında, tartışılan mevcut bulgunun, Chase (1999) ve Jurkovic ve diğerlerinin (2001) aile stresörlerinin ebeveynleşmeyi daha az yararlı algılanmasında önemli bir faktör olarak tanımlanması görüşü ile örtüştüğü düşünülmüştür. Bununla beraber araştırmamızda ailede psikiyatrik/psikolojik rahatsızlığın varlığı, sadece demografik formda var/yok şeklinde beyana dayalı öğrenilmiş olup; aile üyesinin hangi rahatsızlığa sahip olduğu, katılımcıya yakınlığı, rahatsızlığın ne zaman başladığı ve ne kadar sürdüğü gibi bilgilerin olmayışı, bulguları değerlendirmede eksikliğe sebep olmuş olabilir.

4.2.1.3 Ebeveynleşmenin doğum sırasına göre karşılaştırılması

Ebeveynleşmenin doğum sırasına göre karşılaştırılması için uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, ebeveynleşmeden algılanan yararda farklılaşma görülmezken, ebeveyn ve kardeş odaklı ebeveynleşmede ise doğum sırasına göre anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Yürütülen post-hoc analizinde farkın ebeveyn odaklı ebeveynleşmede ilk çocukların ortanca ve son çocuklara göre daha fazla, kardeş odaklı ebeveynleşmede

ise ilk çocuğun ortanca ve son çocuktan, ortanca çocuğun ise son çocuktan daha fazla ebeveynleşmesinden kaynaklandığı görülmüştür.

İlgili alan yazın incelendiğinde, ebeveynleşme ile doğum sırası arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koyan çalışmalar görülmüştür (Akdaş, 2022; Arıkan, 2019; Clerici ve Vanin, 2002). Bu çalışmalar araştırmamızın bulgularını desteklemektedir. Bununla beraber alanyazında doğum sırası ile ebeveynleşmenin arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını gösteren çalışmalara da ulaşılmıştır (Boumans ve Dorant 2018; Jurkovic, vd., 2001; Kelley vd., 2007). Akdaş (2022) ebeveynleşme ile obsesif inanışlar ve kaygı düzeyinin ilişkini incelediği araştırmasında, araştırmamız bulgularıyla benzer olarak ilk çocukların diğer çocuklara kıyasla ebeveynlerine yönelik daha yüksek düzeyde ebeveynleşme gösterdiklerini tespit etmiştir. Çalışmamızda ebeveynlerin yaşları ile ebeveyn odaklı ebeveynleşmenin negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Ebeveynlerin genç yaşta çocuklarıyla rol değişimine daha yatkın olabileceğine işaret eden bu bulgunun, yine ebeveynlerin ilk çocuklarından daha yüksek ebeveynleşme beklentisinde olmalarını açıklayabilecek faktörlerden biri olarak değerlendirilebileceği düşünülmüştür.

Büyük (2020) ebeveynleşme ve eşbağımlılık konulu çalışmasında, kardeşlere yönelik ebeveynleşmede doğum sırasının anlamlı fark yarattığını ve ilk çocukların diğer çocuklara kıyasla, ortanca çocukların ise son çocuklara kıyasla daha fazla ebeveynleştiklerini bulmuştur. Bu bulgular araştırmamız sonuçlarıyla ortaklık taşımaktadır. En büyük ve ortanca çocukların kendilerinden küçük kardeşlerinin ihtiyaçları için ebeveynleşmesi beklenen bir durum olup, bu durum mevcut araştırmanın sonuçları ile de desteklenmektedir (Arıkan, 2019; Cho ve Lee, 2019; Karagöbek, 2014; Minuchin, 1974; Sarıkaya, 2019). Boszormenyi-Nagy ve Spark, (1973) ile Minuchin (1974) gibi araştırmacılar ebeveynlerin küçük çocukların bakımı için daha büyük kardeşlerin yardımını talep etmesinin yaygın olduğu konusunda hemfikirdir. Aynı zamanda, ilk doğan çocukların aile sistemi içinde sorumluluk alma ve kurtarıcı olma rolleri üstlenmelerinin de daha yüksek olasılık olduğu görülmüştür. (Black, 1982).

4.2.2 Suçluluk, utanç ve kırılgan narsisizmin ebeveynleşme ile ilişkilerinin tartışılması

4.2.2.1 Suçlulukla ilişkili faktörlerin tartışılması

Suçluluğu yordayan faktörlerin incelenmesi amacıyla dört basamakta gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre, ilk basamakta analize giren yaş ve cinsiyet değişkenlerinden yalnız cinsiyetin suçlulukla ilişkili olduğu ve kadınların suçluluk puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Analize ikinci basamakta eklenen depresyon, anksiyete ve stres değişkenlerinin suçlulukla anlamlı ilişki göstermediği, analize üçüncü aşamada girilen utanç puanlarının suçluluk ile pozitif yönde anlamlı ilişki gösterdiği tespit edilmiştir. Son aşamada ise ebeveynleşme alt boyutları analize dahil edilmiştir. Bu aşamada ebeveyn odaklı ebeveynleşmenin katılımcıların suçluluk puanları ile pozitif yönde, kardeş odaklı ebeveynleşmenin ise negatif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmamız amaçları çerçevesinde diğer tüm değişkenlerin etkileri kontrol edildikten sonra ebeveynleşmenin, suçluluk puanlarında açıklanan varyansa katkısı olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynleşmenin alt boyutlarından ebeveyn odaklı ebeveynleşme suçlulukla pozitif yönde ilişki gösterdiği ortaya koyulmuştur. Araştırmacılar, çocuğun gelişimiyle uyumsuz olan görev ve sorumlulukların kaçınılmaz olarak başarısızlıkla sonuçlanacağı ve bu durumun suçlulukla yakın ilişkili olduğunu öne sürmüşlerdir (Byng-Hall, 2008; Kerig, 2005; Peris ve Emery, 2005). Bu nedenle çocuk ebeveyninden bakım talep etmek yerine daha çok bakım vererek; öfke, terk edilme endişesi ve suçluluk gibi olumsuz duygularla baş etmeye çalışır (Barnett ve Parker, 1998). Bowbly (1982) bakım sağlayamayan ihmal edici kayıp anne figürü yerine, endişeli bağlanan ve çocuğun aile dışında ilişkiler geliştirmesini engelleyen anne ile anneye duygusal bakım vermek zorunda kalan çocukların ilişkisini tarif etmiş ve bu ilişkide çocukların endişeli, suçlu ve fobik hale geldiklerini iddiasında bulunmuştur. Boşanma sonrası ailenin kalıcı psikososyal sorunlarına odaklanan Wallerstein (1985), ailelerine bakım vermek durumunda kalan çocukların öfkelerinin yoğun olabileceği, ihmal ve izole edilmiş, kapana kısılmış hisseden çocukların bu ilişkiden kaçmak istedikleri için de suçlu hissedebileceklerine dair gözlemlerini paylaşmıştır. Aynı zamanda suçlu hissettirmenin

zaman zaman ergenlerin ebeveyn beklentilerine uymasını sağlamak için kullanılan bir psikolojik kontrol biçimi olduğu da iddia edilmektedir (DiMarzio vd., 2021). Donatelli, Bybee ve Buka (2007) annelerinde depresyon öyküsü olan ergenlerin önemli bir kısmının, annelerinin ihtiyaçlarını yeterince karşılayamamalarının bir sonucu olarak suçluluk duygusu hissettiklerini saptamıştır.

Kardeşlere yönelik ebeveynleşmenin ise ebeveynlere yönelik ebeveynleşme ile çelişen şekilde suçlulukla negatif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Suçluluk, bireyin davranışlarını ve/veya düşüncelerini kötü olarak tanımlamasıyla gelişir. Bu değerlendirme ise ebeveynlerin ve otoritenin içselleştirilmesi yani süperegonun gelişmesiyle ortaya çıkmaktadır (aktaran Tangney, 1994). Bireyin ebeveynlerine yönelik ebeveynleşirken yaşadığı başarısızlık durumunda kendine yönelik değerlendirmesinin daha katı olması bu nedenle anlaşılır bulunabilir. Buna karşın kardeşlere yönelik ebeveynleşmede, kardeşlerin bir otorite konumunda değil de bazen arkadaş gibi görülmesi ve bu nedenle onlara bakmanın daha tatmin edici, ödüllendirici ve öz yeterlikle ilişkili olarak algılanması (Fitzgerald vd., 2008) gibi durumların suçlulukla kardeş odaklı ebeveynleşme arasındaki negatif ilişkiyi açıklayabileceği düşünülebilir. Otizmli kardeşi olan bireylerin ebeveynleşme yaşantılarını inceleyen bir araştırmada, kardeş odaklı ebeveynleşmenin stresle ilişkili olduğu, ancak aynı zamanda daha olumlu kardeş ilişkisi tutumlarıyla da ilişki gösterdiği bulunmuştur. Buna karşılık ebeveyn odaklı ebeveynleştirme, stresin önemli bir yordayıcısıyken, kardeş odaklı ebeveynleştirme, olumlu kardeş ilişkisi tutumlarının önemli bir yordayıcı olarak tespit edilmiştir (Tomeny vd., 2017). Ebeveynleştirme genellikle olumsuz olarak görülse de kardeş odaklı ebeveynleşme ve ebeveynleşmeden algılanan yararın olumlu sonuçlar ortaya çıkarabileceği düşünülebilir (Burton vd., 2018; Fitzgerald vd., 2008). Yine kardeşlerle yaş farkı, kardeşlerin cinsiyeti, kardeş sayısı gibi incelemeye alınmayan faktörlerin de bu ilişkide etkili olabileceği düşünülebilir.

4.2.2.2 Utançla ilişkili faktörlerin tartışılması

Utancı yordayan faktörlerin incelenmesi amacıyla dört basamakta gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre, ilk basamakta analize giren yaş ve cinsiyetten yalnız cinsiyetin utançla ilişkili olduğu ve kadınların utanç puanlarının daha

yüksek olduğu görülmüştür. Analize ikinci basamakta eklenen depresyon, anksiyete ve stres değişkenlerinden sadece stresin utançla pozitif yönde anlamlı ilişkisi bulunduğu, analize üçüncü aşamada giren suçluluğun ise utançla pozitif yönlü anlamlı ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Son olarak analize dahil edilen ebeveynleşme alt boyutlarının ise katılımcıların utanç puanları ile ilişkili olmadığı bulunmuştur.

Alanyazında ebeveynleşme ile utanç ilişkisini inceleyen kısıtlı sayıda çalışmaya ulaşılmış olup, bu çalışmalarda iki değişken arasında pozitif yönlü ilişki olduğu görülmüştür (Kaboğlu, 2020; Kim, 2011; Wells ve Jones, 2000; Wells vd., 1999). Ancak çalışmamızda katılımcıların ebeveynleşmeleri ile utanç düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Ülkemiz alanyazınında aile içi roller, utanç ve narsisizm üzerine yapılan tek çalışmada da, ebeveynleşme ile utanç arasında düşük ama anlamlı pozitif korelasyon tespit edilmiştir (Kaboğlu, 2020). Söz konusu araştırmada çalışmamızdan farklı olarak Ebeveynleşme Envanteri'nin tek boyutlu puanlandığı görülmektedir. Sözü edilen değişkenler arasında ilişki olduğunu ortaya koyan Wells ve Jones (2000) ile Wells ve diğerlerinin (1999) çalışmalarında ise ebeveynleşmenin daha çok duygusal boyutuna dair ifadelerin bulunduğu bir ölçeğin kullanıldığı görülmektedir. Araştırmamızda benzer sonuçların ortaya çıkmamasında ölçüme dair bu farklılıkların etkili olmuş olabileceği düşünülmekle birlikte alanyazın açısından ilişkili görülen bu iki değişkenin ilişkisinde etkili olabilecek başka değişkenlerin de dahil edildiği daha kapsamlı araştırılmaların yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Alanyazında görülen ve çalışmamızda da beklenen ebeveynleşme ile utanç arasındaki ilişkiyi, yürütülen analiz sonuçları desteklememiştir. Utanç, suçluluktan farklı olarak bireyin hatalı davranışlarını kendi yetersizliğiyle ilişkilendirmesiyle orta çıkan bir duygudur (Weiner, 1985). Ebeveynleşme özellikle araçsal olduğunda ve çocuk tarafından adil bulunduğunda daha az yıkıcı olabilmektedir (Jurkovic, 1997). Çocuk ebeveynleştiğinde takdir alıyorsa ve zorlu da olsa yaşam olayları üzerinde kontrol sahibi olduğunu hissediyorsa bu yaşantının gelecekte bireye kişilerarası alanda yetkinlik kazandırabildiğine dair çalışmalar bulunmaktadır (Byng-Hall, 2008; Champion vd., 2009; Hooper vd., 2008; Kuperminc vd., 2009; Thirkield, 2002) Çalışmamızda katılımcıların ebeveynleşmeden algıladıkları uyumun yüksek olması (*Ort.*= 22.281, ölçekten alınabilecek en düşük değer 6, en yüksek değer 30'dur), yüksek eğitim alabilmiş

olmaları, kardeşlere bakım verme ile suçluluğun negatif ilişkili olması gibi faktörlerin bireyi utanç duygusu açısından korumuş olabileceği düşünülebilir. Aile içi ayrımcılıkla ilgili bir çalışmada kendilerini tercih edilen olarak gören çocukların, tercih edilmediğini düşünen çocuklara göre utanç puanlarının daha düşük olduğu görülmüştür (Brody, Copeland, Sutton, Richardson ve Guyer, 1998). Arditti'ye (1999) göre her ne kadar gelişimsel açıdan uygun olmasa da ebeveynleşme süreci, ebeveyn ile çocuk arasında yakınlığa sebep olabilir. Bu bakış açısına göre ebeveynleşen çocuk, ebeveynleriyle diğer kardeşlerine göre daha özel bir bağ kurduğu algısıyla utançtan korunuyor olabilir. Aynı zamanda ebeveynleşme ve ergenlerin benlik algısı (self-concept) üzerine yapılan bir çalışmada yüksek işlevli ergenlerin düşük işlevli olan ergenlere göre, ebeveynleşmelerinin benlik algılarında iyileştirici bir etki yarattığı bulunmuştur (Godsall, Jurkovic, Emshoff, Anderson ve Stanwyck, 2004) Araştırmamız örnekleminin de eğitim açısından yüksek işlevli olarak görülebileceği düşünüldüğünde, benliği hedef alan utanç duygusunun, ebeveynleşmeyle ilişkili olmaması şaşırtıcı olmayabilir.

4.2.2.3 Narsisistik kırılganlıkla ilişkili faktörlerin tartışılması

Tartışmanın bu bölümünde, araştırmanın amaç ve soruları doğrultusunda ve kırılgan narsisizme dair daha kapsamlı bir anlayış geliştirebilmek adına, ebeveynleşme de dahil olmak üzere araştırma değişkenlerinin kırılgan narsisizmle ilişkileri ele alınmıştır.

Narsisistik kırılganlığı yordayan faktörlerin incelenmesi amacıyla dört basamakta gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre, ilk basamakta analize giren yaş ve cinsiyetin narsisistik kırılganlıkla ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Analize ikinci basamakta eklenen depresyon, anksiyete ve stres değişkenlerinin her üçünün de narsisistik kırılganlıkla pozitif yönde anlamlı ilişkisi bulunduğu ve analize üçüncü aşamada dahil edilen utancın da açıklanan varyansı arttırdığı görülmüştür. Son olarak analize eklenen ebeveynleşme alt boyutlarından ise ebeveyn odaklı ebeveynleşmenin katılımcıların narsisistik kırılganlık puanları ile pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Yürütülen regresyon analizi sonucuna göre depresyon, anksiyete, stres, utanç ve ebeveyn odaklı ebeveynleşmenin, narsisistik kırılganlıkla ilişkilerinin katılımcıların yaş ve cinsiyetleri kontrol edildikten sonra da devam ettiği görülmüştür.

Katılımcıların yaş ve cinsiyetleri kontrol edilerek ikinci aşamada analize dahil edilen depresyon, anksiyete ve stres puanlarının narsisistik kırılganlıkla ilişkili olduğu görülmüştür. Kırılgan narsisizm, yapının temel özellikleriyle uyumlu olarak anksiyete ve depresyon da dahil olmak üzere birçok içselleştirme problemi ile yakından ilişkilidir (Euler vd, 2018; Miller, Lynam, Hyatt ve Campbell, 2017). Kırılgan narsisistik bireylerin düşük benlik saygısı (Brookes, 2015; Rose, 2002), düşük yaşam doyumu (Rose, 2002), reddedilme duyarlılığı (Besser ve Priel, 2009) ve duygu düzenleme güçlüğü (Given-Wilson, McIlwain ve Warburton 2011; Zhang, Luo, Zhao, Zhang ve Wang, 2017) gibi faktörler sebebiyle olumsuz duygulara yatkın olmaları beklenmektedir. Araştırmamız bulguları da bu beklentiyle uyumludur. Kealy, Laverdière ve Pincus (2020) narsisistik kırılganlık ve depresif belirtilerin ilişkisini incelemek üzerine yaptığı çalışmada, kırılgan narsisizmin ısrarlı ve işgal edici olumsuz duygulara katkıda bulunarak depresif semptomların şiddetini arttırdığını ortaya koymuştur. Araştırmamız sonuçlarıyla uyumlu olarak alanyazında birçok çalışmada depresyonla kırılgan narsisizmin pozitif ilişkili olduğu görülmektedir (Marcinko vd., 2014; Russ, vd., 2008; Tritt, Ryder, Ring ve Pincus, 2010). Araştırmacılar tarafından kaygının da depresyon gibi kırılgan narsisizmle ilişkili bir değişken olduğu ortaya koyulmuştur (Jauk ve Kaufman, 2018; Rathvon ve Holmstrom, 1996). Brailovskaia, Rohmann, Bierhoff ve Margraf'ın (2020) güncel bir araştırmasında da kaygı ve kırılgan narsisizm arasındaki pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Kırılgan narsisistik bireylerin kendilerinden şüphe duymaları, güvensizlikleri, kırılgan benlik saygısına sahip olmaları ve ötekilerle ilişkilerde benliklerini sergileme konusunda yaşadıkları sıkıntı nedeniyle sosyal ortamlarda artan bir kaygı taşımaları çok olasıdır (Dickinson ve Pincus, 2003; Pincus ve Roche, 2011) Kırılgan narsisistik kişilerin büyüklenmeci tipten farklı olarak benliği yücelten stratejileri kullanamamaları da bu sonuçları açıklayan sebeplerden biri olabilir (Zeigler-Hill vd., 2008). Bu aşamada analize giren değişkenlerden varyansı açıklama gücüne katkısı en yüksek olan değişkenin stres olduğu görülmüştür. Algılanan stresle kırılgan narsisizm arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Alanyazın incelendiğinde, depresyon ve kaygı kadar çalışılmasa da kırılgan narsisizm ile stresin pozitif ilişkisini gösteren çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Cohen, Kamarck ve Mermelstein. 1983; Kajonius ve Björkman, 2020; La Marca vd., 2022).

Çalışmamız bulgularına göre, analize ilk aşamada girilen katılımcıların yaş ve cinsiyetleri ile analize ikinci aşamada girilen katılımcıların anksiyete, depresyon ve stres puanları kontrol edildikten sonra da utanç duygusu arttıkça narsisistik kırılganlığın arttığı görülmüştür. Alanyazında kırılgan narsisizmle utancın pozitif yönde ilişkisini ortaya koyan çeşitli araştırma sonuçları bulunmaktadır (Czarna, 2014; Hibbard, 1992; Malkin vd., 2011; Schie vd., 2021; Zeigler-Hill vd., 2008; Zobel ve Mirizio, 2021). Araştırmamız bulgularıyla uyumlu olarak yetişkinlerle yapılan güncel bir çalışma kırılgan narsisizmin, günlük yaşam olaylarının yarattığı utanç deneyimleriyle pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir (DiSarno vd., 2020). Broucek (1982) utanç ile başa çıkma şeklinin narsisizmin farklı tiplerinin gelişimine etkisi olacağına işaret etmiştir. Yapılan görgül araştırmalarda utancın kırılgan narsisizm ile pozitif, büyüklenmeci narsisizmle ise negatif yönde bir ilişki gösterdiği ortaya koyulmuştur (Czarna, Dufner ve Clifton 2014; Freis, Brown, Carroll ve Arkin, 2015; Gramzow & Tangney, 1992; Montebarocci, Surcinelli, Baldaro, Trombini ve Rossi, 2004; Wright, O'Leary, J., ve Balkin, 1989). Tortoriello ve Hart'ın (2018) araştırmasında kırılgan narsisizmde büyüklenmeci narsisizmden farklı olarak başarısızlığa dair tepkiselliğinin daha yüksek olduğu gösterilmiştir. Anılan araştırmacılar kırılgan narsisistik bireylerin başarısızlık odaklı olmaları nedeniyle sıklıkla utanç duygusu taşıdıklarını savunmuşlardır. Utanca yatkınlığın, bireyin gelişimi sırasında uzun süreli ve utandırılmaya maruz bırakılmasından kaynaklandığı varsayıldığından, narsisistik kişilik bozukluğu olan kişilerin ebeveynleri gibi önemli ötekilerle etkileşimlerinin önemi üzerinde durulmaktadır (Claesson ve Sohlberg, 2002; Kohut, 1971). Çocuk istismarı ve ihmaliyle, utanç ve kırılgan narsisizm arasındaki ilişkiye odaklanan araştırmaların sonucunda bu görüşü destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır (Kim Talbot ve Cicchetti, 2009; Van Buren vd., 2015). Çocuğa kötü muamele yapılması ve kırılgan narsisizmde utancın rolünü araştıran bir çalışmada, araştırmacılar istismar ve ihmalin kırılgan narsisistik patoloji riskini arttırdığını ve utanca eğilimin bu ilişkide kısmi bir aracı rolü olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bulgu, utanmaya yatkınlığın ihmal ve istismar geçmişi olan çocuklarda, kırılgan narsisizm riskini arttıran bir mekanizma olarak hizmet edebileceğini göstermektedir (Van Buren vd., 2015). Hibbard (1992) narsisizm, utanç, mazoşizm ve nesne ilişkileri üzerine yaptığı korelasyonel çalışmada narsisizmin kırılgan türünün, utançla ve mazoşizm ile ilişkili olduğunu tespit etmiştir. Araştırmacı bu

bulguyu, patolojik boyun eğme ve idealleştirme süreçlerinin telafisinin, mazoşizm yoluyla işlediği şeklinde açıklamıştır.

Utanç, suçluluktan farklı olarak benliğin bir bütün olarak olumsuz değerlendirmesiyle tanımlandığından, gerçek ve ideal benlik arasındaki uyuşmazlığı, daha görünür hale getirebilir (Niedenthal, Tangney ve Gavanski 1994; Reimer, 1996; Tracy ve Robins, 2004). Bu durum benliğin bütünleşmesini engelleyerek daha olumsuz bir benlik modeli geliştirilmesine katkıda bulunabilir (Schoenleber ve Berenbaum, 2012; Spero, 1984). Ötekilere ihtiyacı olmadığını ispat etme ve bu şekilde benlik saygısını yükseltme uğraşı olarak açıklanabilecek aşırı rekabetçiliğin kırılgan narsisizmle ilişkili bulunması (Luchner, Housten, Walker ve Houston, 2011), Gabbard'ın (1989) kırılgan narsisistik bireyin utancını kendini büyüklenmeci bir şekilde sunmak isteyen gizli bir arzu taşımasına bağlaması görüşü ile örtüşmektedir. Farklı araştırmacılar tarafından da narsisistik bireylerin ötekilere bağımlılıklarını fark etmeleri nedeniyle utancın ortaya çıktığı ileri sürülmüştür (Morrison, 1989; Pincus vd., 2009). Ayrıca kırılgan narsisistik bireylerin utanmış olmayı yetersizlik olarak gördükleri için ikincil bir utanç eğilimi taşıdıkları da iddia edilmiştir (Broucek, 1991).

Kohut'a (1971,1977) göre erken dönemde bakım verenlerle kurulan ilişkide görülme, onaylanma, güçlü bir figürün parçası olma gibi kendilik nesnesi ihtiyaçları karşılanmayan ve olması gerekenden fazla hayal kırıklığına uğrayan çocuklar, ihtiyaçlarını kabul edilmez bulur ve utanç duyarlar. Ancak bu ihtiyaçlar, kişinin iç dünyasında büyüklenmeci fanteziler yoluyla tatmin edilmeye çalışılır (Dickinson ve Pincus, 2003) ve bu şekilde kırılgan narsisizm ortaya çıkar (Kohut, 1971, 1977). Di Sarno, Zimmermann, Madeddu, Casini ve Di Pierro'nun (2020) araştırması, kırılgan benlik saygısına sahip, hayal kırıklığı korkusu nedeniyle yakınlığı değersizleştirme eğilimi ve belirgin hayranlık ihtiyaçları olan katılımcıların utanç yaşama olasılığının daha yüksek olduğu ortaya koymuştur.

Ülkemiz yazınında ve İran, Kore gibi farklı kültürlerde de kırılgan narsisizm ve utanç ilişkisine dair benzer sonuçlar görülmüştür (Elibol ve Tok, 2019; Jalalı, Borjali ve Hosseinsabet, 2015; Park ve Jang, 2019). Sonuç olarak, araştırmacılar utancı birbirlerinden farklı şekilde tepki (Kohut, 1971), savunma şekli (Kernberg, 1975; Wells ve Jones, 2000) veya etiyolojik bir faktör (Lewis, 1987) olarak görseler de utanç duygusu

kırılgan narsisizm için kilit rol oynayan bir duygu olarak tanımlanmaktadır (Broucek, 1982; Morrison vd. 1989; Pincus vd 2009). Araştırmamız sonucunda da utanç duygusunun kırılgan narsisisizm için önemli bir rolünün olduğu bir kez daha ortaya koyulmuştur.

Kırılgan narsisizm ve ebeveynleşme ilişkisi incelendiğinde ebeveyn odaklı ebeveynleşmenin kırılgan narsisizm ile pozitif yönlü ve anlamlı olarak ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynleşme ile kırılgan narsisizmin ilişkisine doğrudan odaklanan araştırmalar sayıca az olmasına karşın kuramcılar ebeveynleşmenin, ebeveyn beklentilerini esas alan bir benlik oluşturma riskini arttırdığına işaret etmişlerdir (Jones ve Wells, 1996; Kohut, 1977, Winnicott, 1963). Narsisistik kişiliğin gelişimini ebeveynleştirme ile ilişkilendiren çalışmaların büyük bir kısmı, narsisizmi ya tek boyutlu ele almış ya da büyüklenmeci özellikler üzerinden değerlendirmişlerdir (Netzer, 1980; Jacobs, 1991; Jones ve Wells, 1996; Magnavita, 2000; Fourie, 2010). Wells ve Jones (1996) ebeveynleşme ve kişilik ilişkisi üzerine yaptıkları araştırmada, ebeveynleşmenin narsisistik ve mazoşist kişilik özelliklerinin önemli bir yordayıcısı olduğunu tespit etmişlerdir. Söz konusu araştırma yukarıda değinildiği gibi çalışmamızdan farklı olarak narsisizmi büyüklenmeci boyutuyla ele almıştır. Bu durum araştırma bulgularımızla tersine bir ilişki olarak görülebileceği gibi, kırılgan narsisizmin, mazoşistik kişilikle arasındaki ilişkiyi değerlendirmenin, tartışmaya katkısı olabileceği kanaatine varılmıştır. Zira Cooper (2009) ve Ronningstam (2005) narsisistik mazoşist bir karakter olarak nitelendirilebilecek bir narsisizm alt tipini tanımlamış, Hibbard (1989) ise kırılgan narsisizmin, mazoşizm ile pozitif olarak ilişkili olduğunu bulmuştur. Huprich ve Nelson'ın (2014) da depresif, mazoşistik ve kırılgan narsisistik kişilik özelliklerinin yüksek oranda ve pozitif olarak birbiriyle ilişkili olduklarını ortaya koymuştur. Bu gibi bulgular, mazoşizm ve kırılgan narsisizmin güçlü bir şekilde ilişkili olabileceğine işaret etmekte olup Wells ve Jones'un (1996) bulgularıyla, araştırmamız bulgularının karşılaştırılabileceğini düşündürmüştür.

Kohut (1977) narsisistik patolojinin gelişimsel kökenlerini birincil bakım verenlerin çocuğun kendilik nesnesi ihtiyaçlarını karşılarken yaşadıkları başarısızlıklara dayandırmıştır. Araştırmacılar çocuğun yaşadığı incinme ve yetersizlik duygularından kaçınmak adına ötekilerin ihtiyaçlarına dair sinyallere karşı güçlü bir duyarlılık

geliştirdiğini ve benlik saygısını güçlendirmek için bu sinyallere göre hareket ettiğini ifade ederek, bu olguyu patolojik endişe/özen (pathological concern) olarak adlandırmışlardır (Shavit ve Tolmocz, 2014). Araştırmamızda ortaya koyulan ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile kırılgan narsisizm arasındaki pozitif yönlü anlamlı ilişkinin anlaşılması adına patolojik endişenin de önemli bir kavram olabileceği ve gelecek çalışmalarda bir değişken olarak kullanılabileceği düşünülmüştür. Zira patolojik endişe ve narsisizm, farklı biçimlerde olsa da erken dönemde karşılanmamış ihtiyaçların sonuçları olarak görülmüştür (Shavit ve Tolmacz 2014; Pincus ve Lukowitsky, 2010). Bu kavram, ötekiler için sağlıklı yönde endişelenmenin tersine, kişisel ihtiyaçlar reddedilip bastırılırken, başkalarının ihtiyaçlarını karşılamaya aşırı yatırım yapılması olarak tanımlanmıştır (Shavit ve Tolmacz 2014). Bowlby'nin (1979) "kompülsif bakım verme" kavramı da konuya ışık tutmaktadır. Kavram, çocuğun ebeveynlerinden bakım ve sevgi alabilmek adına onlara bakım vermesi gerektiğini keşfederek, bunu tüm ilişkilerinde bakım verici bir pozisyon benimsemesi olarak özetlenebilir. Lapierre-Bédard, Rancourt-Tremblay, Marineau Painchaud ve Allard (2022) narsisizm ve patolojik endişe ilişkisinde güdülerin rolünü incelendikleri yakın tarihli bir çalışmada her iki narsisizm boyutunun da patolojik endişe ile pozitif yönlü anlamlı ilişki gösterdiklerini ve bu ilişkide korkunun önemli bir güdü olduğunu bulmuşlardır. Araştırmacılar bu nedenle, patolojik endişenin her iki narsisizm biçimi tarafından da uyumsuz bir öz-düzenleme mekanizması olarak kullanılabileceği öngörmüşlerdir. Friedemann (2011) karşılanmayan kendilik nesnesi ihtiyaçları ile gelişen patolojik endişe arasındaki ilişkiyi inceleyen nicel araştırmasında, patolojik endişenin bakım verilen kişilerden onaylanma talep eden bir tutum olduğunu aktarmıştır. Güncel bir araştırmada Tolmacz, Friedemann, Doron ve Gerber (2021) ötekiler için patolojik endişe göstermenin, kırılgan narsisizm ile pozitif ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Araştırmacılar bu bulgulardan yola çıkarak, patololojik endişenin kendilik nesnesine dair erken dönem eksiklikleriyle başa çıkmak için kullanılan bir strateji olduğunu öne sürmüşlerdir. Ortaya koyulan bu bulgu ve görüşler araştırmamızda ortaya çıkan ebeveynleşme ve kırılgan narsisizme dair pozitif yönlü ilişkiye dair yeni sorular sormayı sağlayabilir. Ebeveynler tarafından ebeveynleşme için hangi çocukların seçildiği ya da bazı çocukların diğerlerine göre ebeveynleşmeye daha yatkın olup olmadıkları gibi konularda yapılabilecek gelecek çalışmalarda, çocukların narsisistik ihtiyaçları ve patolojik endişenin de bir değişken olarak incelenmesinin ebeveynleşme ile

kırılgan narsisizm ilişkisine dair daha fazla çıkarım yapmayı sağlayabileceği düşünülmüştür.

Ayrıca ebeveynleşmenin süreğen ve şiddetli olduğu durumlar, temel çocukluk ihtiyaçlarının doyurulması ve deneyimlerinin yaşantılanmasını engellemesi sebebiyle çocuk ihmali olarak ele alınmıştır (Barnett ve Parker, 1998; Boszormenyi-Nagy ve Spark, 1973; DiCaccavo, 2006; Hooper, 2007). Psikanalitik literatürde bakım veren-bebek ilişkisinde yaşanan kesintilerin ve ihmal olarak adlandırılabilecek yaşantıların narsisistik örüntü ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. Ferenczi'ye (1932) göre narsisistik bozukluklar çocuğun istismar ve ihmal ile baş etme yöntemidir (aktaran Frankel, 2017). Masterson (1993), kırılgan narsisizmdeki bakım veren-çocuk ilişkisini, ebeveynin çocuğu, çocuksu narsisizm ve gerçek benlik ihtiyaçları sergilediği için sıklıkla küçümsediği ve aşağıladığı bir ilişki türü olarak tanımlar. Goldner ve diğerleri (2016) ebeveynleşme öyküsü olan ergenlerin gerçek benliklerini sakınan davranışlar ortaya koyduklarını tespit etmiştir. Bu boyun eğme ve benliğini feda etme durumu ise tüm güçlü fanteziler yoluyla telafi edilmeye çalışılır (Frankel, 2017). Şema teorisyenleri de benzer bir şekilde ebeveyn ihmali, istismar öyküsü ve koşullu onaylanmanın narsisistik kişilikle ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir (Behary Siegel ve Young 2013; Young, Klosko ve Weishaar, 2003). Yeterince yakınlık ve yönlendirme alamamış bu çocuklar, ancak ebeveynleri için yetenekli ya da başarılı olmak gibi beklentileri veya sırdaş olma, duygusal destek verme gibi duygusal ihtiyaçları sağladıklarında değer görmüşlerdir (Behary vd., 2013; Young vd., 2003). Ülkemiz alan yazınında ebeveynleşme, aile içi roller, utanç ve narsisizm türlerinin ilişkisini inceleyen tek çalışmada ebeveynleştirme ile büyüklenmeci ve kırılgan narsisizm arasında doğrudan bir ilişki gözlemlenmemiştir (Kaboğlu, 2020).

Sonuç olarak, büyüklenmeci narsisizm kadar göz önünde olmamakla birlikte ilişkili olduğu zorlu duyguları anlamak ve üstesinden gelmek adına yardım almaya daha açık bir grup olan kırılgan narsisistik bireyleri ve kırılgan narsisizmi anlamak adına gerçekleştirilen bu kapsamlı tartışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Utanç ve ebeveynleşmenin, kırılgan narsisizmin doğrudan kökeni olduğu öne sürülemese de söz konusu kişilik eğiliminin ortaya çıkışında etkisi olan sisteme dair önemli yapılar olarak değerlendirilebilecekleri ve mevcut araştırmanın ilgili bulgularının ifade edilen ilişkilerin daha kapsamlı araştırılması için yön gösterici olabileceği düşünülmektedir. Çocuk ve

ergenler ihmalkâr, eksik ya da yetersiz ebeveynlere sahip olsalar dahi belli oranda ilgi, şefkat ve rehberlik alabilmek adına ebeveynlerinin taleplerini karşılamaya çalışmaktadır. Bu talepleri karşılayabilmek adına edindikleri sorumluluklar sebebiyle kendi ihtiyaç ve isteklerini baskılamak ve bu deneyim sonucu hissettikleri çatışmalı duyguları da yok saymak durumunda kalabilmektedirler. Ebeveynleşmenin bu olumsuz sonuçlarına odaklanan araştırmamızda ebeveynlerine ebeveynlik yapma deneyimi yani ebeveyn odaklı ebeynleşme ile kırılgan narsisizmin anlamlı ilişkisinin ortaya koyulması, alanyazın için özgün ve değerli bir katkı olarak görülebilir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın son bölümünde çalışmanın yöntemi, araçları, amaçları ve sonuçları özetlenmiştir. Ayrıca araştırmanın bulgularından yola çıkarak konu hakkında gelecekte yapılacak araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.1 Özet

Çalışmamız ebeveynleşme olgusunu ele alarak, bu olgunun suçluluk, utanç ve kırılgan narsisizm değişkenleri ile ilişkilerini incelemeyi amaçlayan, ilişkisel tarama modeline dayalı kesitsel bir araştırmadır. Çalışma amaçları doğrultusunda 275'i kadın, 134'ü erkek olmak üzere toplam 412 öğrenci (325'i lisans (%78.88), 76'sı lisansüstü (%18.44), 11'i (%2.66) önlisans öğrencisi) araştırmaya gönüllü olarak ve çevrim içi şekilde katılım göstermiştir. Örneklem 18-69 yaş aralığındaki katılımcılardan oluşmuştur (Tüm Örneklem: Aralık=19-69, *Ort.*=24.88, ss=5.30). Ebeveynleşme Envanteri'nin bir alt boyutunun kardeş odaklı ebeveynleşmeyi sorgulaması nedeniyle kardeşi olmayan katılımcılar araştırma dışında bırakılmışlardır. Katılımcılara, araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi formu ile Ebeveynleşme Envanteri, Suçluluk-Utanç Ölçeği, Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği-21, Patolojik Narsisizm Envanteri ölçekleri yöneltilmiş ve elde edilen ham veriler, SPPS 26.0 ile analiz edilmiştir. Analiz sonucu ulaşılan bulgular sunularak sonuçlar tartışma bölümünde alanyazın doğrultusunda tartışılmıştır.

Ebeveynleşme, ülkemiz alanyazınında son yıllarda çalışılmaya başlanmış bir olgu olup, çocukların aile sistemindeki dengelerin değişmesiyle yaşları ve gelişim düzeylerine uygun olmayan şekilde ebeveyn görev ve sorumluluklarını edinmeleri olarak tanımlanabilir. Çocukların gelişimleri için gerekli fırsatları kaçırmalarının, bir ebeveynin etkili rehberliğinden mahrum kalmalarının ve aile için yaşlarına uygun olmayan sorumluluk edinmelerinin yetişkin hayatları için kalıcı psikolojik etkiler bırakması beklenmektedir. Bu amaçla bugüne kadar uluslararası ve ülkemiz alanyazınında yapılan çalışmalar takip edilmiş ve özellikle alanyazında bu konuda çalışmaların sınırlı sayıda olması sebebiyle, ebeveynleşmenin kişilik düzeyindeki etkileri de kırılgan narsisizm özelinde çalışılmak istenmiştir. Bu iki olgunun ve aralarındaki ilişkinin anlaşılması adına, iki değişkenle de yakından ilişkili olduğu düşünülen suçluluk ve utanç duyguları da

araştırmaya dahil edilmiştir. Ayrıca bu değişkenler ile ilişkili olduğu alanyazından bilinen depresyon, anksiyete ve strese de kontrol değişkenleri olarak araştırmada yer verilmiştir.

Araştırmamız amaçları ve araştırma soruları doğrultusunda, çocuklukta deneyimlenen ebeveynleşme yaşantısının, cinsiyet, doğum sırası (ilk-ortanca-son çocuk) ve ailede psikolojik /psikiyatrik rahatsızlığın varlığına (var-yok) dair gruplar açısından farkları ve yetişkinlikteki etkileri incelemiştir. Bu hedefler uyarınca ebeveynleşme alt boyutlarının cinsiyetlere göre farkı değerlendirilmiş ve ebeveyn odaklı ebeveynleşme açısından anlamlı fark bulunmazken, kardeş odaklı ebeveynleşme ve algılanan yarar/uyumda kadınların anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar elde ettiği görülmüştür. Ebeveynleşme alt boyutları doğum sırasına göre değerlendirildiğinde AYU boyutunda anlamlı farklılık görülmezken, EOE boyutunda ilk çocukların ortanca ve son çocuklardan, KOE boyutunda ise ilk çocuğun ortanca ve son çocuktan, ortanca çocuğun ise son çocuktan daha çok ebeveynleştiği görülmüştür. Ailedeki psikolojik/psikiyatrik rahatsızlığın varlığına göre ebeveynleşme alt boyutları karşılaştırıldığında ise, EOE ve KOE boyutlarında anlamlı farklılığa rastlanmazken, AYU boyutunda ailesinde psikolojik/psikiyatrik rahatsızlığı olanların olmayanlara oranla ebeveynleşmeyi daha olumsuz algıladıkları görülmüştür. Sonraki aşamada hiyerarşik regresyon için fikir vermesi amacıyla korelasyon analizi yapılarak değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Son olarak ebeveynleşmenin suçluluk, utanç ve kırılgan narsisizmi ne derece yordadığını belirlemek adına ebeveynleşme boyutlarının denkleme son aşamada dahil edildiği hiyerarşik regresyon analizleri yürütülmüştür. Bu analizlere göre, diğer değişkenler kontrol altına alındıktan sonra da ebeveynleşme alt boyutlarından EOE suçlulukla pozitif, KOE ise negatif yönde anlamlı ilişkiler göstermiştir. Buna karşılık araştırmamızda ebeveynleşme alt boyutlarının utancı yordama gücü tespit edilememiştir. Son olarak kırılgan narsisizm için yürütülen regresyon çalışmasında, depresyon, anksiyete, stres, utancın yanı sıra EOE boyutunun da kırılgan narsisizmi, pozitif şekilde yordama gücü olduğu görülmüştür. Bu bulgular özellikle alanyazına özgün bir kazanım sağlaması açısından tartışmanın son bölümünde ayrıntılı şekilde tartışılmıştır.

5.2 Öneriler

Ebeveynleştirmenin iki alt türü olan duygusal ve araçsal ebeveynleşmenin bireylerde çok farklı sonuçlar yaratma potansiyeline sahip olduğu bilinmektedir. Ancak araştırmamızda kullandığımız ölçeğin bu türleri ayrı ayrı ölçmemesi çalışmamız için bir sınırlılık yaratmıştır. Bu nedenle gelecekteki araştırmacıların duygusal ve araçsal ebeveynleştirme boyutlarını ayrı ayrı ölçebilen ölçekleri ülkemiz alanyazınına kazandırmalarının, bu sınırlılığı aşmak konusunda yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca ebeveynleşme deneyimlerini nitel yöntemler aracılığıyla tespit etmenin de olguyu derinlemesine aydınlatmak açısından faydalı olacağına inanılmaktadır.

Gelecekteki çalışmalarda ebeveynleşmenin özellikle hangi ebeveynle ilişkide daha çok gerçekleştiği ve bu ebeveynle çocuğun cinsiyetinin etkileşiminin fark yaratıp yaratmadığını incelemenin de önemli olacağı düşünülmektedir. Özellikle kırılgan narsisizmi anlamak adına çocuğun ebeveyninin narsisistik uzantısı olarak görülebildiği durumları inceleyebilmenin, özgün katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Araştırmamız yetişkinlik dönemindeki katılımcılarla ve onların özbildirim yöntemiyle verdikleri bilgiler aracılığıyla ebeveynleşme, depresyon, anksiyete, stres, suçluluk, utanç ve kırılgan narsisizm değişkenlerini ölçen kesitsel desenli bir çalışmadır. Çalışmaya konu olan bu değişkenlerin gelişim dönemleriyle ilişkileri dikkate alınarak gelecekteki çalışmalarda boylamsal desenin kullanımının değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerinin yönü ve gücüne dair daha fazla bilgi sağlayabileceği düşünülmektedir.

Son olarak gelecekteki çalışmalarda araştırma örneklemini farklı yaş, eğitim ve sosyoekonomik düzeydeki katılımcılardan oluşturmanın, bulguların genellenebilirliğini arttırma fırsatı sunabileceği için araştırmacılara önerilmektedir. Ayrıca farklı aile yapıları (tek ebeveynli, geniş aile, annenin çalışma durumu vb.), klinik örneklemden seçilmiş ebeveynler, ebeveynlerin alkol/madde kullanım öyküsü olması gibi sınırlandırılmış gruplarla seçkisiz olmayan örneklemler oluşturularak gruplar arası farklılıkların incelenmesinin de alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Abraham, K. (1979). A particular form of neurotic resistance against the psychoanalytic method. *Selected papers on psychoanalysis* içinde (s.303–311). New York, NY: Brunner/Mazel. (Original work published 1919)

Abramson, L. Y., Seligman, M. E., ve Teasdale, J. D. (1978). Learned helplessness in humans: critique and reformulation. *Journal of Abnormal Psychology, 87*(1), 49.

Akdaş, B. (2022). *Yetişkin bireylerin ebeveynleşme olgusunda obsesif inanışların ve kaygı düzeylerinin rolü*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Akhtar, S. (1989). Narcissistic personality disorder: Descriptive features and differential diagnosis. *Psychiatric Clinics of North America, 12*(3), 505-529.

Akhtar, S. (2000). The shy narcissist. *Changing Ideas In A Changing World: The Revolution in Psychoanalysis: Essays in Honour of Arnold Cooper* içinde (s. 111-119). London: Karnac Books.

Akiskal, H. ve McKinney, W. (1975). Overview of recent research in depression: integration of ten conceptual models into a comprehensive clinical framework. *Arcives of General of Psychiatry, 32*, 285-305.

Alexander, P. C., Teti, L., ve Anderson, C. L. (2000). Childhood sexual abuse history and role reversal in parenting. *Child Abuse&Neglect, 24*(6), 829-838.

Alkın, T., ve Onur, E. (2007). Anksiyete kavramı ve anksiyete bozukluklarına genel bir bakış. Köroğlu E, Güleç C ve Şenol S. (Ed.), *Psikiyatri Temel Kitabı içinde 296-303*, Ankara, Hekimler Yayın Birliği Basım Yayın.

Alloy, L. B., Abramson, L. Y., ve Francis, E. L. (1999). Do negative cognitive styles confer vulnerability to depression? *Current Directions in Psychological Science, 8*(4), 128-132.

American Psychological Association (2010). APA survey raises concern about health impact of stress on children and families. http://www.apa.org/news/press/releases/2010/11/stress-inamerica.aspx

Amerikan Psikiyatri Birliği (APA). (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Beşinci Baskı (DSM-5*), Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı'ndan, Çev. Köroğlu, E, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Amerikan Psikiyatri Birliği. *DSM-IV-TR Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı*. E. Köroğlu (Çev. Ed.), Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 2005.

Anxiety and Depression Association of America, ADAA. (2021). Anxiety and Depression Association of America. https://adaa.org/understanding-anxiety/facts-statistics

Arditti, J. A. (1999). Rethinking relationships between divorced mothers and their children: Capitalizing on family strengths. *Family Relations, 48(2), 109-119*.

Arıkan Çolak, D. (2019). *Özel gereksinimli ve sağlıklı kardeşe sahip bireylerde ebeveynleşme olgusu ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Bachar, E., Canetti, L., Hadar, H., Baruch, J., Dor, Y., ve Freedman, S. (2015). The role of narcissistic vulnerability in predicting adult posttraumatic symptoms from childhood sexual abuse. *Child Psychiatry & Human Development, 46*(5), 800-809.

Barlow, D. H., Chorpita, B. F., ve Turovsky, J. (1996). Fear, panic, anxiety, and disorders of emotion. In D. A. Hope (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation, 1995: Perspectives on anxiety, panic, and fear* içinde (s. 251–328). University of Nebraska Press. .

Barnett, B., ve Parker, G. (1998). The parentified child: early competence or childhood deprivation? *Child Psychology and Psychiatry Review, 3*(4), 146-155.

Barry, C. T., ve Malkin, M. L. (2010). The relation between adolescent narcissism and internalizing problems depends on the conceptualization of narcissism. *Journal of Research in Personality, 44,* 684–690. doi: 10.1016/j.jrp.2010.09.001

Bateman, A. W. (1998). Thick-and thin-skinned organisations and enactment in borderline and narcissistic disorders. *International Journal of Psycho-Analysis, 79*, 13-25.

Bateson, M., Brilot, B., ve Nettle, D. (2011). Anxiety: an evolutionary approach. *The Canadian Journal of Psychiatry, 56*(12), 707-715.

Baum, A. (1990). Stress, intrusive imagery, and chronic distress. *Health Psychology, 9*(6), 653-675.

Beck, A. T., ve Clark, D. A. (1988). Anxiety and depression: An information processing perspective. *Anxiety Research, 1*(1), 23-36.

Becker, E. S. (1986). 12. Depression: A Comprehensive Theory. James c. Coyne (Ed.) *Essential Papers on Depression* içinde, (s. 366-390). New York, London: New York University Press.

Becker, S., Aldridge, J., ve Dearden, C. (1998). *Young Carers and Their Families.* Oxford, UK: Blackwell Science

Behary, W.T., Siegel, D., ve Young, J. (2013). *Disarming the Narcissist: Surviving and Thriving with the Self-Absorbed.* New Harbinger Publications: Oakland, CA

Besser, A., ve Priel, B. (2009). Emotional responses to a romantic partner's imaginary rejection: The roles of attachment anxiety, covert narcissism, and self-evaluation. *Journal of Personality, 77*(1), 287-325.

Besser, A., ve Priel, B. (2010). Grandiose narcissism versus vulnerable narcissism in threatening situations: Emotional reactions to achievement failure and interpersonal rejection. *Journal of Social and Clinical Psychology, 29*(8), 874-902.

Blanco, C., Rubio, J., Wall, M., Wang, S., Jiu, C. J., ve Kendler, K. S. (2014). Risk factors for anxiety disorders: common and specific effects in a national sample. *Depression and Anxiety, 31*(9), 756-764.

Blatt, S. J. (1974). Levels of object representation in anaclitic and introjective depression. *The Psychoanalytic Study of the Child, 29*(1), 107-157.

Blaug, R., Kenyon, A., ve Lekhi, R. (2007). *Stress at Work. London:* The Work Foundation.

Boszormenyi-Nagy, I. K. (2013). *Between Give and Take: A Clinical Guide to Contextual Therapy*. Routledge.

Boszormenyi-Nagy, I. ve Spark, G. M. (1973). *Invisible Loyalties: Reciprocity in Intergenerational Family Therapy*. New York, NY: Harper ve Row.

Boszormenyi-Nagy, I., ve Krasner, B. R. (1986). *Between Give and Take: A Clinical Guide to Contextual Therapy*. New York: Brunner/ Mazel.

Boumans, N. P., ve Dorant, E. (2018). A cross-sectional study on experiences of young adult carers compared to young adult noncarers: Parentification, coping and resilience. *Scandinavian Journal of Caring Sciences, 32*(4), 1409-1417.

Bowlby, J. (1979). On knowing what you are not supposed to know and feeling what you are not supposed to feel. *Canadian Journal of Psychiatry, 24*, 403-408

Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: retrospect and prospect. American *Journal of Orthopsychiatry, 52*(4), 664-678.

Boyce, P., ve Mason, C. (1996). An overview of depression-prone personality traits and the role of interpersonal sensitivity. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 30*(1), 90-103.

Brailovskaia, J., Rohmann, E., Bierhoff, H. W., ve Margraf, J. (2020). The anxious addictive narcissist: The relationship between grandiose and vulnerable narcissism, anxiety symptoms and Facebook Addiction. *Plos one, 15*(11). https://doi.org/10.1371/journal.pone.0241632

Britton, R. (2000). What part does narcissism play in narcissistic disorders. John Steiner (Ed.) *Rosenfeld in retrospect: Essays on his clinical influence* içinde, (s. 22-34). USA, Canada: Routledge

Brody, L. R., Copeland, A. P., Sutton, L. S., Richardson, D. R., ve Guyer, M. (1998). Mommy and daddy like you best: Perceived family favouritism in relation to affect, adjustment and family process. *Journal of Family Therapy, 20*(3), 269-291.

Brookes, J. (2015). The effect of overt and covert narcissism on self-esteem and self-efficacy beyond self-esteem. *Personality and Individual Differences, 85*, 172-175.

Broucek, F. J. (1991). *Shame and the Self*. Guilford Press.

Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*. İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.

Burnett, G., Jones, R. A., Bliwise, N. G., ve Ross, L. T. (2006). Family unpredictability, parental alcoholism and thedevelopment of parentification. *The American Journal of Family Therapy, 34*(3), 181-189.

Burt, A. (1992). *Generational boundary distortion: Implications for object relations development*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Georgia State University

Burton, S., Hooper, L. M., Tomek, S., Cauley, B., Washington, A., ve Pössel, P. (2018). The mediating effects of parentification on the relation between parenting behavior and well-being and depressive symptoms in early adolescents. *Journal of Child and Family Studies, 27*(12), 4044-4059.

Büyük, E. (2020) *Eşbağımlılık ve ebeveynleşme arasındaki ilişkinin çeşitli sosyo-demografik veriler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Büyükgüngör, A. (2016). *Patolojik narsisizm ölçeğinin Türkçeye uyarlanması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

Byng-Hall, J. (2002). Relieving parentified children's burdens in families with insecure attachment patterns. *Family Process, 41*(3), 375-388.

Byng-Hall, J. (2008). The significance of children fulfilling parental roles: Implications for family therapy. *Journal of Family Therapy, 30*(2), 147-162.

Cândea, D. M., ve Szentagotai-Tătar, A. (2018). Shame-proneness, guilt-proneness and anxiety symptoms: A meta-analysis. *Journal of Anxiety Disorders, 58,* 78-106.

Carroll, J. J. ve Robinson, B. E. (2000). Depression and parentification among adults as related to parental workaholism and alcoholism. *The Family Journal, 8*(4), 360-367.

Castro, D., M., Jones, R.A., ve Mirsalimi, H. (2004). Parentification and the impostor phenomenon: An empirical investigation. *The American Journal of Family Therapy, 32*(3), 205-216.

Cermak, T. L. (1986). *Diagnosing and Treating Co-dependence: A Guide for Professionals Who Work with Chemical Dependents, Their Spouses and Children*. Johnson Institute Books.

Champion, J. E., Jaser, S. S., Reeslund, K. L., Simmons, L., Potts, J. E., Shears, A. R. ve Compas, B. E. (2009). Caretaking behaviors by adolescent children of mothers with and without a history of depression. *Journal of Family Psychology, 23*(2), 156-166.

Chase, N. D. (1999). Parentification: An overview of theory, research, and societal issues. Chasei N.D (Ed), *Burdened Children: Theory, Research, and Treatment of Parentification* içinde, (s.3-33). Thousand Oaks California: Sage Publications.

Chase, N. D. (2001). Parentified children grow up: Dual patterns of high and low functioning. I BE Robinson & ND Chase (Ed.), *High-performing Families: Causes, Consequences, and Clinical Solutions* içinde (s. 157–189). American Counseling Association, 5999 Stevenson Ave.

Chase, N. D., Deming, M. P., ve Wells, M. C. (1998). Parentification, parental alcoholism and academic status among young adults. *American Journal of Family Therapy, 26*(2), 105-114.

Cho, A., ve Lee, S. (2019). Exploring effects of childhood parentification on adult-depressive symptoms in Korean college students. *Journal of Clinical Psychology, 75*(4), 801-813.

Claesson, K., ve Sohlberg, S. (2002). Internalized shame and early interactions characterized by indifference, abandonment and rejection:Replicated findings. *Clinical Psychology& Psychotherapy*, 9, 277–284.

Clerici, R., ve Vanin, P. (2002). *Validation for Italian context of Jurkovic and Session's Parentification Questionnaire*. PIP, Atti della XLI Riunione Scientifica. Padova: CLEUP.

Cohen, Kamarck, ve Mermelstein. (1983) A global measure of perceived stress. *Journal of Health and Social Behavior, 24*(4), 385-396.

Cohen, S., Kessler, R. C., ve Gordon, L. U. (1995). Strategies for measuring stress in studies of psychiatric and physical disorders. Cohen, S., Kessler, R. C., ve Gordon, L. U. (Ed.) *Measuring Stress: A guide for health and social scientists* içinde, (s.3-26).

Cooper, A. M. (1998). Further developments in the clinical diagnosis of narcissistic personality disorder. In E. F. Ronningstam (Ed.), *Disorders of narcissism: Diagnostic, clinical, and empirical implications* içinde (s. 53–74). American Psychiatric Association.

Cooper, A. M. (2009). The narcissistic-masochistic character. *Psychiatric Annals, 39*(10), 904.

Cooper, C. L. ve Payne, R. L. (1978). *Stress at Work*. New York: John Wiley.

Czarna, A. Z., Dufner, M., ve Clifton, A. D. (2014). The effects of vulnerable and grandiose narcissism on liking-based and disliking-based centrality in social networks. *Journal of Research in Personality,50,* 42-45.

Dearden, C., ve Becker, S. (1998). *Sheffield young carers project: An evaluation*. Young Carers Research Group, 5-19.

Dearden, C., ve Becker, S. (2004). *Young carers in the UK*: the 2004 report.

Di Sarno, M., Zimmermann, J., Madeddu, F., Casini, E., ve Di Pierro, R. (2020). Shame behind the corner? A daily diary investigation of pathological narcissism. *Journal of Research in Personality, 85,* 103924.

DiCaccavo, A. (2006). Working with parentification: Implications for clients and counselling psychologists. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 79(3), 469-478.

Dickinson KA, Pincus AL. (2003) Interpersonal analysis of grandiose and vulnerable narcissism. *Journal of Personality Disorders,* 2003;17(3): 188–207. pmid:12839099

DiMarzio, K., Parent, J., Forehand, R., Thigpen, J. C., Acosta, J., Dale, C., ve Compas, B. (2021). Parent-Child Role Confusion: Exploring the Role of Family Processes in the Context of Parental Depression. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 1-15. https://doi.org/10.1080/15374416.2021.1894943

Donatelli, J. A. L., Bybee, J. A., ve Buka, S. L. (2007). What do mothers make adolescents feel guilty about? Incidents, reactions, and relation to depression. *Journal of Child and Family Studies, 16*(6), 859-875.

Dorian, M., ve Killebrew, J. E. (2014). A study of mindfulness and self-care: A path to self-compassion for female therapists in training. *Women & Therapy, 37*(1-2), 155-163.

Dragan, M., ve Hardt, J. (2016). Childhood adversities and risk for problematic alcohol use. *Addictive Behaviors, 59,* 65-71.

East, P. L., ve Hamill, S. B. (2013). Sibling caretaking among Mexican American youth: Conditions that promote and hinder personal and school success. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences, 35*(4), 542-564.

East, P. L., ve Weisner, T. S. (2009). Mexican American adolescents' family caregiving: Selection effects and longitudinal associations with adjustment. *Family Relations, 58*(5), 562-577.

East, P.L. (2010). Children's provision of family caregiving: Benefit or burden. *Child Development Perspectives, 4*, 55–61.

Eley, S. (2004). 'If they don't recognize it, you've got to deal with it yourself': gender, young caring and educational support. *Gender and Education, 16*(1), 65-75.

Elibol, Ş., ve Tok, E. S. S. (2019). Bağlanma stilleri, duygu düzenleme, reddedilme duyarlılığı, yakınlık korkusu ve kendini saklamanın kırılgan narsisizm ile ilişkisi. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi, 6*(2), 127-148.

Ellis, H. (1898). Auto- eroticism: A psychological study. *Alienist and Neurologist, 19*, 260–299.

Epkins, C. C., ve Harper, S. L. (2016). Mothers' and fathers' parental warmth, hostility/rejection/neglect, and behavioral control: Specific and unique relations with parents' depression versus anxiety symptoms. *Parenting, 16*(2), 125-145.

Erhat, A. (1972). *Mitoloji sözlüğü* (Vol. 12). Remzi kitabevi.

Erikson, E. H. (1963) *Childhood and society* (2nd ed.). New York: Norton.

Eripek, S. (1996). *Zihinsel engelli çocuklar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi, 137-148.

Erkoreka, L., ve Navarro, B. (2017). Vulnerable narcissism is associated with severity of depressive symptoms in dysthymic patients. *Psychiatry Research, 257*, 265-269.

Eskisu, M. (2021). The Role of Proactive Personality in the Relationship among Parentification, Psychological Resilience and Psychological Well-Being. *International Online Journal of Education and Teaching, 8*(2), 797-813.

Euler, S., Stöbi, D., Sowislo, J., Ritzler, F., Huber, C. G., Lang, U. E., ... ve Walter, M. (2018). Grandiose and vulnerable narcissism in borderline personality disorder. *Psychopathology, 51*(2), 110-121.

Ferenczi, S. (1932). *The clinical diary of Sándor Ferenczi*. In J. Dupont (Ed.), Çev. M. Balint and N. Z. Jackson. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1988.

Fiscalini, J. (1993). The Psychoanalysis of Narcissism: An interpersonal View. J. Fiscalini and AL Grey (Ed.), *Narcissism and the Interpersonal Self* içinde, s. 318-348. New York: Columbia University Press

Fischer, J. L., ve Spann, L. (1991). Measuring codependency. *Alcoholism Treatment Quarterly, 8*(1), 87-100.

Fitzgerald, M. M., Schneider, R. A., Salstrom, S., Zinzow, H. M., Jackson, J. ve Fossel, R. V. (2008). Child sexual abuse, early family risk, and childhood parentification: Pathways to current psychosocial adjustment. *Journal of Family Psychology, 22*(2), 320.

Foster, J. D., ve Trimm IV, R. F. (2008). On being eager and uninhibited: Narcissism and approach–avoidance motivation. *Personality and Social Psychology Bulletin, 34*(7), 1004-1017.

Fourie, D. P. (2010). Look, but don't touch: Narcissist behavior and the conservation of ambivalence. *Journal of Constructivist Psychology, 23*(2), 143-157.

Frankel, J. (2017). Ferenczi's evolving conception of narcissisic pathology and its basis in trauma. The *American Journal of Psychoanalysis, 77*(3), 213-222.

Freis, S. D., Brown, A. A., Carroll, P. J., ve Arkin, R. M. (2015). Shame, rage, and unsuccessful motivated reasoning in vulnerable narcissism. *Journal of Social and Clinical Psychology, 34*(10), 877.

Freis, S.D. (2018) The distinctiveness model of the narcissistic subtypes (SMNS): what binds and differentiates grandiose and vulnerable narcissism. (Herman, A.D, vd. (Ed), *Handbook of Trait Narcissism: KeyAdvances, Research Methods, and Controversies* içinde (s.37–46, Springer

Freud, S. (1917). *Mourning and melancholia*. Standard edition, 14(239), 1957-61.

Freud, S. (1950). Libidinal types. In J. Strachey (Ed. and Çev.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 21, pp. 217–220). London, England: Hogarth Press. (Original work published 1931)

Freud, S. (1955). Notes upon a case of obsessional neurosis. In J. Strachey (Ed. Çev.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 10, s. 155-318). London: Hogarth. (Original work published 1909)

Freud, S. (1957). On narcissism: An introduction. In J. Strachey (Ed. and Trans.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 14, pp. 73–102). London, England: Hogarth Press. (Original work published 1914)

Freud, S. (1957). Three essays on sexuality. In J. Strachey (Ed. and Trans.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 7, pp. 125–245). London, England: Hogarth Press. (Original work published 1905)

Freud, S. (1961). The economic problem of masochism. In J. Strachey (Ed. ve Çev.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 19, pp. 159-170). London: Hogarth. (Original work published 1924)

Friedemann, Y. (2011). *Narcissism and concern: The relationship of selfobject needs deprivation experience and narcissistic symptoms with "healthy" and "pathologic" concern.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bar Ilan University, Israel.

Fullinwider-Bush, N., ve Jacobvitz, D. B. (1993). The transition to young adulthood: Generational boundary dissolution and female identity development. *Family Process, 32*(1), 87-103.

Gabbard, G. (1989). Two subtypes of narcissistic personality disorder. *Bulletin of the Menninger Clinic, 53,* 527- 532. Psychology, 61(4), 590-597.

Gadzella, B.M., ve Masten, W.G. (2005). An analysis of the categories in the Student-life Stress Inventory. *American Journal of Psychological Research*, 7(1), 1-10.

Gager, C. T., Cooney, T. M., ve Call, K. T. (1999). The effects of family characteristics and time use on teenagers' household labor. *Journal of Marriage and the Family*, 982-994.

Garber, J., ve Flynn, C. (2001). Predictors of depressive cognitions in young adolescents. *Cognitive Therapy and Research, 25*(4), 353-376.

Gersten, S. P. (1991). Narcissistic personality disorder consists of two distinct subtypes. *Psychiatric Times, 8,* 25-26.

Gilbert, P. (2003). Evolution, social roles, and the differences in shame and guilt. *Social Research: An International Quarterly, 70*(4), 1205-1230.

Gilbert, P. (2004). Depression: A biopsychosocial, integrative and evolutionary approach. Power, M. (Ed.) *Mood disorders: A handbook of science and practice* içinde (s. 99-142).

Gilford, T. T., ve Reynolds, A. (2011). "My Mother's Keeper": The Effects of Parentification on Black Female College Students. *Journal of Black Psychology, 37*(1), 55-77

Given-Wilson, Z., McIlwain, D., ve Warburton, W. (2011). Meta-cognitive and interpersonal difficulties in overt and covert narcissism. *Personality and Individual Differences, 50*(7), 1000-1005.

Glickauf-Hughes C., ve Wells, M. (1997). *Object-relationspsychotherapy. An individualized and interactive approach to diagnosis and treatment.* Northvale, New Jersey, London: Jason Aronson Inc.

Godsall, R. E., Jurkovic, G. J., Emshoff, J., Anderson, L., & Stanwyck, D. (2004). Why some kids do well in bad situations: Relation of parental alcohol misuse and parentification to children's self-concept. *Substance Use & Misuse*, 39, 789–809.

Goldberg, C. (1988). Replacing moral masochism with a shame paradigm in psychoanalysis. *Dynamic Psychotherapy*, *6*(2), 114–123.

Goldner, L., Abir, A., ve Sachar, C. S. (2017). Adolescents' true-self behavior and parent-adolescent boundary dissolution: The mediating role of rejection sensitivity. *Child Indicators Research, 10*(2), 381-402.

Gonzalez-Mena, J. and Eyer, D. W. (2001). *Infants, Toddlers, and Caregivers* (5th ed.). Mountain View CA: Mayfield Publishing

Goodyear, C. A. (1988). *The relationship of personal control, stress, and expected disposition of surgical patients to preoperative anxiety* (Doktora tezi, California State University, Long Beach).

Gramzow, R., ve Tangney, J. P. (1992). Proneness to shame and the narcissistic personality. *Personality and Social Psychology Bulletin,* 18(3), 369-376.

Greenberger, D., ve Padesky, C. A. (1995). *Mind over Mood: a cognitive therapy treatment manual for clients*. Guilford press.

Gunderson, J. G., Ronningstam, E., ve Smith, L. E. (1991). Narcissistic personality disorder: A review of data on DSM-III-R descriptions. *Journal of Personality Disorders*, 5(2), 167-177.

Hankin, B. L., ve Abela, J. R. (Ed.). (2005). *Development of psychopathology: A vulnerability-stress perspective*. Sage Publications.

Hart, W., Richardson, K., Tortoriello, G. K., ve Breeden, C. J. (2019). Revisiting profiles and profile comparisons of grandiose and vulnerable narcissism on self-presentation tactic use. *Personality and Individual Differences*, 151, 109523. https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109523

Hendin, H. M., ve Cheek, J. M. (1997). Assessing hypersensitive narcissism: A reexamination of Murray's Narcism Scale. *Journal of Research in Personality*, 31(4), 588-599.

Hetherington, E. M. (1999). Should we stay together for the sake of the children. *Coping with divorce, single parenting, and remarriage: A risk and resiliency perspective* içinde, (s. 93-116).

Hibbard, S. (1992). Narcissism, shame, masochism, and object relations: An exploratory correlational study. *Psychoanalytic Psychology, 9*(4), 489.

Hofer, M. A. (1995). An evolutionary perspective on anxiety. Roose& Robert (Ed.) *Anxiety as symptom and signal* içinde (s.17-38). New Jersey: The Analytic Press

Hooper, L. M. (2007). The application of attachment theory and family systems theory to the phenomena of parentification. *The Family Journal, 15*(3), 217-223.

Hooper, L. M. (2009). *Parentification inventory*. Available from LM Hooper, Department of Educational Studies in Psychology, Research Methodology, and Counseling, The University of Alabama, Tuscaloosa, AL, 35487.

Hooper, L. M., Doehler, K., Jankowski, P. J., ve Tomek, S. E. (2012). Patterns of self-reported alcohol use, depressive symptoms, and body mass index in a family sample: The buffering effects of parentification. *The Family Journal*, 20(2), 164-178.

Hooper, L. M., Marotta, S. A., ve Lanthier, R. P. (2008). Predictors of growth and distress following childhood parentification: A retrospective exploratory study. *Journal of Child and Family Studies*, 17(5), 693-705.

Hooper, L. M., Tomek, S., Bond, J. M., ve Reif, M. S. (2015). Race/ethnicity, gender, parentification, and psychological functioning: Comparisons among a nationwide university sample. *The Family Journal, 23*(1), 33-48.

Horney, K. (1939). *New ways in psychoanalysis*. New York, NY: Horton.

Howe, N., ve Rinaldi, C. M. (2004). 'You be the big sister': Maternal-preschooler internal state discourse, perspective-taking, and sibling caretaking. Infant and Child Development: An International Journal of Research and Practice, 13(3), 217-234.

Howes, P. W., Cicchetti, D., Toth, S. L., ve Rogosch, F. A. (2000). Affective, organizational, and relational characteristics of maltreating families: A system's perspective. *Journal of Family Psychology*, 14(1), 95.

Hsueh, J., ve Gennetian, L. A. (2011). Welfare policies and adolescents: Exploring the roles of sibling care, maternal work schedules, and economic resources. *American Journal of Community Psychology*, 48(3), 322-340.

Hunt, W. (1995). The diffident narcissist: A character-type illustrated in The Beast in the Jungle by Henry James. *International Journal of Psycho-analysis*, 76, 1257-1267.

Huprich, S. K., ve Nelson, S. M. (2014). Malignant self-regard: Accounting for commonalities in vulnerably narcissistic, depressive, self-defeating, and masochistic personality disorders. *Comprehensive Psychiatry*, 55(4), 989-998.

Infurna, M. R., Reichl, C., Parzer, P., Schimmenti, A., Bifulco, A., ve Kaess, M. (2016). Associations between depression and specific childhood experiences of abuse and neglect: A meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 190, 47-55.

Ingram, R. E., Miranda, J., ve Segal, Z. V. (1998). *Cognitive vulnerability to depression*. Guilford Press.

Jacobs, E. H. (1991). Self psychology and family therapy. *American Journal of Psychotherapy*, 45(4), 483-498.

Jacobvitz, D. B., Morgan, E., Kretchmar, M. D., ve Morgan, Y. (1991). The transmission of mother-child boundary disturbances across three generations. *Development and Psychopathology*, 3(4), 513-527.

Jacobvitz, D. B., ve Bush, N. F. (1996). Reconstructions of family relationships: Parent–child alliances, personal distress, and self-esteem. *Developmental Psychology*, 32(4), 732.

Jacobvitz, D., Hazen, N., Curran, M., ve Hitchens, K. (2004). Observations of early triadic family interactions: Boundary disturbances in the family predict symptoms of depression, anxiety, and attention-deficit/hyperactivity disorder in middle childhood. *Development and Psychopathology*, 16(3), 577-592.

Jalali Asheghabadi, P., Borjali, A., & Hosseinsabet, F. Overt and Covert Narcissism in Iranian Students: The Role of Self-esteem and Shame. *Practice in Clinical Psychology*, 3(2), 79-88.

Jankowski, P. J., Hooper, L. M., Sandage, S. J., ve Hannah, N. J. (2013). Parentification and mental health symptoms: Mediator effects of perceived unfairness and differentiation of self. *Journal of Family Therapy*, 35(1), 43-65.

Jauk, E., ve Kaufman, S. B. (2018). The higher the score, the darker the core: The nonlinear association between grandiose and vulnerable narcissism. *Frontiers in Psychology*, 1305. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01305

Jerusalem, M., & Schwarzer, R. (1992). Self-efficacy as a resource factor in stress appraisal processes. Schwarzer, R. (Ed.) *Self-efficacy: Thought control of action* içinde, (s. 195-213).

Johnston, J. R. (1990). Role diffusion and role reversal: Structural variations in divorced families and children's functioning. *Family Relations*, 39(4), 405- 413.

Jones, R.A. ve Wells, M. (1996). An empirical study of parentification and personality. American *Journal of Family Therapy*, 24(2), 145-152

Joseph, T. D. (2013). Work related stress. *European Journal of Business and Social Sciences*, 1(10), 73-80.

Jurkovic, G. J. (1997*). The plight of the parentified child*. New York: Brunner Mazel Inc.

Jurkovic, G. J., Jessee, E. H., ve Goglia, L. R. (1991). Treatment of parental children and their families: Conceptual and technical issues. *American Journal of Family Therapy*, 19(4), 302-314.

Jurkovic, G. J., Kuperminc, G. P., Sarac, T., ve Weisshaar, D. (2005). Role of filial responsibility in the post-war adjustment of Bosnian young adolescents. *Journal of Emotional Abuse*, 5(4), 219-235.

Jurkovic, G. J., Thirkield, A., ve Morrell, R. (2001). Parentification of adult children of divorce: A multidimensional analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(2), 245-257.

Kaboğlu, Z. (2020). *Childhood roles in the family, shame, and adult narcissism*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bilgi Üniversitesi, İstanbul.

Kaelber, C. T., ve Moul, D. E. (1995). Epidemiology of depression (M. E. Farmer, Ed.). In E. E. Beckham & W. R. Leber (Ed.), *Handbook of depression* içinde (s. 3–35). Guilford Press.

Kagan, J., ve Snidman, N. (1999). Early childhood predictors of adult anxiety disorders. *Biological Psychiatry*, 46(11), 1536-1541.

Kagitcibasi, C., ve Ataca, B. (2005). Value of children and family change: A three-decade portrait from Turkey. *Applied Psychology*, 54(3), 317-337.

Kajonius, P. J., & Björkman, T. (2020). Dark malevolent traits and everyday perceived stress. *Current Psychology*, 39(6), 2351-2356.

Kameguchi, K. (1996). Chaotic states of generational boundaries in contemporary Japanese families. *Research on Family Resources and Needs Across the World*, (1996) 235-242.

Karaaziz, M., ve Atak, İ. E. (2013). Narsisizm ve narsisizmle ilgili araştırmalar üzerine bir gözden geçirme. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1(2), 44-59.

Karagöbek, A.B. (2014) *The effect of maternal parentification history, maternal attachment styles, socioeconomic status and children's self-construals on parentification roles and perceived parental caregiving*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara

Karakaş, S. (2017). Prof. Dr. Sirel Karakaş Psikoloji Sözlüğü: Bilgisayar Programı ve Veri tabanı- www.psikolojisozlugu.com (sürüm: 5.2.0 / 2022)

Karpel, M. A. (1977). *Intrapsychic and interpersonal processes in the parentification of children*. University of Massachusetts Amherst.

Kealy, D., Laverdière, O., ve Pincus, A. L. (2020). Pathological narcissism and symptoms of major depressive disorder among psychiatric outpatients: The mediating role of impaired emotional processing. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 208(2), 161-164.

Kelley, M. L., French, A., Bountress, K., Keefe, H. A., Schroeder, V., Steer, K., ve Gumienny, L. (2007). Parentification and family responsibility in the family of origin of adult children of alcoholics. *Addictive Behaviors, 32*(4), 675-685.

Kerig, P. K. (1999). Gender issues in the effects of exposure to violence on children. *Journal of Emotional Abuse*, 1(3), 87-105.

Kerig, P. K. (2005). Revisiting the construct of boundary dissolution: A multidimensional perspective. *Journal of Emotional Abuse*, 5(2-3), 5-42.

Kernberg, O. F. (1967). Borderline personality organization. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 15, 641–685.

Kernberg, O. F. (1970). Factors in the psychoanalytic treatment of narcissistic personalities. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 18, 51–85.

Kernberg, O. F. (1975). *Borderline Conditions and Pathological Narcissism*. New York, NY: Jason Aronson.

Kernberg, O. F. (1986). Factors in the psychoanalytic treatment of narcissistic personalities. In A. P. Morrison (Ed.), *Essential Papers on Narcissism* içinde (s. 213–244). New York and London: New York University Press

Kernberg, O. F. (1992). *Aggression in personality disorders and its perversions*. New Haven, CT: Yale University Press.

Kernberg, O. F. (2012). *Sınır durumlar ve patolojik narsisizm*.Çev. M. Atakay, İstanbul: Metis Yayınları.

Kessler, R. C. (1997). The effects of stressful life events on depression. *Annual Review of Psychology*, 48(1), 191-214.

Ketisch, T., Jones, R., Mirsalimi, H., Casey, R., ve Milton, T. (2014). Boundary disturbances and eating disorder symptoms. *The American Journal of Family Therapy*, 42(5), 438-451.

Kim, E. K. (2011). Effects of family environment, shame and guilt proneness on parentification of male and female juveniles. *Korean Journal of Child Studies*, 32(3), 77-90.

Kim, J., Talbot, N. L., ve Cicchetti, D. (2009). Childhood abuse and current interpersonal conflict: The role of shame. *Child Abuse & Neglect*, 33(6), 362-371.

Kim, S., Thibodeau, R., ve Jorgensen, R. S. (2011). Shame, guilt, and depressive symptoms: a meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 137(1), 68.

Kocabaşoğlu N. (2002). Anksiyete Bozuklukları. E. İlkay (Ed.), *Cerrahpaşa Psikiyatri* içinde (s. 453-508). Cerrahpaşa Psikiyatri. İstanbul Üniversitesi, Yayın, (4326)

Kohut, H. (1971). *The analysis of the self*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.

Kohut, H. (1977). *The restoration of the self*. New York, NY: International Universities Press.

Kohut, H. (1984). *How does analysis cure?* Chicago: University of Chicago Press

Köyden, D. (2015). *Ebeveynleşme olgusunun depresyon, kaygı, öfke ve obsesif inanış biçimleriyle ilişkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kraus, G., ve Reynolds, D. J. (2001). The "abc's" of the cluster b's: Identifying, understanding, and treating cluster b personality disorders. *Clinical Psychology Review*, 21(3), 345-373.

Krizan, Z., ve Johar, O. (2012). Envy divides the two faces of narcissism. *Journal of Personality*, 80(5), 1415-1451.

Kuperminc, G. P., Jurkovic, G. J., ve Casey, S. (2009). Relation of filial responsibility to the personal and social adjustment of Latino adolescents from immigrant families. *Journal of Family Psychology*, 23(1), 14

Kuperminc, G. P., Wilkins, N. J., Jurkovic, G. J., & Perilla, J. L. (2013). Filial responsibility, perceived fairness, and psychological functioning of Latino youth from immigrant families. *Journal of Family Psychology*, 27(2), 173.

La Marca, R., Scheiwiller, M., Pfaff, M., La Marca-Ghaemmaghami, P., ve Böker, H. (2022). The Role of Vulnerable and Grandiose Narcissism in the Inpatient Treatment of Stress-Related Depressive Disorders. *Journal of Psychiatry and Psychiatric Disorders*, 6(3), 142-161.

Lapierre-Bédard, A., Rancourt-Tremblay, Z., Marineau Painchaud, J. A., Allard, M., ve Descôteaux, J. (2022). Narcissism and concern: The mediating role of explicit motives. *Current Psychology*, 2022, 1-11.

Lazarus, R. S. (1966). Psychological stress and the coping process. New York, NY: McGraw-Hill.

Lazarus, R. S. (1990). Theory-based stress measurement. *Psychological inquiry*, 1(1), 3-13.

Levy, K. N., Ellison, W. D., ve Reynoso, J. S. (2011). A historical review of narcissism and narcissistic personality. Campbell& Miller (Ed.) *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments* içinde (s. 3-13). John Wiley & Sons

Lewis, H. B. (1971). Shame and guilt in neurosis. *Psychoanalytic Review*, 58(3), 419-438.

Lewis, H. B. (1987). Shame and the Narcissistic. *The many faces of shame* içinde, D.L. Nathanson (Ed.) 93. Nem York, London: Guilford Press.

Lewis, M., Alessandri, S. M., ve Sullivan, M. W. (1992). Differences in shame and pride as a function of children's gender and task difficulty. *Child Development*, 63(3), 630-638.

Lewis, M., Sullivan, M. W., Stanger, C., ve Weiss, M. (1989). Self development and self-conscious emotions. *Child Development*, 146-156.

Lovibond, P. F., ve Lovibond, S. H. (1995). The structure of negative emotional states: Comparison of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) with the Beck Depression and Anxiety Inventories. *Behaviour Research and Therapy*, 33(3), 335-343.

Luchner, A. F., Houston, J. M., Walker, C. ve Houston, M. A. (2011). Exploring the relationship between two forms of narcissism and competitiveness. *Journal of Personality and Individual Differences*, 51, 779-782

Lutwak, N., Panish, J., ve Ferrari, J. (2003). Shame and guilt: Characterological vs. behavioral self-blame and their relationship to fear of intimacy. *Personality and Individual Differences*, 35(4), 909-916.

Lutwak, N., ve Ferrari, J. R. (1996). Moral affect and cognitive processes: Differentiating shame from guilt among men and women. *Personality and Individual Differences*, 21(6), 891-896.

Macfie, J., Mcelwain, N. L., Houts, R. M., ve Cox, M. J. (2005). Intergenerational transmission of role reversal between parent and child: Dyadic and family systems internal working models. *Attachment ve Human Development*, 7(1), 51-65.

Magnavita, J. J. (2000). Integrative relational therapy of complex clinical syndromes: Ending the multigenerational transmission process. *Journal of Clinical Psychology*, 56(8), 1051-1064.

Mahmoud, J. S. R., Hall, L. A., ve Staten, R. (2010). The psychometric properties of the 21-Item Depression Anxiety and Stress Scale (DASS-21) among a sample of young adults. *Southern Online Journal of Nursing Research*, 10(4), 21-34.

Malkin, M. L., Barry, C. T., ve Zeigler-Hill, V. (2011). Covert narcissism as a predictor of internalizing symptoms after performance feedback in adolescents. *Personality and Individual Differences*, 51(5), 623-628.

Marčinko, D., Jakšić, N., Ivezić, E., Skočić, M., Surányi, Z., Lončar, M., ... ve Jakovljević, M. (2014). Pathological narcissism and depressive symptoms in psychiatric outpatients: Mediating role of dysfunctional attitudes. *Journal of Clinical Psychology*, 70(4), 341-352.

Martin, M. T. (1996). *Mother-daughter relations in divorced families: Parentification and internalizing and relationship problems*. (Yayınlanmamış doktora tezi).

Masterson, J. F. (1990). Psychotherapy of borderline and narcissistic disorders: Establishing a therapeutic alliance (A developmental, self, and object relations approach). *Journal of Personality Disorders*, 4(2), 182-191.

Masterson, J. F. (1993). *The emerging self: A developmental self and object relations approach to the treatment of the closet narcissistic disorder of the self*. New York, NY: Brunner/Mazel.

Masterson, J.F. (1981). *The narcissistic and borderline disorders*. New York: Brunner/Mazel

McCarter, T. (2008). Depression overview. *American health ve drug benefits*, 1(3), 44.

McMahon, T. J. ve Luthar, S. S. (2007). Defining characteristics and potential consequences of caretaking burden among children living in urban poverty. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(2), 267-281.

McWilliams, N. (2010). *Psikanalitik tanı*. (Çev. E. Kalem) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları (Orijinal eserin yayın tarihi 1994).

Mechanic, K. L., ve Barry, C. T. (2015). Adolescent grandiose and vulnerable narcissism: Associations with perceived parenting practices. *Journal of Child and Family Studies*, 24(5), 1510-1518.

Miller, A. (1979). Depression and grandiosity as related forms of narcissistic disturbances. International *Review of Psycho-Analysis*, 6,1, 61-76.

Miller, A. (2013). *Yetenekli çocuğun dramı*. (3. Baskı). (Çev. E. Avşar), İstanbul: Profil Yayıncılık . (Orijinal eserin yayın tarihi 1981).

Miller, J. D., Hoffman, B. J., Gaughan, E. T., Gentile, B., Maples, J. ve Keith Campbell, W. (2011). Grandiose and vulnerable narcissism: A nomological network analysis. *Journal of Personality*, 79(5), 1013-1042.

Miller, J. D., Lynam, D. R., Hyatt, C. S., ve Campbell, W. K. (2017). Controversies in narcissism. *Annual Review of Clinical Psychology*, 13(1), 291-315.

Millon, T., Grossman, S., Millon, C., Meagher, S., ve Ramnath, R. (2019). *Modern yaşamda kişilik bozuklukları*. (Çev. Elif Okan Gezmiş), İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2012)

Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Cambridge, Mass.Harvard University Press.

Minuchin, S., Montalvo, B., Guerney, B., Rosman, B., ve Schumer, F. (1967). *Families of the slums*. New York: Basic Books.

Montebarocci, O., Surcinelli, P., Baldaro, B., Trombini, E., ve Rossi, N. (2004). Narcissism versus proneness to shame and guilt. *Psychological Reports*, 94(3), 883-887.

Morf, C. C., ve Rhodewalt, F. (2001). Expanding the dynamic self-regulatory processing model of narcissism: Research directions for the future. *Psychological Inquiry*, 12(4), 243-251.

Morrison, A. P. (1989). *Shame: The underside of narcissism*. Hillsdale: Analytic Press.

Munir, S., Gondal, A.Z., ve Takov, V., (2019). *Generalized anxiety disorder*. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK441870

Nanni, V., Uher, R., ve Danese, A. (2012). Childhood maltreatment predicts unfavorable course of illness and treatment outcome in depression: A meta-analysis. *The American Journal of Psychiatry*, 169(2), 141–151.

Nathanson, D. L. (1987). A timetable for shame. Nathanson, D. L (Der.) *The many faces of shame* içinde, 1-63. New York, London: The Guilford Press

Nelemans, S., Thomaes, S., Bushman, B. J., Aleva, L., Goossens, F. A., Olthof, T., Vermande, M. (2015). All egos were not created equal: Narcissism, self-esteem, and internalizing problems in children. Manuscript submitted for publication.

Nemiah, J. C. (1961). *Foundations of psychopathology*. Oxford University Press, USA.

Nesse, R. M. (1994). Fear and fitness: An evolutionary analysis of anxiety disorders. *Ethology and sociobiology*, 15(5-6), 247-261.

Netzer, C. (1980). Hubris in the family. *International Journal of Family Therapy*, 2(1), 22-38.

Nevid, J. S. (2015). *Essentials of psychology: Concepts and applications* (4th ed.). Belmont, CA: Wadsworth Cengage Learning.

Nicholls, E., ve Stukas, A. A. (2011). Narcissism and the self-evaluation maintenance model: Effects of social comparison threats on relationship closeness. *The Journal of Social Psychology*, 151(2), 201-212.

Nichols, M.P. (2013). *Aile terapisi, kavramlar ve yöntemle*r (1.Baskı). (Çev. Okhan Gündüz) İstanbul: Kaknüs Yayınları (Orijinal basım tarihi 1984)

Niedenthal, P. M., Tangney, J. P., ve Gavanski, I. (1994). " If only I weren't" versus" If only I hadn't": Distinguishing shame and guilt in conterfactual thinking. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 585.

O'Mahen, H. A., Karl, A., Moberly, N., ve Fedock, G. (2015). The association between childhood maltreatment and emotion regulation: two different mechanisms contributing to depression. *Journal of Affective Disorders*, 174, 287-295.

Odağ, C. (1996). Örneklerle narsisizm. *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları*, 1(3), 457-476.

Oldham, J. M., ve Morris, L. B. (1995). *The new personality self-portrait: Why you think, work, love, and act the way you do*. New York: Bantam Books

Otway, L. J., ve Vignoles, V. L. (2006). Narcissism and childhood recollections: A quantitative test of psychoanalytic predictions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(1), 104-116.

Öztürk, O. (2002). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*, (9. Baskı). Ankara: Feryal Matbaası, 436.

Parker, G., ve Roy, K. (2001). Adolescent depression: a review. *Australian ve New Zealand Journal of Psychiatry*, 35(5), 572-580.

Pasternak, A., ve Schier, K. (2014). Life without childhood--parentification of women with ACoA syndrome. *Psychiatria Polska*, 48(3), 553-562.

Pattison, S. (2000). *Shame: Theory, therapy, theology*. Cambridge University Press.

Peris, T. S., Goeke-Morey, M. C., Cummings, E. M., ve Emery, R. E. (2008). Marital Conflict and Support Seeking by Parents in Adolescence: Empirical Support for the Parentification Construct. *Journal of Family Psychology*, 22(4), 633-642.

Peris, T. S., ve Emery, R. E. (2005). Redefining the parent-child relationship following divorce: Examining the risk for boundary dissolution. *Journal of Emotional Abuse*, 5(4), 169-89.

Pincus AL ve Roche MJ. (2011) Narcissistic grandiosity and narcissistic vulnerability. In: Campbell WK, Miller JD, (Ed.) *Handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments* içinde (s. 31–40) New York, NY: Wiley & Sons.

Pincus, A. L., Ansell, E. B., Pimentel, C. A., Cain, N. M., Wright, A. G. ve Levy, K. N. (2009). Initial construction and validation of the Pathological Narcissism Inventory. Psychological Assessment, 21(3), 365.

Price, J. S. (2003). Evolutionary aspects of anxiety disorders. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 5(3), 223.

Quinodoz, J. M. (2016*). Freud'u okumak*, (Çev. B. Kolbay, Ö. Soysal). İstanbul: Bağlam Yayınları.

Radke-Yarrow, M., Zahn-Waxler, C., Richardson, D. T., Susman, A., ve Martinez, P. (1994). Caring behavior in children of clinically depressed and well mothers. *Child Development*, 65(5), 1405-1414.

Rank, O. (1911). A contribution to narcissism. *Jahrbuch fur Psychoanalytische und Psychopathologische Forschungen*, 3, 401–426.

Rank, O. (1971). *The double: A psychoanalytic study* (Çev. H., Tucker Jr). Chapel Hill, NC: UNC Press. (Orijinal basım tarihi 1914)

Rathvon, N., ve Holmstrom, R. (1996). An MMPI-2 portrait of narcissism. *Journal of Personality Assessment*, 66, 1–19

Reich, A. (1960). Pathologic forms of self-esteem regulation. *Psychoanalytic Study of the Child*, 18, 218–238.

Reimer, M. S. (1996). "Sinking into the ground": The development and consequences of shame in adolescence. *Developmental Review*, 16(4), 321-363.

Ressler, K. J., ve Nemeroff, C. B. (2000). Role of serotonergic and noradrenergic systems in the pathophysiology of depression and anxiety disorders. *Depression and Anxiety*, 12(S1), 2-19.

Rolland, J. S. (1999). Parental illness and disability: a family systems framework. *Journal of Family Therapy*, 21(3), 242-266.

Ronningstam, E. (1988). Comparing three systems for diagnosing narcissistic personality disorder. *Psychiatry*, 51(3), 300-311.

Ronningstam, E. (2005). *Identifying and understanding the narcissistic personality*. Oxford University Press.

Ronningstam, E. (2009). Narcissistic personality disorder: Facing DSM-V. *Psychiatric Annals*, 39(3). https://doi.org/10.3928/00485713-20090301-09

Ronningstam, E., ve J. Gunderson. (1990). Identifying criteria for narcissistic personality disorder. *American Journal of Psychiatry*, 147, 918-922.

Rose, P. (2002). The happy and unhappy faces of narcissism. *Personality and Individual Differences*, 33(3), 379-391.

Rosenfeld H. (1987*). Impasse and Interpretation*. Tavistock.

Rothman, E. F., Bernstein, J., ve Strunin, L. (2010). Why might adverse childhood experiences lead to underage drinking among US youth? Findings from an emergency department-based qualitative pilot study. *Substance Use ve Misuse*, 45(13), 2281-2290.

Rozenblatt, S. (2002). *In Defence of Self: The relationship of Self- Esteem and Narcissim to Aggressive Behavior*. Long Island University, Psychology, (Yayınlanmış Doktora Tezi), USA.

Russ, E., Shedler, J., Bradley, R. ve Westen, D. (2008). Refining the construct of narcissistic personality disorder: Diagnostic criteria and subtypes. *American Journal of Psychiatry*, 165(11), 1473-1481.

Saha, A. (2016). Parentification: boon or bane. *Journal of Psychosocial Research*, 11(2), 289-301

Sandoval, E. C. (2021). *The Relationship Between Parentification, Depression, Emotion Regulation, and Sociocultural Variables in Latinx Emerging Adults*. (Doktora tezi, University of La Verne).

Sarıçam, H. (2018). *The psychometric properties of Turkish version of Depression Anxiety Stress Scale-21* (DASS-21) *in health control and clinical samples*.

Sarikaya, B. (2019). *Üniversite öğrencilerinin ebevenyleşme yaşantıları ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.

Schier, K., Herke, M., Nickel, R., Egle, U. T. ve Hardt, J. (2015). Long-term sequelae of emotional parentification: A cross-validation study using sequences of regressions. *Journal of Child and Family Studies*, 24(5), 1307-1321.

Schoenleber, M., ve Berenbaum, H. (2012). Shame regulation in personality pathology. *Journal of Abnormal Psychology*, 121(2), 433.

Shaffer, A. ve Sroufe, L. A. (2005). The developmental and adaptational implications of generational boundary dissolution: Findings from a prospective, longitudinal study. *Journal of Emotional Abuse*, 5(2-3), 67-84.

Shavit, Y., ve Tolmacz, R. (2014). Pathological concern: Scale construction, construct validity, and associations with attachment, self-cohesion, and relational entitlement. *Psychoanalytic Psychology*, 31(3), 343.

Shifren, K., ve Kachorek, L.V. (2003). Does early caregiving matter? The effects on young caregiver's adult mental health. *International Journal of Behavioral Development*, 27, 338–346.

Simon, R. I. (2002). Distinguishing trauma-associated narcissistic symptoms from posttraumatic stress disorder: A diagnostic challenge. *Harvard Review of Psychiatry*, 10(1), 28-36.

Sommer, K. L., Kirkland, K. L., Newman, S. R., Estrella, P., ve Andreassi, J. L. (2009). Narcissism and cardiovascular reactivity to rejection imagery. *Journal of Applied Social Psychology*, 39, 1083–1115.

South, S. C., Eaton, N. R. ve Krueger, R. F. (2011). Narcissism in Official Psychiatric Classification Systems: Toward DSM-5. *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments* içinde (s. 22-30).

Spero, M. H. (1984). Shame: An object-relational formulation. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 39(1), 259-282.

Sroufe, L. A., Jacobvitz, D., Mangelsdorf, S., DeAngelo, E., ve Ward, M. J. (1985). Generational boundary dissolution between mothers and their preschool children: A relationship systems approach. *Child Development*, 317-325.

Stein, J. A., Riedel, M., ve Rotheram-Borus, M. J. (1999). Parentification and its impact on adolescent children of parents with AIDS. *Family Process*, 38(2), 193-208.

Stein, J. A., Rotheram-Borus, M. J., ve Lester, P. (2007). Impact of Parentification on Long-Term Outcomes Among Children of Parents With HIV/AIDS. *Family Process*, 46(3), 317-333.

Şahin N.H ve Şahin N., (1997) *Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler.* Ankara, TPD Yayınları, 1.baskı, 1997, s. 104-106.

Şahin, N.H., ve Şahin, N. (1992). *Adolescent guilt, shame, and depression in relation to sociotropy and autonomy*. The World Congress of Cognitive Therapy, Toronto.

Tan, S., Moulding, R., Nedeljkovic, M. ve Kyrios, M. (2010). Metacognitive, cognitive and developmental predictors of generalised anxiety disorder symptoms. *Clinical Psychologist*, 14(3), 84-89.

Tangney, J. P. (1993). Shame and guilt. C. G. Costello (Ed.), *Symptoms of depression* içinde (s. 161-180). New York: Wile

Tangney, J. P. (1994). The mixed legacy of the superego: Adaptive and maladaptive aspects of shame and guilt. In J. M. Masling & R. F. Bornstein (Ed.), *Empirical perspectives on object relations theory* içinde (s. 1–28). American Psychological Association.

Tangney, J. P., Burggraf, S. A., ve Wagner, P. E. (1995). Shame-proneness, guilt-proneness, and psychological symptoms. In J. P. Tangney & K. W. Fischer (Ed.), *Self-conscious emotions: The psychology of shame, guilt, embarrassment, and pride* içinde (s. 343–367). Guilford Press. .

Tangney, J. P., ve Dearing, R. L. (2002). Gender differences in morality. In R. F. Bornstein & J. M. Masling (Ed.), *The psychodynamics of gender and gender role* içinde (s. 251–269). American Psychological Association. https://doi.org/10.1037/10450-007

Tangney, J. P., Wagner, P., ve Gramzow, R. (1992). Proneness to shame, proneness to guilt, and psychopathology. *Journal of abnormal psychology*, 101(3), 469.

Teasdale, J. D. (1988). Cognitive vulnerability to persistent depression. *Cognition ve Emotion*, 2(3), 247-274.

Thirkield, A. (2002). *The role of fairness in emotional and social outcomes of childhood filial responsibility.* (Yayınlanmamış doktora tezi), Georgia State University, Atlanta.

Thomaes, S., Bushman, B. J., Stegge, H., ve Olthof, T. (2008). Trumping shame by blasts of noise: Narcissism, self-esteem, shame, and aggression in young adolescents. *Child Development*, 79(6), 1792-1801.

Thomaes, S., Stegge, H., Olthof, T., Bushman, B. J., ve Nezlek, J. B. (2011). Turning shame inside-out: "humiliated fury" in young adolescents. *Emotion*, 11(4), 786.

Tilghman-Osborne, C., Cole, D. A., Felton, J. W., ve Ciesla, J. A. (2008). Relation of guilt, shame, behavioral and characterological self-blame to depressive symptoms in adolescents over time. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 27(8), 809-842.

Titzmann, Peter F. (2012) Growing up too soon? Parentification among immigrant and native adolescents in Germany. *Journal of Youth and Adolescence*, 41(7), 880-893.

Tolmacz, R., Friedemann, Y., Doron, Y., ve Gerber, Z. (2021). Narcissism and concern for others: A contradiction in terms. *Current Psychology*, 40(4), 1814-1823.

Tomeny, T. S., Barry, T. D., ve Fair, E. C. (2017). Parentification of adult siblings of individuals with autism spectrum disorder: Distress, sibling relationship attitudes, and the role of social support. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 42(4), 320-331.

Torres, C. (2002). *Early maladaptive schemas and cognitive distortions in psychopathy and narcissism.* (Doktora Tezi). The Australian National University. http://www.sakkyndig.com/psykologi/artvit/torres2002.pdf

Tortoriello, G. K., ve Hart, W. (2018). A tale of two audiences: Narcissism, failure reactivity, and perceived criticism from the self and others as internalized audiences. *Self and Identity*, 17(2), 236-254.

Tracy, J. L., Cheng, J. T., Martens, J. P., ve Robins, R. W. (2011). The emotional dynamics of narcissism: Inflated by pride, deflated by shame. *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments* içinde, (s. 330-343). Wiley Online Library.

Tracy, J. L., Cheng, J. T., Robins, R. W., ve Trzesniewski, K. H. (2009). Authentic and hubristic pride: The affective core of self-esteem and narcissism. *Self and Identity*, 8(2-3), 196-213.

Tracy, J. L., ve Robins, R. W. (2004). " Putting the Self Into Self-Conscious Emotions: A Theoretical Model". *Psychological Inquiry*, 15(2), 103-125.

Tracy, J. L., ve Robins, R. W. (2006). Appraisal antecedents of shame and guilt: Support for a theoretical model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(10), 1339-1351.

Tracy, J. L., ve Robins, R. W. (2007). The nature of pride. The self-conscious emotions: *Theory and research*, 263-282.

Tritt, S. M., Ryder, A. G., Ring, A. J., ve Pincus, A. L. (2010). Pathological narcissism and the depressive temperament. *Journal of Affective Disorders*, 122(3), 280-284.

Trondsen, M. V. (2012). Living with a mentally ill parent: Exploring adolescents' experiences and perspectives. *Qualitative Health Research*, 22(2), 174-188.

Tura, S. M. (2000). *Günümüzde psikoterapi*. İstanbul: Metis Yayınları.

Uğur M. (2002). Mizaç Bozuklukları. E. İlkay (Ed.), *Cerrahpaşa Psikiyatri* içinde (391-452. ss.). Cerrahpaşa Psikiyatri. İstanbul Üniversitesi, Yayın, (4326)

Van Buren, B. R., ve Meehan, K. B. (2015). Child maltreatment and vulnerable narcissism: The roles of shame and disavowed need. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 63(3), 555-561.

Van der Mijl, R. C., ve Vingerhoets, A. J. (2017). The positive effects of parentification: An exploratory study among students. *Psychological Topics*, 26(2), 417-430.

Wälder, R. (1925). The psychoses: their mechanisms and accessibility to influence. International *Journal of Psychoanalysis*, 6, 259–281.

Wallerstein, J. S. (1985). The overburdened child: Some long-term consequences of divorce. *Social Work*, 30(2), 116-123.

Walsh, S., Shulman, S., Bar-On, Z., ve Tsur, A. (2006). The role of parentification and family climate in adaptation among immigrant adolescents in Israel. *Journal of Research on Adolescence*, 16(2), 321-350.

Wang, J., ve Patten, S. B. (2001). Perceived work stress and major depression in the Canadian employed population, 20–49 years old. *Journal of Occupational Health Psychology*, 6(4), 283.

Washburn, J. J., McMahon, S. D., King, C. A., Reinecke, M. A., ve Silver, C. (2004). Narcissistic features in young adolescents: Relations to aggression and internalizing symptoms. *Journal of Youth and Adolescence*, 33, 247–260.

Weisskirch, R. S. (2010). Child languagebrokers in immigrantfamilies: An overview of family dynamics. *MediAzioni*, 10, 68-87

Weiten, W., ve McCann, D. (2004). Stress, coping, and health. *Psychology: Themes and Variations* içinde, (s. 462-497). California: Wadsworth/Thompson Learning.

Wells, M., Glickauf-Hughes, C., ve Jones, R. (1999). Codependency: A grass roots construct's relationship to shame-proneness, low self-esteem, and childhood parentification. *American Journal of Family Therapy*, 27(1), 63-71.

Wells, M., ve Jones, R. (1998). Relationship among childhood parentification, splitting, and dissociation: Preliminary findings. *American Journal of Family Therapy*, 26(4), 331-339.

Wells, M., ve Jones, R. (2000). Childhood parentification and shame-proneness: A preliminary study. *American Journal of Family Therapy*, 28(1), 19-27.

Wikle, J. S., Jensen, A. C., ve Hoagland, A. M. (2018). Adolescent caretaking of younger siblings. *Social Science Research, 71*, 72-84.

Williams, K. ve Francis, S. E. (2010). Parentification and psychological adjustment: Locus of control as a moderating variable. *Contemporary Family Therapy*, 32(3), 231-237.

Wink, P. (1991). Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(4), 590-597.

Winnicott, D. W. (1965). Ego distortions in terms of true and false self. *The maturational processes and the facilitating environment* içinde, (s. 140–152). New York, NY: International Universities Press.

Winnicott, D.W. (1958). The capacity to be alone. In M.M. Khan (Ed), *The maturational processes and the facilitating environment: Studies in the theory of emotional*

development içinde (s. 29-36). London: The Hogarth Press and the Institute of Psychoanalysis.

Winnicott, D.W. (1960) Ego Distortion in Terms of True and False Self. *The Maturational Processes and the Facilitating Environment* içinde (s. London: Karnac Books

World Health Organization. (1992). *The ICD-10 classification of mental and behavioural disorders: clinical descriptions and diagnostic guidelines*. World Health Organization.

Wright, F., O'Leary, J., ve Balkin, J. (1989). Shame, guilt, narcissism, and depression: Correlates and sex differences. *Psychoanalytic Psychology*, 6(2), 217.

Yew, W. P., Siau, C. S., ve Kwong, S. F. (2017). Parentification and Resilience Among Students With Clinical and Nonclinical Aspirations: A Cross-Sectional Quantitative Study. *Journal of Multicultural Counseling and development*, 45(1), 66-75.

Yıldırım, F. (2016). *Aile Öngörülemezliği ve Ebeveynleşmenin Üniversite Öğrencilerinin Depresyon Düzeyleri, Öfke Tarzları ve Obsesif İnanışları Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Young, J., Klosko, J.S., ve Weishaar, M.E. (2003). *Schema Therapy: A Practitioner's Guide*. The Guilford Press: New York.

Zeigler-Hill, V., Clark, C. B., & Pickard, J. D. (2008). Narcissistic subtypes and contingent self-esteem: Do all narcissists base their self-esteem on the same domains. *Journal of personality*, 76(4), 753-774.

Zeigler-Hill, V., Green, B. A., Arnau, R. C., Sisemore, T. B., ve Myers, E. M. (2011). Trouble ahead, trouble behind: Narcissism and early maladaptive schemas. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 42(1), 96- 103.

Zeigler-Hill, V., ve Jordan, C. H. (2011). Behind the mask: Narcissism and implicit self-esteem. *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments* içinde, (s. 101-115).

Zhang, H., Luo, Y., Zhao, Y., Zhang, R., ve Wang, Z. (2017). Differential relations of grandiose narcissism and vulnerable narcissism to emotion dysregulation: Self-esteem matters. *Asian Journal of Social Psychology*, 20(3-4), 232-237.

Zick, C. D., ve Allen, C. R. (1996). The impact of parents' marital status on the time adolescents spend in productive activities. *Family Relations*, 65-71.

EKLER

EK-1 Bilgilendirilmiş Onam Formu:

Bu çalışma, Maltepe Üniversitesi Klinik Psikoloji programı yüksek lisans öğrencisi Ebru Mebrure İŞMEN tarafından, Dr. Öğr. Üyesi Kuntay ARCAN danışmanlığında yürütülmektedir. Araştırma, çocukluk döneminde aile içindeki roller ile bazı değişkenlerin ilişkisinin incelenmesini amaçlamaktadır.

Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak ve elde edilecek bilgiler sadece bilimsel yayımlarda kullanılacaktır. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankette yer alan soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Lütfen her sayfanın başında yer alan yönergeleri dikkatlice okuyarak size en uygun olduğunu düşündüğünüz yanıtı vermeye çalışın.

Anketin tamamlanması yaklaşık olarak 20-30 dakika sürmektedir. Soruları size en uygun olacak şekilde cevaplamanız ve boş bırakmamanız geçerli ve güvenilir sonuçlar elde etmek açısından oldukça önemlidir. Anket kişisel rahatsızlık verecek sorular içermemektedir. Buna rağmen katılım sırasında sorulardan veya herhangi bir nedenden ötürü rahatsızlık hissettiğiniz takdirde cevaplamayabilir veya cevaplama işini bırakabilirsiniz.

Çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

"Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum."

* Gerekli

Okudum, anladım, kabul ediyorum.

*☒ Onaylıyorum.

EK-2 Demografik Bilgi Formu

1. **Cinsiyetiniz:** **Kadın** ☐ **Erkek** ☐
2. **Doğum Yılınız: ……**
3. **Devam ettiğiniz Üniversite/Fakülte/ Bölüm:**
   ……...../……../……
4. **Kimlerle Yaşıyorsunuz?** Anne/babayla ☐
   Yurtta ☐
   Evde arkadaşlarla ☐
   Evde yalnız ☐
   Diğer ……
5. **Yaşamınızın büyük bölümünü nerede geçirdiniz?** Köy- Kasaba ☐
   İlçe ☐
   İl ☐
   Büyükşehir ☐
6. **Anneniz** Sağ ☐ Hayatta Değil ☐
   Anneniz hayatta değilse, vefat ettiğinde siz kaç yaşındaydınız? ……..
7. **Babanız** Sağ ☐ Hayatta Değil ☐
   Babanız hayatta değilse, vefat ettiğinde siz kaç yaşındaydınız? ……
8. **Siz dünyaya geldiğinizde anneniz kaç yaşındaydı?** ……..
9. **Siz dünyaya geldiğinizde babanız kaç yaşındaydı?** ……..
10. **Annenizin mesleği** ……
11. **Babanızın mesleği** ……
12. **Anne Babanızın Eğitim Durumu**

	Okur-yazar değil	Okur-Yazar	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Mezunu	Yüksekokul /Üniversite Mezunu	Lisansüstü Mezunu
Anne							
Baba							

13. **Anne Babanız** Birlikteler ☐
    Ayrılar ☐
    Ayrı ise ayrıldıklarınızda kaç yaşındaydınız? …….
14. **Kardeşiniz Var Mı?** Var ☐ Yok ☐
15. **Kaç Kardeşiniz Var? …….**
16. **Ailenin Kaçıncı Çocuğusunuz? ……**
17. **Ebeveynleriniz ya da kardeşlerinizden birinin fiziksel rahatsızlığı (bakım gerektiren) var mı?** Evet ( ) Hayır ( )
18. **Ebeveynleriniz ya da kardeşlerinizden birinin psikolojik rahatsızlığı olan var mı?**
    Evet ( ) Hayır ( )
19. **Ebeveynlerinizden birinin alkol ve/veya madde bağımlılığı var mı?**
    Evet ( ) Hayır ( )

EK-3 Ebeveynleşme Envanteri

EBEVEYNLEŞME ENVANTERİ

YÖNERGE: Aşağıdaki sorular siz büyürken, kendiniz ve ailenizle ilgili sahip olduğunuz düşünceleriniz, davranışlarınız ve duygularınız ile ilgilidir. Lütfen her cümleyi dikkatle okuyun. Cümlenin 1 (hiçbir zaman doğru değil) ve 5 (her zaman doğru) arasında sizin için ne kadar doğru olduğuna dayanarak bir cevap seçin. Her soruyu mümkün olduğunca doğru yanıtladığınızdan emin olun.

BU SORULARIN SİZİN BÜYÜDÜĞÜNÜZ DÖNEM HAKKINDA OLDUĞUNU UNUTMAYIN.

Yanıt Seçenekleri:
(1) Hiçbir zaman **(2)** Nadiren **(3)** Kimi zaman **(4)** Sık sık **(5)** Her zaman

	Durum	Hiçbir zaman	Nadiren	Kimi zaman	Sık sık	Her zaman
1	Üzgün olduklarında ya da duygusal zorluklar yaşadıklarında, kardeş(ler)imi rahatlatmam beklendi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Anne babam sık sık diğer aile üyeleri hakkındaki sırları benimle paylaştı.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	Benim yaşadığım yerdeki çoğu çocuk aile bütçesine katkıda bulunurdu.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Aile üyelerimle ilgilenmek zorunda olduğumda bile, mutlu ya da üzgün olabilecek zamana sahiptim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Anne babama önemli kararlar almalarında yardım ettim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Her gece kardeşlerimin yattığından emin olmak benim görevimdi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Ailem tarafından takdir edildiğimi hissettim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Benim yaşımdaki çoğu çocuk benimle aynı rol ve sorumluluklara sahipti.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Ailevi sorumluluklarım olsa da oyun ya da okul ödevleri için zamanım olurdu.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Çalıştım ve aile bütçesine katkıda bulundum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	Kardeşlerimin (kız ya da erkek) ev ödevlerini tamamlamalarına yardımcı olmaktan sorumluydum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

12	Ailemde bir anlaşmazlık olduğunda aile üyelerimin yardım istediği ilk kişiydim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Kardeşlerimi disipline eden esas kişi bendim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	Sık sık anne babamın (ya da ailedeki bakım veren yetişkinlerin) arasındaki sorunları çözmeye yardım ettim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Aile içindeki rolümden gerçekten keyif aldım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Üzgün olduklarında ya da duygusal zorluklar yaşadıklarında, anne babamı rahatlatmam beklendi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17	Haftanın çoğu günü ailenin çamaşırlarını yıkamaktan ben sorumluydum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18	Ailem için hakem rolünü üstlendim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19	Aile üyelerimin sırlarını paylaştığı kişi bendim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20	Ailemizin bir takım olduğunu ve birlikte iyi çalıştığını hissettim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21	Market alışverişinin yapılması diğer aile üyelerinden daha fazla benden talep edildi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22	Aile üyelerim için çevirmen rolünü üstlendim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

EK-4 Patolojik Narsisizm Envanteri

PATOLOJİK NARSİSİZM ENVANTERİ

Yönerge: Aşağıda betimleyici ifadeler bulacaksınız. Her bir ifadenin, 6 derecelik ölçek üzerinden, sizi ne kadar iyi tarif ettiğini belirtiniz. İfadenin yanındaki çizgiye tek bir yanıt işaretlenmektedir.

0	1	2	3	4	5
Bana hiç benzemiyor	Bana çok az benziyor	Bana biraz benziyor	Bana benziyor	Bana çok benziyor	Bana tamamen benziyor

____1.Kendimi sık sık hayran olunan ve saygı duyulan biri olarak hayal ederim.

____2. Kendime olan güvenimde sık sık dalgalanmalar olur.

____3. Yalnızken kendimi iyi hissetmek benim için zordur.

____4. Yardım istemekten nefret ederim.

____5. İnsanlar beni fark etmediğinde kendimi kötü hissetmeye başlarım.

____6. Başkalarının beni muhtaç ve bağımlı biri gibi görmesinden korktuğum için çoğunlukla ihtiyaçlarımı gizlerim.

____7. Herkesi istediğim her şeye inandırabilirim.

____8. İnsanlar onlar için yaptıklarımı fark etmediğinde, sinirden deliye dönerim.

____9. Yaptıklarım ya da söylediklerimle ilgilenmeyen insanlar sinirime dokunur.

____10. İnsanları kolaylıkla kendi isteklerime göre yönlendirebilirim.

____11. Başkaları beni fark etmediğinde kendimi değersiz hissetmeye başlarım.

____12. Beni hayal kırıklığına uğratacakları endişesiyle bazen insanlardan kaçarım.

____13. Genelde, insanlardan istediğimi alamayınca çok öfkelenirim.

____14. Kendimi değerli hissetmem için, bazen önemsediğim insanların beni bu konuda rahatlatmalarına ihtiyaç duyarım.

____15. Başkaları bana güven duyduklarında kendimi önemli hissederim.

____16. İnsanların içini bir kitap gibi okuyabilirim.

____17. Başkaları beni hayal kırıklığına uğrattığında, çoğu kez kendime kızarım.

____18. Başkaları için fedakârlık yapmak beni daha iyi bir insan yapar.

____19.Çoğu kez olanaklarımın ötesinde olan şeyleri başardığımın hayalini kurarım.

____20. Onlardan istediklerimi yapmayacaklarından korktuğum için bazen insanlardan kaçınırım.

0	1	2	3	4	5
Bana hiç benzemiyor	Bana çok az benziyor	Bana biraz benziyor	Bana benziyor	Bana çok benziyor	Bana tamamen benziyor

____21. İçimde hissettiğim zayıflığı başkalarına göstermek benim için zordur.

____22. Diğer insanların beni beğendiğini bilmediğim sürece kendimi iyi hissetmem zordur.

____23. Sık sık çabalarım için ödüllendirildiğimin hayalini kurarım.

____24. Çoğu insanın benimle ilgilenmediğine yönelik düşünce ve endişelerle zihnimi meşgul ederim.

____25. Bana güvenen arkadaşlarım olmasından hoşlanırım çünkü bu bana kendimi önemli hissettirir.

____26. Herkes benim anlattıklarımı dinlemekten hoşlanır.

____27. İnsanların beni sevdiğini bilmezsem, kendimi iyi hissetmekte zorlanırım.

____28. İnsanlar benim ne kadar iyi birisi olduğumu fark etmediklerinde rahatsız olurum.

____29. Hak ettiğim her şeyi elde edene dek asla tatmin olmam.

____30. Yaptığım fedakârlıklarla ne kadar iyi bir insan olduğumu göstermeye çalışırım

____31. İnsanlar beni fark etmediğinde hayal kırıklığına uğrarım

____32. Sık sık kahramanca davranışlarda bulunduğumun hayalini kurarım.

____33. İyi bir insan olduğumu kanıtlamak için insanlara yardım ederim.

____34. Sıklıkla başarılarıyla tanınmış biri olduğumun hayalini kurarım.

____35. Kendimi zayıf hissetmeme neden olduğu için başkalarına bel bağlamaya tahammül edemem.

____36. Diğer insanların beni onaylamasına ihtiyaç duyarım.

____37. Dünyanın gözünde bir değerimin olmasını isterim.

____38. Diğer insanlar ihtiyaçlarımı bir an için bile fark ettiğinde, kaygılanır ve utanırım.

____39. Bazen, insanlardan her istediğimi elde edemediğimi görmektense, yalnız kalmak daha kolay gelir.

____40. Başkaları benimle aynı fikirde olmadığında çok öfkelenebiliyorum.

EK-5 Suçluluk Utanç Ölçeği

Suçluk ve Utanç Ölçeği

Bu ölçeğin amacı bazı duyguların hangi durumlarda ne derece yoğun olarak yaşandığını belirlemektir. Aşağıda bazı olaylar verilmiştir. Bu olaylar sizin başınızdan geçmiş olsaydı ne kadar rahatsızlık duyardınız. Lütfen her durumu dikkatle okuyup öyle bir durumda ne kadar rahatsızlık duyacağınızı aşağıdaki ölçekten yararlanarak maddelerin yanındaki sayıların üzerine (X) işareti koyarak belirleyiniz.

1. Hiç rahatsızlık duymazdım
2. Biraz rahatsızlık duyardım
3. Oldukça rahatsızlık duyardım
4. Epey rahatsızlık duyardım
5. Çok rahatsızlık duyardım

Sizi ne kadar rahatsız ederdi?

1.Bir tartışma sırasında büyük bir hararetle savunduğunuz bir fikrin yanlış olduğunu öğrenmek.	(1) (2) (3) (4) (5)
2.Evinizin çok dağınık olduğu bir sırada beklenmeyen bazı misafirlerin gelmesi.	(1) (2) (3) (4) (5)
3.Birinin size verdiği bir sırrı istemeyerek başkalarına açıklamak.	(1) (2) (3) (4) (5)
4. Karşı cinsten birinin kalabalık bir yerde herkesin dikkatini çekecek şekilde size açıkça ilgi göstermesi.	(1) (2) (3) (4) (5)
5.Giysinizin, vücudunuzda kapalı tuttuğunuz bir yeri açığa çıkaracak şekilde buruşması yada kıvrılması.	(1) (2) (3) (4) (5)
6.Bir aşk ilişkisi içinde sadece kendi isteklerinizi elde etmeye çalıştığınızı ve karşı tarafı sömürdüğünüzü fark etmeniz.	(1) (2) (3) (4) (5)
7.Sorumlusu siz olduğunuz halde bir kusur ya da bir yanlış için bir başkasının suçlanmasına seyirci kalmak.	(1) (2) (3) (4) (5)
8.Uzman olmanız gereken bir konuda, bir konuşma yaptıktan sonra dinleyicilerin sizin söylediğinizin yanlış olduğunu göstermesi.	(1) (2) (3) (4) (5)
9.Çok işlek bir iş merkezinin bulunduğu bir köşede herkesin size bakmasına sebep olacak bir olay yaşamak.	(1) (2) (3) (4) (5)
10.Lüks bir restoranda başkaları size bakarken çatal bıçak kullanmanız gereken yerde elle yemek yediğinizi fark etmek.	(1) (2) (3) (4) (5)
11.Başkalarını aldatarak ve onların sömürerek büyük kazanç sağlamak.	(1) (2) (3) (4) (5)
12.İşçilerinizin sağlığına zarar vereceğini bildiğiniz halde, bir yönetici olarak çalışma koşullarında bir değişiklik yapmamak.	(1) (2) (3) (4) (5)
13. Sözlü bir sınav sırasında kekelediğiniz ve heyecandan şaşırdığınızda, hocanın sizin bu halinizi kötü bir sınav örneği olarak bütün sınıfa göstermesi.	(1) (2) (3) (4) (5)
14.Tanıdığınız birinin sıkıntıda olduğunu bildiğiniz ve yardım edebileceğiniz halde yardım etmemek.	(1) (2) (3) (4) (5)
15. Bir partide yeni tanıştığınız insanlara açık saçık bir fıkra anlattığınızda birçoğunun bundan rahatsız olması.	(1) (2) (3) (4) (5)
16. Akılsızca, bencilce ya da gereksizce büyük bir harcama yaptıktan sonra ebeveyninizin mali bir sıkıntı içinde olduklarını öğrenmek.	(1) (2) (3) (4) (5)
17. Arkadaşınızdan bir şeyler çaldığınız halde arkadaşınızın hırsızlık yapanın siz olduğunuzu hiçbir zaman anlamaması.	(1) (2) (3) (4) (5)
18. Bir davete ya da toplantıya rahat, gündelik giysilerle gidip herkesin resmi giyindiğini görmek.	(1) (2) (3) (4) (5)
19. Bir yemek davetinde bir tabak dolusu yiyeceği yere düşürmek.	(1) (2) (3) (4) (5)
20. Herkesten sakladığınız ve hoş olmayan bir davranışın açığa çıkarılması.	(1) (2) (3) (4) (5)
21.Bir kişiye hak etmediği halde zarar vermek.	(1) (2) (3) (4) (5)
22.Alış-veriş sırasında paranızın üstünü fazla verdikleri halde sesinizi çıkarmamak.	(1) (2) (3) (4) (5)
23. Ailenizin sizden beklediklerini yerine getirememek.	(1) (2) (3) (4) (5)
24.Çeşitli bahaneler bularak yapmanız gereken işlerden kaçmak.	(1) (2) (3) (4) (5)

EK-6 Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği (DASÖ-21)

Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği (DASÖ-21)

Lütfen her bir ifadeyi okuyup 0, 1, 2 veya 3'ten size **GEÇEN HAFTA BOYUNCA** en uygun olan rakamı yuvarlak içine alınız. Soruların doğru veya yanlış bir cevabı yoktur.

Sorulara aşağıdaki skalaya göre cevap veriniz:

0	1	2	3
Bana hiçbir şekilde uygun değil	Bir dereceye kadar veya bazı zamanlarda bana uygun	Ciddi derecede veya zamanın önemli bir bölümünde bana uygun	Çok fazla veya zamanın çoğunda bana uygun
HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	OLDUKÇA SIK	HER ZAMAN

SON BİR HAFTA İÇİNDE

1	Sakinleşip rahatlamak bana zor geldi.	0 1 2 3
2	Ağzımın kuruduğunu fark ettim.	0 1 2 3
3	Hiçbir şekilde olumlu duygular hissedemeyecekmişim gibi geldi.	0 1 2 3
4	Nefes alma güçlüğü yaşadım (örn. aşırı derecede hızlı nefes alma, fiziksel egzersiz olmadığı halde nefessiz kalma)	0 1 2 3
5	Bir şeyleri yaparken başlamakta zorluk çektiğimi fark ettim.	0 1 2 3
6	Olaylara aşırı tepki vermeye meyilliydim.	0 1 2 3
7	Titremeler yaşadım (örn. ellerimde)	0 1 2 3
8	Bendeki gerginliğin büyük ölçüde enerjimi harcadığını hissettim.	0 1 2 3
9	Beni panikletebilen ve kendimi aptal gibi hissedebileceğim durumlardan endişe duydum.	0 1 2 3
10	Hiçbir beklentimin olmadığını hissettim.	0 1 2 3
11	Tedirgin olduğumu fark ettim.	0 1 2 3
12	Rahatlamak bana zor geldi.	0 1 2 3
13	Kendimi morali bozuk ve canı sıkkın hissettim.	0 1 2 3
14	Yaptığım şeyden beni alıkoyan hiçbir şeye karşı tahammülüm yoktu.	0 1 2 3
15	Kendimi paniklemeye yakın hissettim.	0 1 2 3
16	Hiçbir şeye karşı bir istek duyamadım.	0 1 2 3
17	Bir insan olarak çok fazla değerimin olmadığını hissettim.	0 1 2 3
18	Oldukça alıngan olduğumu hissettim.	0 1 2 3
19	Fiziksel bir egzersiz yapmadığım halde kalbimin hareketlerini fark edebiliyordum (örn, kalp atış hızında artış hissi, atışlarda düzensizlik)	0 1 2 3
20	Ortada bir neden olmadığı halde korktuğumu hissettim.	0 1 2 3
21	Hayatın anlamsız olduğunu hissettim.	0 1 2 3

ÖZGEÇMİŞ

Ebru Mebrure İŞMEN

Eğitim

Derece	Yıl	Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı
Yüksek Lisans	2022	Maltepe Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı
Lisans	2004	İstanbul Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı

İş/İstihdam (Varsa)

2017-devam	Psikolojik Danışman- Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Güçlendirilmesi Projesi (PIKTES)
2007-2016	Psikolog- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü- Ümraniye E ve T Tipi Ceza İnfaz Kurumu (CTE)
2006-2007	Psikolog- I Quit Smoking Sigara Bırakma Merkezi-IQS

Mesleki Birlik/Dernek Üyelikleri (Varsa)

Yıl	Kurum
2018-devam ediyor	Türk Psikologlar Derneği